

Sarah Krusholm Jóhannsdóttir

Forhandling om likeverd i et av verdens mest likestilte land

En studie av (u)mulige subjektposisjoner for skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn i Norge

Masteroppgave i Likestilling og mangfold

Veileder: Berit Gullikstad

Medveileder: Guro Korsnes Kristensen

Mai 2021

Sarah Krusholm Jóhannsdóttir

Forhandling om likeverd i et av verdens mest likestilte land

En studie av (u)mulige subjektposisjoner for skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn i Norge

Masteroppgave i Likestilling og mangfold
Veileder: Berit Gullikstad
Medveileder: Guro Korsnes Kristensen
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for tverrfaglige kulturstudier

Kunnskap for en bedre verden

Læringsmål

Læringsutbytte

En student som har fullført programmet, forventes å ha oppnådd følgende læringsutbytte, definert i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskap

Kandidaten har:

- avansert kunnskap om det tverrfaglige kjønnsforskningsfeltets sentrale teorier, debatter og kontroverser
- spesialisert innsikt i så vel historiske som samtidige endringsprosesser knyttet til likestilling og mangfold i det norske samfunnet, i lys av internasjonale og globale kontekster
- kunnskap på høyt nivå om hvordan kjønn som sosial og symbolsk kategori kan virke sammen med andre sosiale og symbolske kategorier og fenomener.

Generell kompetanse

Kandidaten kan:

- gjennomføre et selvstendig, avgrenset forsknings- og utredningsarbeid i tråd med gjeldende forskningsetiske normer
- anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder i tverrfaglig dialog og samarbeid med andre eksperter
- formidle resultater av eget faglig arbeid muntlig og skriftlig på en selvstendig måte både til eksperter og allmennhet

Ferdigheter

Kandidaten kan:

- identifisere og arbeide selvstendig med praktiske og teoretiske problemer knyttet til likestilling og mangfold i konkrete samfunnsmessige sammenhenger
- vurdere og benytte relevante metoder og teorier for undersøkelse og analyse av kjønn og eventuelt andre sosiale kategorier i spesifikke empiriske problemstillinger på en selvstendig måte
- analysere og forholde seg kritisk til problemstillinger knyttet til forståelser av kjønn, likestilling og mangfold på ulike samfunnsarenaer og derigjennom se og anvende flere tilnæringsmåter

Sammendrag

I denne masteroppgaven undersøker jeg hvordan skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn opplever og forstår sin posisjon i det norske samfunnet, og hvordan ulike diskurser påvirker dette. Norge har et uttalt mål om likestilling for alle borgere, men til tross for bred enighet om verdier som frihet, likhet og rettferdighet, vil det kunne være uenighet om hva likestilling er, hvordan dette oppnås og - ikke minst - hvem som tillates å definere dette. Det empiriske grunnlaget i oppgaven er kvalitative intervjuer med seks kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn som definerer seg som skeive for å høre deres erfaringer, meninger og perspektiver sentrert rundt temaet likestilling i Norge.

I analysen bruker jeg diskurspsykologi og subjektposisjoner som analytisk grep, og et teoretisk rammeverk som bygger på interseksjonalitet, minoriserings- og majoriseringsprosesser og rasialisering. Jeg undersøker hvordan ulike diskursive praksiser skaper utfordrende posisjoner i samfunnet for skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn. Jeg ser også på hvordan de selv, gjennom ulike diskurser, skaper nye mulige subjektposisjoner.

De tre analysekapitlene viser hvordan diskursive praksiser og prosesser både skaper likhet og inkludering, og annethet og ekskludering. Diskurser i det norske samfunnet skaper og opprettholder noe og noen som normen, og andre som annerledes - forstått som underordnet og problematisk. Et gjennomgripende funn i studien er hvordan synlig forskjell i form av melaninrik hudfarge overskygger og dominerer skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn sine opplevelser i det norske samfunnet sammenlignet med andre potensielt forskjellsskapende dimensjoner. Dette viser seg også i (hvite) skeive miljøer der stereotypiske antakelser om «de etniske andre» gjør at skeive med etnisk minoritetsbakgrunn ikke fremstår som troverdige LHBTIQ-personer.

Analysen viser samtidig hvordan informantene gjennom språket utfordrer og forhandler frem nye subjektposisjoner. Gjennom å bryte opp og yte motstand mot enkelte problemrepresentasjoner viser de samtidig at muligheten til lik deltakelse i det norske samfunnet fordrer en forhandling om hva likestilling skal bety. De argumenterer for at forskjeller som hudfarge, religion eller seksualitet ikke bør *gjøres* til forskjeller som begrenser mulighet til likeverd og likestilling. Informantene snakker frem en virkelighet der problemet ikke ligger i forskjellene mellom oss, men i diskurser og strukturer som gjør enkelte forskjeller som hudfarge, kjønn eller seksualitet til betydningsfulle forskjellsmarkører som gis negative fortegn. Analysen viser på den måten en kamp om diskursen og en kamp om plass til å delta i samfunnet på like vilkår.

Abstract

In this master's thesis, I investigate how queer women with ethnic minority backgrounds experience and understand their position in Norwegian society, and how this is affected by different discourses. Norway has a stated goal of equality for all citizens, and despite broad agreement on values such as freedom, equality and justice, there may be disagreement about what equality is, how it is achieved, and - not least - who is allowed to define this. The empirical basis of the thesis is qualitative interviews with six women with ethnic minority backgrounds who define themselves as queer, and the goal is to document their experiences, opinions and perspectives centered around the topic of equality in Norway.

In the analysis, I use discourse psychology and subject positions as an analytical approach, and a theoretical framework based on intersectionality, minorization and majorization processes, and racialization. I examine how different discursive practices create challenging positions in society for queer women with ethnic minority backgrounds. I also look at how they themselves, through different discourses, create new possible subject positions.

The three analysis chapters show how discursive practices and processes create both equality and inclusion, and otherness and exclusion. Discourses in Norwegian society create and maintain something and someone as the norm and others as different - understood as subordinate and problematic. One of the key findings is how visible differences in the form of melanin-rich skin color overshadow and dominate the experience of queer women with ethnic minority backgrounds in Norwegian society, compared to other potentially difference-creating dimensions. This is also evident in (white) queer environments where stereotypical assumptions about "the ethnic others" mean that queer persons with ethnic minority backgrounds are not deemed as credible LGBTIQ people.

The analysis also shows how the informants, through language, challenge and negotiate new subject positions. By breaking up and resisting certain problem representations, they also show that the possibility of equal participation in Norwegian society requires a negotiation of what equality should mean. They argue that differences such as skin color, religion or sexuality should not be made into differences that limit the possibility of equality. The informants describe a reality where the problem is not in the differences between us, but in discourses and structures that turn variables such as skin color, gender or sexuality into significant indicators of difference, with negative weight. The analysis thus shows a struggle for discourse and a struggle for space, to participate in society on equal terms.

Forord

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til informantene som valgte å dele sine historier, erfaringer, refleksjoner med meg. Takk for tillitten og åpenheten dere viste i samtalene. Uten dere ville ikke denne masteroppgaven blitt til. Takk også til alle som hjalp til i rekrutteringsprosessen og med å formidle kontakt til informantene.

Jeg vil også rette en stor takk til NTNU og alle ansatte og lærere tilknyttet institutt for tverrfaglige kulturstudier. Takk for spennende forelesninger og diskusjoner, godt læringsmiljø og den generelt imøtekommende innstillingen fra dere alle gjennom hele studieperioden. En særlig takk for til mine fantastiske veiledere Berit Gullikstad og Guro Korsnes Kristensen. Tålmodigheten, og den vedvarende interessen dere har vist for oppgavens tema har vært helt avgjørende. Takk for konstruktive tilbakemeldinger, spennende drøftinger og oppmuntring underveis!

Takk til venner og familie som har stilt opp både med støtte og oppmuntring, og med barnepass i perioder der mødrene har viet store deler av fritiden til skrivingen. Takk også til min bror for korrekturlesing og feedback i innspurten!

Til slutt: til min kone, medstudent og absolutte favoritt. Dette hadde rett og slett ikke gått uten deg! Takk for fantastiske ukentlige dagsturer tur-retur Oslo/Trondheim, lange dager med lesing, og ikke minst alle samtalene underveis. Selv om jeg på et tidspunkt var nervøs for at du skulle føde på toget over Dovrefjellet, så har det i all hovedsak vært et eventyr!

Innhold

Sammendrag	vi
Abstract	vii
Forord	viii
1 Innledning	1
1.1 Likestilling i Norge – fra kvinnekamp til flerdimensjonal likestilling	2
1.2 Tidligere forskning.....	4
1.2.1 Diskriminering og marginalisering	4
1.2.2 Åpenhet.....	5
1.2.3 Livskvalitet.....	6
1.3 Problemstilling	6
1.4 Terminologi	7
1.5 Oppgavens videre oppbygning	8
2 Teoretiske perspektiver og analytiske grep.....	10
2.1 Diskurspsykologi og subjektposisjoner	10
2.2 Interseksjonalitet	12
2.3 Minorisering og majorisering.....	15
2.4 Rasialisering	16
3 Metode	17
3.1 Valg av metode.....	17
3.1.1 Kvalitativt intervju.....	17
3.1.2 Rolleforståelse som forsker – insider/outsider	18
3.1.3 Semistrukturert intervju.....	19
3.2 Utvalg og rekruttering.....	19
3.2.1 Antall.....	21
3.3 Gjennomføring av intervju.....	21
3.4 Tematisk analyse	23
3.4.1 Analyseprosessen.....	23
3.5 Personvern og etiske refleksjoner	24
4 Selvføståelse og posisjonering i samfunnet	26
4.1 Den ideelle	26
4.2 Den synlige	29
4.3 Den adskilte	31
4.4 Oppsummering	33
5 Normative sentrum og (u)tilgjengelige subjektposisjoner	34
5.1 Betydningen av «rase» i Norge	34

5.1.1	Synlig forskjell	34
5.1.2	Erfaring med rasisme i et land uten rasister.....	36
5.2	Hvit skeivhet som norm	38
5.3	Det skeive i etniske minoritetsmiljøer	41
5.4	Passer aldri inn	43
5.5	Oppsummering	45
6	Motstandsstrategier og overskridende subjektposisjoner	46
6.1	Avvisning av offerrollen.....	46
6.2	Åpenhet – et (vestlig) privilegium.....	48
6.3	Forhandling om vilkår for inkludering	51
6.4	Likestilling med rom for forskjeller.....	52
6.5	Oppsummering	54
7	Avsluttende refleksjon	56
7.1	Forhandling om likeverd	56
7.2	Likestillingen er ikke for alle	58
	Referanser.....	60
	Vedlegg.....	64

1 Innledning

La oss snakke om skeive minoritetskvinner – hvor er de? finnes de? eksisterer de? Ja de finnes! Og den eneste personen som er kjent er Amal Aden.¹ Snakk om stereotypiske greier. At de er undertrykt, at de får juling, de finnes ikke de eksisterer ikke.. De finnes, de eksisterer. Men hvem er det som er villig til å.. det er ikke bare bare. Du er en kvinne, du er en minoritetskvinne, i tillegg så er du skeiv – Jesus! Good luck with that! (Sadia)

Utsagnet kommer fra Sadia, en av kvinnene jeg intervjuet i forbindelse med denne studien. Spørsmålet hun stiller var et spørsmål jeg ofte fikk da jeg i begynnelsen av dette prosjektet fortalte at jeg skulle intervjuer skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn: Hvor er de? Finnes de? Når skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn omtales i det offentlige ordskiftet, handler det ofte om at innvandrerkvinner må ut i jobb (Majid 2021, Lurfaldet 2020), at innvandrerkvinner er undertrykte (Bai 2020), eller at skeive personer med innvandrerbakgrunn er utsatt for dobbel diskriminering (Eggebo, Stubberud og Karlstrøm 2018, Wernersen og Mon 2018). Det innebærer både diskriminering på bakgrunn av etnisitet/hudarge, diskriminering fordi man bryter med normer for kjønn og seksualitet - eller en kombinasjon av disse (Ibid.). Skeive *kvinner* med etnisk minoritetsbakgrunn vil kunne omfattes av flere av disse oppfatningene fra samfunnet rundt. Som Sadia er inne på, så er det ikke nødvendigvis enkelt å være en kvinne, en minoritetskvinne, og i tillegg skeiv. Hva som skaper potensielt utfordrende posisjoner er imidlertid ikke gitt.

I denne oppgaven vil jeg derfor, som Sadia foreslår, snakke om skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn, nærmere bestemt – snakke med skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn om likestilling. Gjennom samtaler vil jeg undersøke hva som muliggjør og hva som begrenser deres opplevelse av å delta i samfunnet på like vilkår, og hvordan ulike diskursive praksiser påvirker dette. Ved å snakke med skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn, som kan erfare diskriminering på tvers av ulike diskrimineringsgrunnlag, ønsker jeg å undersøke hvordan intensjonen om flerdimensjonal likestilling *virker* på individnivå.

I Norges Offentlige Utredning fra 2012 om Politikk for likestilling (NOU 2012: 15) drøftes det prinsipielle utgangspunkt for kjønnslikestilling, samt hvorfor det norske samfunnet trenger en likestillingspolitikk (NOU 2012: 15:21). Her poengteres at Norge har et uttalt mål om likestilling for alle borgere (NOU 2012: 15, Ryste og Ikdahl 2019). Med dette menes at alle borgere i samfunnet skal kunne delta i samfunnet på like vilkår, og at ulike dimensjoner som kjønn, klassebakgrunn, etnisitet, hvor man befinner seg i livsløpet og andre forhold som er utenfor den enkeltes kontroll ikke skal påvirke den enkeltes levekår og livsmuligheter (NOU 2012: 15:57). Like vilkår betyr fravær av vold og tvang, og av

¹ Amal Aden er en norsk-somalisk forfatter og samfunnsdebattant. Hun har stått frem som lesbisk og fått flere priser for sin kamp for likestilling og menneskerettigheter (Hovde 2019, Stokke 2020).

diskriminering og marginalisering, men også like livssjanser og lik anledning til å være jevnbyrdig. Dette forutsetter at det er en kulturell verdsetting som gir alle borgere like muligheter til å oppnå sosial respekt (Ibid.).

Til tross for bred enighet om verdier som frihet, likhet og rettferdighet, vil det kunne være uenighet om hva likestilling er, hvordan dette oppnås og - ikke minst - hvem som tillates å definere dette. Vestlig feminisme kritiseres ofte for at den gir forrang til erfaringer fra den hvite, heteroseksuelle middelklassen (NOU 2012:15). Forrangen gjør at denne gruppens erfaringer fremstår som allmenne, mens andre gruppers utfordringer forstås som særinteresser som ikke har relevans for den generelle likestillingspolitikken (NOU 2012:15, Bråten og Thun 2013:23). Kritikken kommer både fra minoritetskvinnebevegelsen i Norge, men også fra grupperinger som fremmer det som omtales som skeiv feminisme (NOU 2012:15).

Med så mange (ulike) interesser, kan man undre seg over hvordan likestillingsprosjektet kan romme alle, og hvordan det ser ut. Det er med dette i tankene at jeg har valgt mitt tema og min problemstilling. Jeg vil undersøke hvordan skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn oppfatter sin posisjon i det norske samfunnet.

1.1 Likestilling i Norge – fra kvinnekamp til flerdimensjonal likestilling

Norge blir oppfattet som, og markedsfører seg også som, et av verdens mest likestilte land, og ligger også på toppen i de fleste likestillingsindekser. Dette gjelder da kjønnslikestilling (Berg, Flemmen og Gullikstad 2010:12, Ravn, Kristensen og Sørensen 2016, Danielsen, Larsen og Owesen 2013). I en offentlig utredning om politikk for likestilling fra 2012 legger utvalget til grunn at likestillingen må være flerdimensjonal (NOU 2012:15). Dette betyr rettigheter og muligheter også for personer uavhengig av for eksempel seksuell orientering, funksjonsevne eller etnisitet (nasjonal opprinnelse, hudfarge, språk). Kjønn er dermed ikke den eneste potensielt forskjellskapende dimensjonen som kan påvirke individers muligheter.

På 1970-tallet skjøt to samfunnsendrende prosesser fart: kjønnslikestilling og integrering av etniske minoriteter (Bråten & Thun 2013). Men mens kjønnslikestilling ble formalisert gjennom opprettelsen av likestillingsloven (1978), skulle det gå tre tiår (2006) før en tilsvarende lov mot diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn trådte i kraft (Ibid.). Likestillingsloven og lover mot diskriminering på ulike grunnlag ble slått sammen til et felles likestillings- og diskrimineringslovverk som trådte i kraft i 2018 (Ik Dahl 2020). Likestillingspolitikken, hva gjelder lovverket, kan på den måten sies å ha blitt flerdimensjonal i den forstand at det tas høyde for ulikhet, ikke bare mellom menn og kvinner, men også på tvers av andre forskjellsdimensjoner og diskrimineringsgrunnlag, inkludert hvordan ulike dimensjoner kan virke sammen.

Det formelle til tross, likestillingen i Norge kritiseres samtidig for å i liten grad bære preg av mangfoldet i det norske samfunnet (Bråten og Thun 2013).

Kjønnslikestillingspolitikken har primært hatt etnisk norske kvinner som målestokk, og kjønnslikestilling gjøres i tillegg til en forskjellsmarkør mellom minoritet og majoritet (Ibid.). Kjønnslikestilling etableres på denne måten som en norsk verdi som integreringspolitikken søker å skape allmenn oppslutning om (Bråten og Thun 2013:23, Gullikstad, Kristensen og Sætermo 2021, Bjartnes og Sørensen 2019). Når kjønnslikestilling forstås som en norsk verdi og som målestokk for integrering kan debatt om hva som bør settes på den likestillingspolitiske dagsorden bli usynliggjort, og forskjeller i synspunkter og interesser knyttet til det å ha minoritets- kontra majoritetsbakgrunn, forblir utematisert (Bråten og Thun 2013:23).

Det økende mangfoldet i befolkningen i Norge reiser derfor nye spørsmål om hva det vil si å være norsk, og i hvilken grad, og på hvilke måter, innvandrede tillates å prege det samfunnet de integreres i (Gullikstad, Kristensen og Sætermo 2021, Gullestad 2002:20). Marianne Gullestads analyse av innvandringsdebatten i Norge på begynnelsen av 2000-tallet beskriver hvordan nasjonal tilhørighet baserer seg på at noen stemples som utenforstående (Ibid:80) og hvordan majoriteten, ifølge Gullestad, bruker likhetsstrategier overfor innvandrere (Ibid.). Argumentasjonsformen bidrar til å konstituere majoriteten og opprettholde et forestilt felleskap og et normativt sentrum (Ibid:91). I de nordiske landene knyttes ofte likhet til likeverd (Gullestad 2002:82-83, Keskinen, Skaptadóttir og Toivanen 2019) Likestilling på disse premissene peker mot assimilering heller enn integrering, og kan derfor stå i fare for å motvirke inkludering.

Likhet og forskjell fremstilles ofte som hverandres motsetning (Dahlerup 2003). Historisk har man diskutert til det uendelige om kvinner og menn er like eller forskjellige, og motstand mot likestilling begrunnes ofte i forskjellene (Ibid.). På samme måte drøftes også likhet og forskjell når det er snakk om andre forskjellsdimensjoner, og særlig når det er snakk om synlige forskjeller i form av melaninrik hud. Likhet knyttes ofte til likeverd og kan føre til en ide om man må føle seg like for å mene at man «passer sammen» (Gullestad 2002:82). Likheten med hverandre etableres kulturelt og sosialt, og brukes som en måte å bekrefte seg selv på. Likeverd forstått som likhet handler ikke nødvendigvis om observerbar likhet, men om en stil som fremhever det som oppfattes likt (Ibid:83). Når noen da opptrer og ser «forskjellig» ut, oppleves det som en trussel fordi det da ikke bekrefter ens eget selvbilde.

Hva som forstås som likt og hva som forstås som forskjellig er likevel ikke noe statisk, men noe som endres over tid gjennom ulike diskursive praksiser. Diskursive muligheter og barrierer skapes av dominerende forståelser og hvilke aktører, krav og utspill som anses som rimelige eller fornuftige (Bråten og Thun 2013:21). Det betyr at konsepter som likestilling og integrering ikke har en essensiell mening, men tillegges ulike meninger og forståelser påvirket av ulike aktører (Ibid.). Det diskursive feltet kan derfor forstås som en kampsonne (Helland 2019:147). Et sted der det hele tiden foregår en kamp om hegemoni av hva som er akseptabelt og hvem som får lov til å definere elementer i samfunnet. Hvordan diskursive praksiser og hegemoniske oppfatninger påvirker ulike grupper i samfunnet er derfor viktige for å få et større innblikk i hva og

hvem som tillates å påvirke samfunnet, og samtidig hvem som regnes som like og hvem som regnes som forskjellige.

Som vi har sett har den formelle likestillingen, som skal sikre like rettigheter og muligheter på tvers av ulike potensielle forskjellsdimensjoner, god forankring i Norge. Formaliserte rettigheter og reelle muligheter i samfunnet kan samtidig ikke nødvendigvis sies å være to sider av samme sak. Hvordan de ulike dimensjonene virker på individnivå for skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn som omfattes av flere potensielt forskjellsskapende dimensjoner, og hvordan ulike diskursive praksiser bidrar til dette, er derfor noe jeg ønsker å undersøke i denne studien.

1.2 Tidligere forskning

De senere årene har det blitt gjennomført flere forskningsarbeider med formål om å få økt kunnskap om skeive personer med etnisk minoritetsbakgrunn i Norge. Mye av dette har rettet seg mot å få kunnskap om levekår, livskvalitet, og erfaringer med diskriminering og marginalisering blant skeive med innvandrerbakgrunn. Studiene «Åpne rom, lukkede rom» (Elgvin, Bue og Grønningsæter 2014), «Alene og skeiv» (Stubberud og Akin 2018), «Dobbel dose annerledes» (Høibråten 2018), «Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn» (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018) og «Skeive livsløp» (Eggebø, Stubberud og Anderssen 2019) undersøker og dokumenterer levekårsutfordringer og livssituasjon blant minoritetsetniske skeive i Norge. Jeg vil her presentere eksisterende kunnskap og tidligere forskning om skeive med innvandrerbakgrunn i Norge som har særlig relevans for oppgaven. Denne innsikten er et viktig bakteppe og grunnlag for denne studien.

1.2.1 Diskriminering og marginalisering

Skeive med innvandrerbakgrunn i Norge er sårbare for flere former for diskriminering og marginalisering (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018). Flere studier dokumenterer at informantene opplever diskriminering på grunn av innvandrerbakgrunn, nærmere bestemt etnisitet, språk, hudfarge, religion, landbakgrunn eller en kombinasjon (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018, Elgvin, Bue og Grønningsæter 2014, Høibråten 2018). Deltakerne rapporterte om diskriminering på arbeidsmarkedet, boligmarkedet, utesteder, datingplattformer på internett, sosiale nettverk, i utdanning, i introduksjonsprogrammet, i møte med helsevesenet og i det offentlige rom i form av hatkriminalitet og politikontroll.

Mye av denne diskrimineringen rammet deltakere på grunn av innvandrerbakgrunn og syntes ikke å være knyttet til at man er skeiv (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018:142). Informanter fra andre studier rapporterer også om rasisme og diskriminering i skeive miljø (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018, Elgvin, Bue og Grønningsæter 2014, Høibråten 2018). Flere opplever det som vanskelig å komme inn i skeive miljøer der folk med etnisk norsk bakgrunn dominerer, fordi de kan oppleve rasisme og manglende aksept for sine verdier og holdninger.

Flere rapporterer om ekskludering på grunn av sin innvandrerbakgrunn i skeive miljøer enn på skoler og arbeidsplasser. Det betyr ikke nødvendigvis at skeive er spesielt rasistiske, men kan bety at det er særlig sår å bli utsatt for rasisme eller diskriminering et sted hvor man forventer tilhørighet (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018). Mange av informantene fra tidligere studier forteller samtidig om negative reaksjoner fra familien, eller de etniske miljøene de hadde bakgrunn fra. Noen har primært opplevd verbal fordømmelse, mens andre har opplevd utestengelse eller fysisk vold (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018, Elgvin, Bue og Grønningsæter 2014).

Et viktig poeng er at kombinasjonen av homo-negativisme blant personer med samme landbakgrunn som en selv, i tillegg til rasisme i skeive miljøer, fører til at noen ikke velger, eller tør, å leve åpent (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018:142). Dette kan gjøre skeive med innvandrerbakgrunn sårbare for sosial marginalisering og isolasjon. Et annet poeng er at stereotype forestillinger om muslimer og folk fra Midtøsten får noen paradoksale konsekvenser for noen grupper skeive med innvandrerbakgrunn. Det antas gjerne at personer fra Midtøsten og/eller muslimer nødvendigvis er homofobe og at det ikke er mulig å være skeiv dersom man har slik bakgrunn. Dette fører til at noen opplever å bli utestengt og ekskludert, eksempelvis fra skeive utesteder og datingarenaer. Antagelsen om at innvandrere er homofobe rammer også dem som selv er skeive, og noen opplever på denne bakgrunnen å bli blokkert eller rett og slett ikke trodd når de sier at de er skeive (Ibid.).

1.2.2 Åpenhet

Felles for informanter fra flere studier er krevende vurderinger rundt åpenhet om seksuell orientering, hvor åpenhet utgjorde en potensiell risiko for noen av informantene (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018, Elgvin, Bue og Grønningsæter 2014). Mange av respondentene i en spørreundersøkelse utført av Nordlandsforskning rapporterte om et i hovedsak positivt forhold til egen seksuell orientering og kjønnsidentitet, men over halvparten svarte også at de i noen eller stor grad oppfatter det som en belastning å være skeiv (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018). Eggebø, Stubberud og Karlstrøm fant også at en høyere andel enn i tilsvarende undersøkelser blant den skeive befolkningen for øvrig oppga at de iblant skammer seg over sin seksuelle orientering og kjønnsidentitet. Blant informantene i Nordlandsforskning sin rapport (2018) forteller flertallet at de er fornøyde med sin grad av åpenhet om seksuell orientering og kjønnsidentitet, men et stort mindretall skulle også ønske at de var mer åpne.

Noen velger å være åpne om sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet overfor omgivelsene (Elgvin, Bue, & Grønningsæter, 2014). Noen av informantene opplever at familien og miljøet aksepterer dette. Andre opplevde imidlertid at familien eller miljøet ikke aksepterte det da de ble åpne og velger da heller å være åpne overfor noen personer, men ikke alle. De opplever det ofte som slitsomt å navigere i det sosiale rommet. Andre er kun åpne om sin kjønnsidentitet eller seksuelle orientering overfor ytterst få personer (Ibid.). Flere vurderte det slik at åpenhet om seksuell orientering og kjønnsidentitet har en høy pris. Noen fortalte at de ikke kunne ta sjansen på å være åpne, fordi de da ville risikere å bli avvist av familien og personer fra samme land som dem selv. Flere fortalte at de opplevde det som en belastning å ikke være åpen, mens

andre så ut til å leve godt med dette. Noen velger en livsstrategi der de går i kamp med folk og miljøer som ikke aksepterer dem. Andre velger en mer pragmatisk tilnærming (Elgvin, Bue og Grønningsæter 2014).

Tidligere forskning har vist at åpenhet om seksuell orientering er forbundet med god helse og at det å leve skjult har negative konsekvenser for livskvaliteten. Rapporten fra Nordlandsforskning fant samtidig at det i flere tilfeller slik at åpenhet hadde en høy pris og at det derfor kan være grunn til å stille spørsmålstegn ved om sammenhengen mellom åpenhet og god helse er like sterk for skeive med innvandrerbakgrunn som for andre skeive i Norge. Flere av informantene vurderer det slik at det å være åpen i flere sammenhenger ville vært skadelig for dem. Det er derfor ikke gitt at åpenhet beskytter mot uhelse for alle i denne gruppen (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018).

1.2.3 Livskvalitet

Inklusjon og tilhørighet på en eller flere arenaer er viktig. Migrasjonsprosessen, kombinert med det å bryte med normer for kjønn og seksualitet, gjør at skeive med innvandrerbakgrunn er i en særlig sårbar situasjon (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018). Skeive personer med etnisk minoritetsbakgrunn kan slite med å oppleve tilhørighet og kan føle seg ensomme. Det gjelder i særlig grad de som ikke har opplevd aksept fra familie, og/eller ikke har fast partner. De som i størst grad forteller om god psykisk og fysisk helse, er de som har en aksepterende familie og/eller har en fast partner de lever med (Elgvin, Bue og Grønningsæter 2014).

Organisasjoner som Skeiv Verden og personer som tilhører miljøer med skeive med innvandrerbakgrunn kan være svært viktige, særlig for de med kort botid. Respondenter fra Nordlandsforskning (2018) beskriver skeive miljøer og miljøer bestående av personer med samme landbakgrunn som dem selv som ekskluderende. Informanter har samtidig fortalt om støtte, lojalitet og tilhørighet blant sin nærmeste familie, og om relasjoner som opprettholdes over på tvers av geografiske avstander (Ibid.).

1.3 Problemstilling

Tidligere forskning har i stor utstrekning rettet seg mot kartlegging av skeive personer med ikke vestlig bakgrunn sine levekår, erfaring med diskriminering og utfordringer knyttet til identitet. Forskningen har dokumentert at mange skeive personer med innvandrerbakgrunn opplever flere former for diskriminering og marginalisering. Informanter fra eksisterende forskning forteller om diskriminering på grunn av etnisitet, språk, hudfarge, religion, landbakgrunn eller en kombinasjon. De melder samtidig om rasisme og diskriminering i skeive miljøer og negative reaksjoner fra familie eller de etniske miljøene de har bakgrunn fra. Disse studiene har kartlagt levekår og livskvalitet til dels gjennom større kvantitative spørreundersøkelser. De dokumenterer at skeive fra etniske minoriteter opplever diskriminering og utestengelse i stor grad. Studiene har i mindre grad undersøkt hvordan skeive med etnisk minoritetsbakgrunn, og spesifikt skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn, forklarer og forholder seg til det de

opplever som diskriminerende praksiser. Dette er derfor noe jeg ønsker å undersøke i denne studien.

For å kunne gjøre dette vil jeg rette fokus mot det diskursive, og undersøke hvordan ulike diskursive praksiser skaper utfordrende posisjoner i samfunnet for skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn. I tillegg vil jeg se på hvordan de selv, gjennom ulike diskurser, skaper nye mulige subjektposisjoner. Med utgangspunkt i intervjuer med skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn vil jeg derfor undersøke følgende problemstilling:

Hvordan opplever og forstår skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn sin posisjon i det norske samfunnet?

For å svare på denne problemstillingen benytter jeg meg av disse forskningsspørsmålene:

- Hvordan presenterer skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn seg selv, og hvordan kan ulike måter å presentere seg på forstås?
- Hvilke normative sentrum kommer til syne i informantenes fortellinger om utenforskap og hvilke subjektposisjoner blir (u)tilgjengelige for dem?
- Hvordan skaper informantene nye handlingsrom og andre mulige subjektposisjoner?

1.4 Terminologi

Ord er viktige. Vi ser verden gjennom dem, og forandrer også verden litt hver gang vi bruker dem (Sibeko 2019:10). Jeg vil derfor redegjøre for sentrale begreper som jeg har valgt å bruke i avgrensning av studien og rekruttering av informanter, samt begreper som er brukt i analysen av empirien.

Etnisk minoritetsbakgrunn

Som vist innledningsvis, bruker jeg betegnelsen «etnisk minoritetsbakgrunn» når jeg beskriver målgruppen for studien. Med «etnisk minoritetsbakgrunn» menes i denne sammenhengen personer som enten selv har innvandret til Norge fra ikke-vestlige land, eller har minst én forelder med den bakgrunnen. Betegnelsene for personer med etnisk minoritetsbakgrunn er mange. Det er derfor viktig å begrunne valget om å benytte «etnisk minoritetsbakgrunn» som gruppebenevnelse fremfor andre muligens mindre stigmatiserende og fremmedgjørende begreper. Et utslagsgivende hensyn i dette prosjektet var å unngå fremhevelse av annerledeshet rundt en bestemt gruppe.

Merkelapper er ofte problematiske, men kan i forskningen også tjene en hensikt ved å avgrense. Lill Salole (2018) argumenterer for økt bruk av begrepet «krysskulturelle individer», nettopp for å unngå utenforskap og diskriminering. Begrepet stammer fra det engelske «cross cultural kids» og «third culture kids» og defineres etter Pollock og Van Reken (2009:9) som «et individ som har levd eller lever med regelmessig påvirkning fra to eller flere kulturer en betydelig del av oppveksten sin». Å bruke dette begrepet ville

imidlertid ekskludere informanter som ikke nødvendigvis opplever at de har flere kulturer, men som samtidig kan være utsatt for rasifisering på grunn av sin hudfarge. Det var derfor viktig å velge et begrep som kunne favne alle i utvalget. Dette er en betegnelse som ble valgt som ledd i å avgrense målgruppen for studien og i forbindelse med rekruttering av informanter. I det følgende vil denne betegnelsen brukes i sammenhenger der målgruppen for studien omtales.

Synlig forskjell/Hudfarge

Jeg bruker begrepet melaninrik/hvit hudfarge der det er snakk om synlig forskjell i form av melaninrik eller hvit hudfarge. Melaninrik er et ord som peker direkte på hudfarge, og ikke på nasjonalitet, erfaring med å flytte til et annet land, antatt språkkompetanse, eller (fremmed)kultur. Dette er et nyttig begrep når det er synlig forskjell i form av melaninrik hud som skaper annetgjøring. Melaninrik omfatter alle som ikke er hvite, noe som er nyttig i tilfeller der det er snakk om rasisme (Sibeko 2019).

Det finnes samtidig andre markører som klestyper, religiøse plagg eller språkkompetanse som kan fungere som forskjellsskapende markører. I disse tilfellene vil ikke hudfarge, eller melaninrik hud være dekkende eller passende. Valg av begrep vil i analysen knytte seg tett opp mot hva informantene beskriver og hvilke dimensjoner eller markører de trekker frem. I motsetning til i rekrutteringsprosessen, der målet var å finne en samlebetegnelse for å favne en hel målgruppe, vil jeg i analysen av informantenes utsagn søke å bruke så presise og nøyaktige begrep som mulig.

Skeiv/LHBTIQ

Begrepet «skeiv» er sentralt i denne oppgaven og brukes for å omtale målgruppen for studien. Skeiv er en norsk oversettelse av det engelske begrepet «queer» (Butler 1993). Som identitetsbetegnelse blir skeiv brukt av mennesker som ikke finner seg til rette med betegnelser som heterofil, lesbisk, homofil eller bifil, og ikke vil plassere sin seksualitet i en bås (Bolsø 2010, Kristiansen 2021). Begrepet inkluderer lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, Intersex og queer-personer (LHBTIQ). For å favne et større spekter av en svært heterogen gruppe – og samtidig inkludere informantene i studien som definerer seg som enten lesbiske, bifile eller skeive – har jeg valgt å bruke begrepet skeiv i forbindelse med avgrensning av målgruppe for studien og rekruttering av informanter. I teksten vil jeg bruke både begrepet skeiv og forkortelsen LHBTIQ.

1.5 Oppgavens videre oppbygning

Kapittel 2: *Teoretiske og analytiske perspektiver* beskriver de teoriene og analytiske grepene som brukes i denne studien. Her introduserer jeg diskurspsykologi og subjektposisjoner, interseksjonalitet, minorisering/majorisering og rasialisering.

Kapittel 3: *Metode* presenterer valg av metode, redegjørelse for utvalg og rekrutteringsprosess og beskrivelse av gjennomføring av intervju. Her introduserer jeg i tillegg tematisk analyse, analyseprosessen, samt hensyn til personvern og etiske refleksjoner.

Kapittel 4: I *Selvforståelse og forhandling om plass i samfunnet* ser jeg på ulike måter informantene beskriver seg selv på og posisjonerer seg i møte med andre. Jeg har her kategorisert disse i tre ulike måter som presenteres i dette kapittelet – *Den ideelle*, *Den synlige* og *Den adskilte*.

Kapittel 5: I *Normative sentrum og (u)tilgjengelige subjektposisjoner* tar jeg utgangspunkt i informantenes fortellinger om hva de opplever gjøres til forskjell i samfunnet og ser på hvordan diskursive prosesser skaper annerledeshet og ekskludering, og samtidig synliggjør ulike normative sentrum.

Kapittel 6: I *Motstandsstrategier og overskridende subjektposisjoner* tar jeg utgangspunkt i brytninger og forhandlinger med etablerte diskurser som kommer frem i informantenes fortellinger, og ser på hvordan informantene forhandler om nye handlingsrom og andre mulige subjektposisjoner.

Kapittel 7: I *Avsluttende refleksjon* oppsummerer jeg funnene i oppgaven, i lys av problemstillingen og forskningsspørsmålene. Jeg reflekterer i tillegg over hvordan målet om likestilling i Norge virker på individnivå for skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn.

2 Teoretiske perspektiver og analytiske grep

I dette kapitlet vil jeg presentere de teoretiske perspektivene og analytiske grepene som jeg bruker i denne studien. Hensikten med oppgaven er å undersøke hvordan skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn presenterer seg selv og hvordan de både blir posisjonert og posisjonerer seg i forhold til samfunnet de er en del av. For å gjøre dette intervjuet jeg seks kvinner med etniske minoritetsbakgrunn som definerer seg som skeive. Til å analysere det aktuelle intervjumaterialet bruker jeg diskurspsykologi og herunder særlig subjektposisjoner, interseksjonalitet, minorisering/majorisering og rasialisering. Jeg gjør her rede for hvordan perspektivene vil være gode verktøy for å undersøke hvordan skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn opplever og forstår sin posisjon i det norske samfunnet.

2.1 Diskurspsykologi og subjektposisjoner

Hovedmålet med denne oppgaven er å belyse opplevelsen skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn har av sin situasjon i Norge, noe som krever å forsøke å forstå historiene fra deres ståsted. For å gjøre dette har jeg valgt å bruke diskursbegrepet som analyseverktøy. Jørgensen og Phillips (Jørgensen & Phillips 2013:9) definerer diskurs som en måte å snakke om og forstå verden (eller et utsnitt av verden) på. Det finnes ulike innganger til det diskursanalytiske felt, men et fellestrekk er forståelsen av at vår måte å snakke om vår omverden på, våre sosiale relasjoner og våre identiteter ikke er nøytrale, men at vi spiller en aktiv rolle i å skape og i å forandre dem (Ibid.). I denne oppgaven bruker jeg diskurspsykologi og det Edley (2001) presenterer som et av nøkkelbegrepene innen diskurspsykologi nemlig: subjektposisjoner.

Innen diskurspsykologi er språket, og hvordan språket brukes til å konstruere holdninger og ideer, hovedfokus (Edley 2001:190). Diskurspsykologi egner seg derfor godt til empiriske analyser av menneskers fortellinger, her gjennom analyse av kvalitative intervjuer. Edley fremholder at når mennesker snakker så gjør vi det ved å ta i bruk kategorier og begreper som er tilgjengelige ut ifra den historiske konteksten vi er en del av (Ibid.). I en språkkultur vil det være en rekke ulike måter å snakke om et gitt tema på, men noen formuleringer vil være mere «tilgjengelige» enn andre fordi noen måter å forstå verden på kan bli hegemoniske og blir ofte tatt for gitt som sannheter. I analysen vil jeg derfor undersøke hvordan enkelte hegemoniske måter å forstå verden på påvirker skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn i Norge. Diskurspsykologien er på den måten et fruktbart analyseverktøy i denne oppgaven fordi den legger til rette for å studere individers opplevelser og hverdagspraksis i relasjon med etablerte diskurser og diskursive praksiser i samfunnet.

Diskurspsykologi hviler på et sosialkonstruksjonistisk grunnlag (Jørgensen og Phillips 2013:13). Sosialkonstruksjonisme baserer seg, kort fortalt, på fire filosofiske antagelser.

- Den første er en kritisk innstilling overfor selvfølgelig viten. Med dette menes at vår viten om verden ikke kan tas som objektiv sannhet, men at vår viten og virkelighet er et produkt av våre måter å kategorisere verden på (Ibid.).
- Det neste punkt er at vi er grunnleggende historiske og kulturelle vesener og at våre syn på viten og verden er påvirket av kultur og historie. Vårt verdensbilde og identitet kan på den måten forhandles diskursivt. Dette er et anti-essensialistisk syn: når verden produseres sosialt og diskursivt betyr det samtidig at det ikke er forutbestemt av ytre forhold og at mennesker ikke har interne «essenser».
- Det tredje punkt er sammenhengen mellom viten og sosiale prosesser. Viten skapes i sosial interaksjon, hvor man både bygger opp felles sannheter og kjemper om hva som er sant og hva som er falskt.
- Den fjerde og siste filosofiske antagelse innen sosialkonstruksjonismen er sammenhengen mellom viten og sosial handling. I et bestemt verdensbilde blir noen handlinger naturlige og andre utenkelige. Den sosiale konstruksjonen av sannhet får dermed konkrete sosiale konsekvenser (Jørgensen og Phillips 2013:14).

En slik forståelse av virkeligheten inviterer til å studere både hvilke sannheter som har vunnet frem og samtidig hvordan dette skapes og kan endres sosialt og diskursivt. Denne inngangen gir rom for, ikke bare å kartlegge ulike sannheter, men også prosesser og diskurser som skaper disse sannhetene, hvordan disse påvirker informantene i denne studien, og ikke minst, hvordan informantene påvirker etablerte sannheter.

Innen diskurspsykologi er formålet å undersøke hvordan folk bruker tilgjengelige diskurser strategisk for å fremstille seg selv og verden på en bestemt, og fordelaktig, måte i sosial interaksjon, og hvilke sosiale konsekvenser det får (Jørgensen og Phillips 2013:16). Videre er det også et mål innen diskurspsykologi å analysere prosessen der noe blir normen eller «det naturlige», og undersøke hvem sine interesser som best ivaretas gjennom ulike diskursive formuleringene (Ibid.).

Diskurspsykologi søker å fange opp at subjekter både produserer og er et produkt av en diskurs. Identitet produseres og forhandles gjennom diskurser og påvirker vår fornemmelse av hvem vi er (Edley 2001:191). Edley fremhever at identitet ikke kun skapes av en bestemt diskurs, men at vi mennesker har mulighet til å forhandle nye forståelser, reforhandle gamle, ignorere eller akseptere etablerte diskurser eller subjektposisjoner (Ibid:210). I denne oppgaven er jeg opptatt av å undersøke hvordan intervjupersonene påvirkes av diskurser, men også hvordan de forhandler og reforhandler sine subjektposisjoner i møte med samfunnets diskurser. Det jeg mener diskurspsykologien særlig kan tilføre i denne analysen er da nettopp subjektforståelsen, og forholdet mellom subjekt og diskurs.

Utvalget av informanter til studien baserer seg på enkelte såkalte sosiale kategorier; kjønn, etnisitet og seksualitet. Staunæs fremhever at vi alle lever liv innrammet av sosiale kategorier (Staunæs 2003). Vilåårene kan derimot være ulike og noen kategorier knyttes oftere til en upriviligert posisjon. Sosiale kategorier forstås ofte som statiske variabler som personer bærer med seg (Ibid.). For eksempel at «somalisk» eller

«kvinne» er noe du er som et resultat av sosialisering eller enkelte biologiske trekk. I analysekapittel 4 vil jeg, slik Staunæs (2003) foreslår, legge til grunn at sosiale kategorier, eller sosiale differensieringsformer, ikke er noe man har, men noe man gjør, og undersøke hvordan informantene gjør dette på ulike måter og hvilke forståelser og forutsetninger som ligger til grunn for ulike de ulike strategiene.

Majoriteten lever også liv innrammet av sosiale kategorier (Staunæs 2003). Vilklårene kan derimot være ulike, og det er forskjeller knyttet til privilegert/upriviligert posisjon. Det er da også viktig å undersøke relasjonen mellom individers sosiale kategorier og se på hvordan ulike måter å gjøre kategoriene på resulterer i problematiske eller uproblematiske subjektposisjoner. Alle posisjoneres i forhold til etnisk tilhørighet, kjønn, seksualitet, religion, klasse, alder, funksjonalitet og andre mulige forskjells skapende kjennetegn som virker bestemmende på liv og identitet. Hva som gjør at noen bestemte subjektposisjoner blir markerte, mens andre konstitueres som umarkerte og nøytrale, er imidlertid ikke noe som kan bestemmes på forhånd, men blir til i lokale og historiserte kontekster (Staunæs 2003). Subjektposisjoner blir definert som plasseringer i en samtale (Edley 2001: 210) Edley skriver at disse posisjonene konstrueres gjennom en spesifikk måte å snakke på. Jeg vil undersøke hvordan subjektposisjoner skapes ved å benytte og trekke på eksisterende diskurser. Subjektposisjoner er imidlertid ikke statiske identiteter, men er uferdige og ustabile posisjoner som kan endre gjennom forhandling og diskursive praksiser.

Jeg vil bruke diskurspsykologi analytisk til å identifisere hvordan skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn posisjoneres av dominerende diskurser i samfunnet og hvordan de selv bruker tilgjengelige diskurser til å fremforhandle nye mulige subjektposisjoner. En slik inngang til analysen vil legge vekt på å avdekke diskursive forhandlinger og prosesser fremfor statistisk kategorisering og essensialistiske antakelser, men også de sosiale konsekvensene av ulike diskursive praksiser.

2.2 Interseksjonalitet

Interseksjonalitet er et begrep som springer ut ifra en postkolonial kritikk mot likestillingskampen innen tradisjonell vestlig feminisme. I en innflytelsesrik tekst fra 1989 argumenterte jussprofessor og rettighetsaktivist Kimberlé Crenshaw for at man må forstå hvordan rasisme og sexismen samvirker, ellers vil man usynliggjøre svarte kvinners situasjon og enhver reell samfunnsendring vil være umulig. Crenshaw var spesielt opptatt av hvordan afroamerikanske kvinner i USA ble definert ut av både anti-rasismebevegelsen og kvinnebevegelsen.

Ifølge Crenshaw, klarte ingen av disse bevegelsene å adressere hvordan svarte kvinner undertrykkes av både rasisme og sexismen. Hun brukte begrepet som en metafor for sammenvevingen av maktdimensjonene kjønn og «rase» (Crenshaw 1989). Crenshaw skriver senere i sin artikkel, *Mapping the margins Intersectionality, Identity politics and Violence against women of color*, at bevissthet om interseksjonalitet kan legge grunnlag for å erkjenne forskjeller blant oss og drøfte hvordan disse forskjellene kommer til uttrykk i dannelsen av gruppepolitikk (Crenshaw 2006:18). Crenshaw tar til orde for at

kampen om hvilke forskjeller og utfordringer som har betydning er en viktig diskusjon kvinner imellom og at disse konfliktene handler om mer enn bare forskjell - de reiser sentrale spørsmål om makt (Ibid:15).

En versjon av en anti-essensialistisk tankegang vil hevde at i og med at alle kategorier er sosialt konstruert, så finnes det heller egentlig ikke eksempelvis *svarte* eller *kvinner* (Crenshaw 2006:16). Videre gir det da heller ikke mening å organisere seg omkring disse kategoriene. Crenshaw argumenterer imidlertid for at selv om kategoriene er sosialt konstruert, så har de en betydning for fordelingen av makt i samfunnet (Ibid.). Problemet er da ikke nødvendigvis at kategorier finnes, men heller verdiene som tillegges dem og hvordan det vedlikeholder og skaper sosiale hierarkier. Denne forståelsen vil være viktig i denne studien for å se hvordan enkelte kategorier tillegges mindre verdi og makt enn andre. Selv om dette er sosialt konstruert, så vil det samtidig ha betydning for posisjon og handlingsmuligheter for enkeltpersoner og grupper som står i krysningspunktet skeiv kvinne med etnisk minoritetsbakgrunn.

Det finnes samtidig mange måter å forstå, og bruke interseksjonalitetsbegrepet på. Den «klassiske» forståelsen av begrepet som Crenshaw representerer tar utgangspunkt i veikryssmetaforen (Berg, Flemmen og Gullikstad 2010:16). I krysset møtes de ulike veiene eller aksene. Dette er et strukturorientert bilde der veier eller akser kan legges til eller trekkes fra. Denne tilnærmingen kritiseres for å operere med kategorier og strukturer som er forutbestemte og uforanderlige.

Staunæs og Søndergaard har introdusert et annet bilde enn det strukturelle veikrysset (Staunæs og Søndergaard 2006). Staunæs og Søndergaard omtaler det som et «rotete tilblivelsesrom». Her er de opptatt av hva som skjer i selve krysset eller i rommet. Her kan vi da ikke på forhånd si hvilke kategorier som inngår i sammenvevingen eller om en kategori er mer dominerende enn andre (Ibid.). Denne metaforen kan forstås som et sted der det meste er mulig. Det er et sted som ikke bare skaper undertrykkelse, men også nye identitets- og handlingsmuligheter; det er ikke bare et sted for utvikling av underkastelsesstrategier, men også av motstandsstrategier og overskridende subjektposisjoner (Gullikstad 2013). Denne forståelsen og tilnærmingen til interseksjonalitetsbegrepet åpner opp for å studere prosesser og diskursive praksiser som ikke bare skaper undertrykkelse, men som skaper nye handlingsmuligheter. I siste analysekapittel vil jeg særlig undersøke hvordan skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn gjør motstand mot etablerte diskurser og skaper nye subjektposisjoner for seg selv. Det rotete tilblivelsesrommet er her en metafor som åpner opp for å studere denne prosessen.

Leslie McCall skiller mellom tilnærminger til interseksjonalitet ved å vektlegge hvordan de forholder seg analytisk og metodologisk til kategorier og kategoriseringsprosesser (Berg, Flemmen og Gullikstad 2010:17). De tre tilnærmingene betegnes som:

- 1) antikategorisk kompleksitet – her vil tilhengere avvise all bruk av kategorier fordi kategorier alltid vil forenkle levd liv og virke ekskluderende

- 2) intrakategorisk kompleksitet – tilhengere deler langt på vei en kritikk av kategorier, men argumenterer samtidig med at bruke kategorier som eksempler på stabile maktrelasjoner som er forskbare
- 3) interkategorisk kompleksitet – forutsetter at man har etablerte kategorier som klasse, kjønn eller etnisitet og at man kan studere samspillet mellom disse (Ibid.).

Jeg vil i denne oppgaven lene meg på det som kan karakteriseres som en intrakategorisk tilnærming. I likhet med mange andre forskningsprosjekter har jeg rekruttert informanter som tilhører bestemte sosiale kategorier i samfunnet. Mitt utgangspunkt er på den måten ikke helt åpent og induktivt. Målet er samtidig å ikke bidra til å fastholde forskjeller eller stereotypisk kategorisering, men undersøke hvilke fenomener som skaper ulikheter og som er i virkning i ulike kontekster (Ibid.). Interseksjonalitet kan her bidra til å analysere frem kompleksiteten i levd erfaring og bidra til å gjøre oss oppmerksomme på komplekse maktstrukturer, dette uten å forutsette et ontologisk hierarki av forskjeller (Staunæs 2003 i Berg, Flemmen og Gullikstad 2010:19).

De to metaforene, «veikrysset» og «rotete tilblivelsesrom», bygger på ulike forståelser av, og tilnærminger til, sosiale kategorier og forståelsen av interseksjonalitetsbegrepet. I denne studien vil jeg argumentere for at de begge er nyttige tilnærminger. I Crenshaws beskrivelse av veikrysset opererer man med kategorier og strukturer som allerede eksisterer forut for produksjonen av dem. Og selv om kategoriene er sosialt konstruerte, så har de samtidig en reell påvirkning på enkeltmenneskers og gruppers liv og livssjanser. Metaforen «rotete tilblivelsesrom» bygger på sin side på en forståelse av at sosiale differensieringsformer er effekter av utsagn og handlinger og ikke noe man er eller har (Gullikstad 2013). Jensen og Christensen introduserer nettopp begrepet *sosiale differensieringsformer* fremfor å bruke begrepet kategorier/kategorisering (Jensen og Christensen 2020). Begrepet differensiering impliserer dynamiske prosesser, og sosial differensiering er dermed de prosesser som skaper sosial forskjell (Ibid.). Ved å ta med en forståelse av interseksjonalitetsbegrepet som både bygger på Crenshaw og Staunæs kan jeg både få øye på hvordan etablerte diskurser og praksiser påvirker skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn sin posisjon i det norske samfunnet, og samtidig identifisere og studere de prosessene som skaper sosial forskjell.

Jeg vil bruke interseksjonalitetsbegrepet som et sensitiverende verktøy for hvordan ulike forskjeller som kjønn, seksualitet og etnisitet kan påvirke individers livsbetingelser og prosessene som påvirker disse. Nina Lykke beskriver i sin artikkel, *Interseksjonalitet – ett anvendbart begrepp för genusforskningen*, hvordan interseksjonalitetsbegrepet skaper en kulturteoretisk og politisk forståelsesramme som kan danne ny kunnskap om det mangfoldet og kompleksiteten som kjennetegner subjektiveringsprosesser i dag (Lykke 2003:52). Å bruke interseksjonalitetsbegrepet kan gjøre det enklere å forstå subjekters vilkår i et samfunn som karakteriseres av endrede kjønnsrelasjoner, migrasjon og globalisering (Ibid.). Jeg vil her se på interseksjonalitetsbegrepet på subjektivnivå som en prosess *of doing* (inspirert «doing gender» forståelser, Gullikstad 2013) og at denne ikke er forutbestemt. Fremfor et ensidig fokus på strukturelle forutsetninger og bestemmende faktorer, vil jeg samtidig bruke interseksjonalitetsbegrepet som en måte å tenke på for å undersøke det «rotete tilblivelsesrommet». En slik inngang gjør det mulig å undersøke kompleksiteten i levd erfaring på individnivå for skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn, og se etter brudd og forskyvning av posisjon og handlingsrom.

2.3 Minorisering og majorisering

Informantene i studien tilhører enkelte sosiale kategorier: kvinne, etnisk minoritet og skeiv. Selv om slike kategorier er sosialt konstruerte (Crenshaw 2006), så kan de samtidig ha betydning for fordeling av makt i samfunnet. Denne fordelingen er ikke gitt, men blir til i gitte kontekster og gjennom diskursive praksiser. For å studere prosessen der noe og noen subjektposisjoner konstitueres som umarkerte og nøytrale, mens andre blir markerte vil jeg bruke begrepene minorisering og majorisering som verktøy.

Staubæs og Søndergaard argumenterer for viktigheten av å inkludere perspektiver på minorisering og majorisering når man skal bruke interseksjonalitet som analytisk begrep. Minorisering som begrep retter fokus på at minoriteter blir til gjennom prosesser i samfunnet og at noen eller noe gjøres til den/det andre (Berg, Flemmen og Gullikstad 2010:20). Staubæs bruker begrepet minoriseringsprosesser om relasjonen mellom majoritet og minoritet som skaper annerledeshet og ekskludering, men også likhet og inkludering (Ibid.). Dette er perspektiver jeg har med inn i denne oppgaven for å fange opp diskursive prosesser som skaper minoritet og majoritet. Og også, hvordan man kan konstitueres som både minoritet og majoritet avhengig av hvilket miljø man er i.

Relasjoner mellom majoritet og minoritet er i seg selv ustabile maktrelasjoner (Gullestad 2006 i Berg, Flemmen og Gullikstad 2010:13). Dette gjelder særlig to faktorer. Det ene er at majoritet og minoritet ikke er stabile eller statiske kategorier. Det andre er at hva eller hvem som tillegges tilhørighet i den ene eller andre kategorien, ikke er gitt på forhånd (Ibid.). Ved å rette fokus på både minorisering og majorisering kan man undersøke hvordan subjektposisjoner som førsthet, normalitet og majoritet på den ene siden og annethet i form av minoritet på den andre produseres i relasjon til hverandre (Staubæs 2003:105).

Avtar Brah bruker minoritetsbegrepet til å lokalisere et normativt sentrum som skiller ut noe som «det andre», i betydningen annerledes, underordnet og problematisk (Andenæs 2010:210). Samtidig som noen blir minorisert gjennom sin avstand til det normative sentrum, blir noe annet majorisert gjennom sin nærhet til det som er selvsagt innlysende riktig eller normalt (Ibid.). Avtar Brah argumenterer for at minoritet/majoritet ikke handler om man er i flertall eller mindretall (Brah 2003). For å eksemplifisere dette poenget minner hun om at «eliten» i samfunnet er en numerisk minoritet i samfunnet på lik linje med «de etniske andre», men at eliten ikke nødvendigvis posisjoneres som minoritet i betydningen underordnet og problematisk.

Brah bruker verbet «minoritising» for å vise at «minoritet», i den betydning det brukes i et såkalt flerkulturelt samfunn, dreier seg om prosesser som gjør noe(n) til *det andre* (Ibid.). Heller enn en akse med to dimensjoner beskriver Brah en akse med flere dimensjoner (Brah 2003:622). De ulike dimensjonene kan fange opp ideen om at en gruppe kan være minoritet langs en dimensjon, og være majoritet langs en annen (Ibid.). Minorisering og majorisering handler da om diskurser. Minorisering og

majorisering vil særlig være sentrale begreper i kapittel 5 hvor jeg vil undersøke nettopp hvordan diskursive praksiser og effekter som skaper normative sentrum på den ene siden og annetgjøringsprosesser på den andre.

2.4 Rasialisering

I samtale med informantene i denne studien ble synlig forskjell og erfaring med rasialisering et sentralt tema. Jeg vil derfor bruke rasialisering som begrep og perspektiv som inngang til å forstå rasistiske prosesser. I denne studien legger jeg til grunn en definisjon av rasisme som noe som enhetliggjør befolkningsgrupper, reduserer dem til bestemte essensielle egenskaper av kulturell eller biologisk art, slik at de implisitt eller eksplisitt blir forstått som mindreverdige, farlige og/eller problematiske (Helland 2019:12). Slike essensialistiske antagelser kan basere seg på enkelte synlige forskjeller som tillegges stor vekt og betydning ut fra bestemte fortolkninger av virkeligheten, fortolkninger som kan kalles rasistiske (Ibid:10).

Til grunn for all rasisme ligger stereotypien, der mennesker reduseres til enkelte egenskaper og karaktertrekk. I stereotypien forsvinner individuelle forskjeller og rasistiske stereotyper kan i enkelte tilfeller være så sterke at det overskygger unntak og brudd med stereotypien (Helland 2019:13). En stereotypi kan opprettholdes diskursivt og styrkes gjennom gjentakelse. Når noe gjentas ofte nok kan det derfor oppleves som naturlig eller sant (Ibid.). I analysen ser jeg på rase som en sosialt konstruert kategori som er knyttet til maktforhold og kampprosesser (Frankenberg 1993:11). «Rase» er «ekte» på den måten at det har en reell, håndgripelig og kompleks innvirkning på individers erfaringer og livssjanser (Sibeko 2019:56). Ved å legge til grunn at «rase» og «raseforskjell» er sosialt konstruert, betyr det ikke at jeg minimerer sosiale forskjeller og politisk virkelighet, men heller at denne virkeligheten er sosial og politisk fremfor iboende, essensialistisk eller statisk (Frankenberg 1993:11).

Rasialisering som et perspektiv kan på denne måten rette oppmerksomheten mot strukturer og diskurser. Istedenfor å kun forstå rasisme som et uttrykk for enkeltmenneskers holdninger, kan man gjennom dette perspektivet forstå at rasisme også kan være innbakt i diskursive og sosiale praksiser. I kapitel fem vil jeg ta for meg informantenes fortellinger om annetgjøring og utenforskap. Her er hudfarge et sentralt tema. Ved å bruke teorier om rasialisering kan jeg, ikke bare avdekke rasisme, men undersøke diskurser og prosesser som skaper negative stereotyper og rasistiske holdninger og handlinger.

3 Metode

I dette kapitlet presenteres valg av metode, innhenting av data og prosesseringen av materialet. Dette inkluderer en redegjørelse av utvalg og rekruttering, beskrivelse av gjennomføring av intervju, analyseprosessen, samt hensyn til personvern og etiske refleksjoner. Dette kapitlet har som mål å vise fram hvordan jeg har jobbet med innhenting av data, hvordan dataen er behandlet, hvilke forskningsetiske forbehold som er tatt og synliggjøring av min egen rolle i materialets tilblivelse.

3.1 Valg av metode

Kvantitative metoder brukes ofte når man ønsker kunnskap der utbredelse og antall vektlegges (Thagaard 2013). Kvantitative metoder har mange styrker, men fordrer et stort antall enheter, og forskere har ofte større avstand til sine informanter og får derfor i mindre grad tak i informantenes perspektiver (Ibid.). I kvalitative tilnærminger er en viktig målsetting å få en forståelse av sosiale fenomener (Thagaard 2013:11). Staunæs og Søndergaard argumenterer for at stramme og strukturerte metoder, som de kvantitative, ikke vil være tilstrekkelig for å undersøke en virkelighet som ikke er like klar, enkel og strukturert (Staunæs og Søndergaard 2005:53). Staunæs og Søndergaard påpeker samtidig at aspektene i menneskers liv som utgjør sosiale fenomener er komplekse og i utvikling (Ibid.).

I denne studien er den sentrale målsetningen å få tilgang til en begrenset gruppe, og til deres egne refleksjoner, tanker og tolkninger av virkeligheten. Temaene vil omfatte private forhold og forhold som er i utvikling i informantenes liv. Dette vil være vanskelig å få tilgang til gjennom metoder som ikke inkluderer personlig kontakt og som ikke går i dybden. Kvalitative metoder er derfor særlig velegnet til å utforske problemstillingen i denne oppgaven (Thagaard 2013).

3.1.1 Kvalitativt intervju

Den valgte formen er kvalitativt intervju og summen av disse utgjør empirien som presenteres i denne oppgaven. Kvalitative intervju er en god metode når man ønsker informasjon om hvordan personer som intervjues forstår seg selv og sine omgivelser (Thagaard 2013:58). For å få et godt materiale er det derfor viktig at intervjusituasjonen legger til rette for at intervjupersonen kan fortelle om sine erfaringer og perspektiver. I dette masterprosjektet har jeg intervjuet seks kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn som definerer seg som skeive for å høre deres historier, erfaringer, meninger og perspektiver sentrert rundt temaet likestilling i Norge.

Når man velger kvalitative intervju som metode er det noen ting som er viktige å huske både i forberedelse og gjennomføring av intervjuene. Intervjusituasjonen kan gi et godt grunnlag for å få innsikt i intervjupersonens erfaringer, tanker og følelser (Ibid.). Det å

utforme gode forskningsintervju krever imidlertid kompetanse både med tanke på hvordan gode spørsmål presenteres, oppbygging av intervjuet, hvordan skape en god relasjon til intervjupersonen og hvordan lytte med oppmerksomhet (Ibid:97). Disse forholdene vil påvirkes både av intervjuguide, hvor intervjuet finner sted og intervjuerens evne til å skape en atmosfære som oppleves trygg og avslappende. Videre kjennetegnes et vellykket intervju av at intervjueren viser et oppriktig engasjement, lytter til intervjupersonen og stiller relevante spørsmål (Thagaard 2013:109). Det er intervjuerens oppgave å ta regi over intervjusituasjonen og skape en situasjon der intervjupersonen føler seg trygg og ønsker å dele sine erfaringer og synspunkter med forskeren (Ibid.). Disse faktorene var derfor viktige punkter både i planleggingen og gjennomføringen av intervjuene.

3.1.2 Rolleforståelse som forsker – insider/outsider

Intervjusituasjonen kan ses på som en sosial interaksjon mellom forsker og intervjuperson der forskeren bidrar til å skape datamaterialet (Riessman 2008:21). Med dette problematiseres også betydningen av hvordan forskeren fremstår for intervjupersonen (Thagaard 2013:111). Både forskerens egenskaper og ytre kjennetegn har betydning. I møte med skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn kan for eksempel mitt kjønn, hudfarge, alder eller sosial bakgrunn ha betydning for interaksjonen. Metodelitteraturen har diskutert hvilken betydning forskerens kjønn kan ha i intervjusituasjonen (Hammersley og Atkinson 2004 i Thagaard 2013:116).

I denne studien vil betydningen av både mitt kjønn, alder, hudfarge og seksualitet være like så relevant å vurdere. Slike vurderinger omtales ofte som «insider-outsider» posisjon. Jeg er en skeiv kvinne i 30-årene som har høyere utdanning. Jeg har på denne måten flere markører som overlapper med informantene i studien. Denne «insider» posisjonen kan gi grunnlag for en felles forståelse (Thagaard 2013:116). Insider-posisjonen gir meg samtidig forforståelse om informantene og deres situasjon og erfaring med å tilhøre en eller flere grupper i samfunnet som kan ha erfaring med marginalisering. Som en noenlunde jevnaldrende skeiv kvinne er det flere situasjoner der informantene beskriver erfaringer eller spesifikke referanser som det forventes at jeg kjenner til. Denne posisjonen kan bidra til større fortrolighet i samtalen, ved at de på noen punkter kan forvente forståelse i beskrivelse av egne erfaringer eller meninger. Ulempen ved en insider posisjon kan da også være at taus kunnskap ikke formidles eller en overdreven oppfatning av egen insiderposisjon som i verste fall kan føre til en manglende eller snever forståelse av informantenes erfaringer. Jeg har samtidig hvit hudfarge. Dette posisjonerer meg som utenforstående og gir meg et utenfra-perspektiv i forhold til det å ha en minoritetsetnisk bakgrunn i Norge eller melaninrik hudfarge. Et utenfra-perspektiv kan ha en gunstig virkning med hensyn til å kunne stille utdypende spørsmål ved det som potensielt kan tas for gitt av andre personer med etnisk minoritetsbakgrunn (Thagaard 2013:117). Det er derfor viktig å innta en utforskende rolle og vise interesse for å høre og lære av informantene. Hudfarge er samtidig ikke en markør som kan skilles fra det å være kvinne eller å være skeiv. En hvit kvinne, eller en hvit skeiv kvinne kan sies å være utenforstående også i møte med en melaninrik skeiv kvinne.

Det kan være vanskelig å gjenkjenne min rolle i interaksjonen på en fullgod måte. I tillegg til ytre kjennetegn som kan skape forventninger om enten felles forståelse eller at jeg blir sett på som utenforstående, vil også personlighet og personlig kjemi mellom intervjuer og intervjuperson spille inn. Både som insider og outsider er man i intervjusituasjonen avhengig av en god dialog med informanten for å skape en meningsfull relasjon. Den personlige kontakten som utvikles i intervjusituasjonen er på den måten i seg selv et metodisk poeng (Thagaard 2013:113). Oppgavens reliabilitet handler blant annet om repliserbarhet (Thagaard 2013). Det handler om at en annen forsker som anvender de samme metodene, ville komme frem til samme resultat. Fordi empirien har blitt til i interaksjon betyr at en annen forsker ikke vil kunne gjenskape det samme materialet fullt ut. Det er derfor viktig å reflektere og vise frem mulige måter jeg bidrar til resultatene. I denne sammenhengen er det også viktig at jeg som intervjuer unngår å la egne verdier prege intervjusituasjonen. Dette for å ikke risikere at intervjupersonene bare sier det de tror jeg ønsker å høre (Thagaard 2013:115). Med dette i tankene valgte jeg å lage en semistrukturert intervjuguide, slik at informantene i stor grad kunne få rom til å snakke om det som var viktig for dem.

3.1.3 Semistrukturert intervju

Intervjuformen har vært delvis strukturert, det vil si at jeg i forkant av intervjuene hadde fastsatt temaene i intervjuene (Thagaard 2013:98). Jeg fulgte samtidig opp de temaene som dukket opp i løpet av samtalene med de ulike intervjupersonene. Intervjuene tok for seg temaer knyttet til identitet, erfaringer med diskriminering og erfaringer og meninger om likestilling og likestilling i Norge. Fordelen ved å ha en delvis strukturert tilnærming er at jeg fikk muligheten til å følge intervjupersonens fortelling, samtidig som jeg var sikker på å få svar på de viktigste spørsmålene.

I forkant av intervjuene hadde jeg utarbeidet en intervjuguide som jeg kunne lene meg på underveis i intervjuene. Intervjuguiden er delt opp i temaene: bakgrunn, identitet, og likestilling i det norske samfunnet. Under hvert tema er det noen hovedspørsmål og i tillegg noen støttespørsmål dersom det skulle bli aktuelt. Det dramaturgiske aspektet når man skal bygge opp en intervjuguide handler om utviklingen av det emosjonelle nivået i løpet av intervjuet (Thagaard 2013:110). Det kan være en fordel å begynne med nøytrale temaer og en god måte å starte et intervju på er spørre om intervjupersonens bakgrunn, utdanning og lignende. Eventuelt emosjonelt ladede emner bør tas opp lenger ute i intervjuet før man avslutter med nøytrale temaer (Ibid.). Jeg har i denne intervjuguiden forsøkt å legge opp spørsmålene med dette i tankene.

3.2 Utvalg og rekruttering

Kvalitative studier baserer seg på et strategisk utvalg (Thagaard 2013:60). Strategiske utvalg vil si at man velger deltakere som har egenskaper eller kvalifikasjoner som egner seg til problemstillingen i prosjektet (Ibid.). I dette prosjektet dreier det seg om kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn som identifiserer seg som skeive. For å komme i kontakt med aktuelle intervjupersoner har jeg benyttet meg av det som kan omtales som tilgjengelighetsutvalg og snøballmetoden (Thagaard 2013). Mange kvalitative studier,

inkludert mitt mastergradsprosjekt, tar for seg personlige og nærgående temaer (Thagaard 2013:61). Det kan bety at det i noen tilfeller kan være vanskelig å finne personer som er villige til å la seg intervju. Når man baserer seg på et tilgjengelighetsutvalg betyr det at utvalget er de personene som sier seg villige til å være med i undersøkelsen. Utvalget er dermed strategisk ved at deltakere har egenskaper som er relevante for problemstillingen og fremgangsmåten for å velge ut deltakere er basert på om de er tilgjengelige for å la seg intervju (Ibid.). Utvalget er derfor basert på enkelte kriterier (kjønn, etnisitet og seksualitet), men har utover dette hatt rom for fleksibilitet.

Snøballmetoden går ut på at jeg først har kontaktet personer som har hatt egenskapene som er relevante for problemstillingen og deretter spurt disse informantene om de kjenner andre som fyller samme kriterier. Dette gjorde jeg ved at jeg først sendte ut informasjon og forespørsel om deltakelse i studiet til Skeiv verden i Oslo og Trondheim, og til FRI (Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold) i Oslo. Dette førte til at jeg fikk kontakt med en av informantene i prosjektet. Kristensen og Ravn (2015:731) opplevde i sitt forskningsprosjekt at flere var positive til å stille opp som informanter dersom de ble kontaktet via en bekjent. Med utgangspunkt i dette brukte jeg også venner og bekjente som et mellomledd («mediator») for å få kontakt med potensielle informanter, noe som kan ha forenklet rekrutteringsprosessen min. Da tema for studien kunne være for personlig og nærgående å snakke om for noen, kunne det samtidig til tider være vanskelig å finne personer som var villige til å delta. I rekrutteringsfasen hadde jeg kontakt med bekjente som hadde kontakt med mulige informanter. Disse endte imidlertid ikke opp med å la seg intervju fordi de ikke levde åpent om sin seksualitet og derfor ikke opplevde det som trygt å delta i et forskningsprosjekt for denne målgruppen. Med venner og bekjente som mellomledd kom jeg likevel i kontakt med tre av informantene. Jeg benyttet meg også av informantenes bekjente for å få tak i informanter. To av disse ga meg etter deres intervju kontaktinformasjon til ytterligere to informanter.

Snøballmetoden kan gjøre det enklere å få tak i informanter, men kan medføre et mer homogent utvalg (Thagaard 2013). For å oppnå variasjon i gruppen informanter og begrense at de tilhører samme miljø har jeg rekruttert informanter fra både Trondheim og Oslo. Intervjupersonene er mellom 20 og 40 år gamle. Noen av informantene har bodd store deler av sitt liv i Norge, mens andre har flyttet til landet i voksen alder. De, eller (en av) deres foreldre, kommer fra Vest-Afrika, Øst-Afrika, Øst-Europa, Midtøsten og Asia.

Informantene har ulik livserfaring og representerer både personer som lever eller har levd under vanskelige omstendigheter, og personer som ikke har opplevd stor grad av stigmatisering knyttet til kjønn, etnisitet eller seksualitet. Samtidig er et kjennetegn ved de som er villige til å delta i undersøkelsen er at de kan føle at de, i større grad enn andre i målgruppen, mestrer sin livssituasjon (Thagaard 2013:63). Alle har eller tar høyere utdanning. Generelt er personer med høyere utdanning mere fortrolige med forskning og villige til å delta i kvalitative studier, noe som kan bidra til en skjevhet (Thagaard 2013). Et annet utvalg kunne gitt større representasjon for andre

utdanningsnivåer, aldre, tilknytning til arbeidslivet eller mestring av egen livssituasjon. Det er samtidig ikke gitt at en større variasjon under disse variablene ville gitt et bedre eller «riktigere» bilde av tematikken eller målgruppen for studien. Formålet med en kvalitativ studie av denne størrelsesorden er ikke å kunne gi et statistisk overblikk på skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn sin livssituasjon, men heller å få tilgang til utvalgte erfaringer og opplevelser som kan bidra til viktig innsikt. I denne sammenhengen har informantenes bakgrunn og også til dels akademiske språk gitt dem muligheten til ikke bare fortelle om egne erfaringer, men også reflektere over disse erfaringene i en større sammenheng. Utvalg av intervjupersoner til studien spiller en sentral rolle i hva slags materiale jeg får, og danner også utgangspunktet for resultatenes overførbarhet (Thagaard 2013). Det er derfor viktig for meg å være åpen om informantenes kjennetegn, uten å risikere at dette går ut over personvern og anonymitet.

3.2.1 Antall

Jeg har gjennomført 6 kvalitative intervju med informanter til denne studien. En retningslinje for hvor stort utvalget skal være i kvalitative studier er at det er mulig å gjennomføre grundige analyser av datamaterialet (Thagaard 2013:65). Slike analyser krever både mye tid og ressurser og vil derfor sette begrensninger på hvor stort utvalget skal være. I motsetning til kvantitative studier, der representativitetsprinsippet er sentralt for utvelgelse, er grunnlag for utvalget at deltakerne til kvalitative studier at de er egnet til å utforske problemstillingen som er valgt i prosjektet (Ibid.). I denne studien hadde jeg som mål å komme i kontakt med mellom 6-10 informanter. Arbeidet med rekruttering av mulige informanter viste seg imidlertid å være krevende. På tross av at jeg gikk bredt ut og delte informasjon om prosjektet til relevante organisasjoner, i aktuelle Facebook-grupper og aktivt gjennom mellomledd (venner, bekjente og kollegaer) var det kun seks personer jeg kom i kontakt med. En av tilbakemeldingene jeg fikk fra en bekjent var at de mulige informantene hun kjente levde i heterofile ekteskap og at de ikke våget å møte en forsker for å snakke om dette temaet. Det kan vise at det å identifisere seg som skeiv kvinne med etnisk minoritetsbakgrunn, for noen, er en svært sårbar og umulig posisjon.

3.3 Gjennomføring av intervju

Intervjuene var semistrukturerte dybdeintervju med individuelle informanter. I forkant av intervjuene fikk informantene selv velge hvor vi skulle møtes. Tanken bak dette var at dette kunne bidra til å skape en trygg ramme. Noen av intervjuene ble gjennomført på kafé eller offentlig møtested, mens noen ble gjennomført i kontorlokaler jeg hadde tilgang på gjennom egen arbeidsplass. De ulike møtestedene har bydd på ulike utfordringer, som for eksempel støy i lokalet og at jeg hadde en forutinntatthet om at deler av samtaleemnene kunne være sensitive å snakke om på offentlige steder. Det var imidlertid et poeng at informantene selv kunne få velge et møtested der de føler seg komfortable. Dette har etter alt å dømme bidratt til informantenes følelse av fortrolighet. Hvert intervju varte mellom 40-80 minutter. Intervjuene ble, etter avtale med den enkelte informant, tatt opp på digital båndopptaker.

De av informantene som ønsket det, fikk i forkant av intervjuet tilsendt informasjonsskriv og samtykkeskjema (se vedlegg). Både informasjonsskriv, samtykkeskjema og intervjuguide ble laget på norsk og på engelsk. Noen av intervjuene ble gjennomført på engelsk, eller en kombinasjon av norsk og engelsk og det var viktig å kunne tilby likeverdig informasjon på intervjupersonens foretrukne språk. Jeg startet hvert intervju med å presentere prosjektet i grove trekk, gjennomgå informasjonsskriv og innhente skriftlig samtykke. Et informert samtykke er viktig da dette gir informantene informasjon om hensikt og gjennomføring av studiet, samt mulige konsekvenser ved å delta. Det sikrer også frivillig deltakelse ved at informantene når som helst kan trekke seg fra studien. Ved å starte intervjuene på denne måten fikk informantene samtidig mulighet til å stille eventuelle spørsmål om prosjektet eller eventuelle konsekvenser ved å delta. Første spørsmål i intervjuguiden inviterte informantene til å presentere seg selv. Dette ble først og fremst gjort for å bli bedre kjent med deltakerne og for å få dem til å føle seg mere komfortable i intervjusituasjonen. Dette bidro til å gi en nøytral start på intervjuet før mere, potensielt, emosjonelle temaer ble brakt opp. Dette spørsmålet viste seg samtidig å være et interessant punkt fordi informantene her fritt kunne velge hvordan de ville presentere seg og hva som var viktig for dem å legge vekt på i denne sammenhengen. Deler fra denne delen av intervjuene har derfor blitt en sentral del av analysekapittel 4.

En målsetting for intervjuene var å skape en uformell atmosfære der intervjupersonene, i stor grad, kunne styre samtalen og vektlegge det om var viktig for den enkelte. Intervjuene tok utgangspunkt i et interaksjonistisk perspektiv, der samspillet mellom forsker og intervjuperson bidrar til å utvikle kunnskap og utdype meningsinnhold i det som blir sagt (Thagaard 2013:105). I en sann setting er det en utfordring å finne riktig balanse mellom å ha en lyttende holdning på den ene siden og ta initiativ til å føre intervjusamtalen videre på den andre siden (Thagaard 2013:106). I og med at jeg ikke tok notater underveis var det enkelt å innta en lyttende holdning og vise interesse for det som intervjupersonen fortalte, og ved flere anledninger tok samtalen noen stikkveier som var noe utenfor intervjuguiden. Formålet med intervjuer er å få fylldig informasjon om hvordan intervjupersonene opplever sin livssituasjon og hvilke synspunkter de har på temaer som blir tatt opp (Thagaard 2013:95). Ved å ha et fleksibelt forhold til intervjuguiden i intervjuet fikk jeg høre flere historier og refleksjoner fra intervjupersonene og samtale om ulike temaer som dukket opp underveis. En del av det å ta regi over intervjusituasjonen innebærer å utforme kontakten med intervjupersonen på en slik måte at vedkommende føler seg trygg og ønsker å dele sine erfaringer og synspunkter med forskeren (Thagaard 2013:109). Jeg valgte derfor å ha en friere samtale om intervjuets temaer, noe som kan bidra til at intervjupersonen i større grad kan føle seg trygg og ha lyst til å dele sine erfaringer og synspunkter. En samtale tar i tillegg bort noe av de asymmetriske ved intervjusituasjonen og kan bidra til at temaer som intervjupersonen ikke har tenkt på dukker opp (Ibid.).

I løpet av intervjuene gjorde jeg meg refleksjoner om at noen av spørsmålene kunne fremkalle vonde minner for enkelte av informantene. Jeg presiserte derfor ved starten av intervjuene at de selv bestemte hva de ville svare og hvor utfyllende. Jeg erfarte samtidig at det var viktig å stille tydelige og direkte spørsmål sånn at informantene forstod hva jeg søkte svar på. Et viktig poeng i gjennomføringen av intervjuene var

derfor å finne en god balansegang mellom å ikke stille spørsmål som kunne oppfattes kategoriserende og samtidig bringe temaer på banen som ville være viktige for informantene og studiens tematikk. Ved spørsmål om diskriminerings- eller marginaliseringserfaringer var det for eksempel variasjon i svarene der noen ville dele mye, mens andre ikke hadde slike erfaringer, eller ikke ønsket å vektlegge disse.

3.4 Tematisk analyse

Som utgangspunkt for analysen i denne studien har jeg gjort en tematisk analyse slik Johannessen, Rafoss og Rasmussen beskriver det (2018). Tematisk analyse ble først lansert av psykologene Braun og Clark og gir en grunnleggende og fleksibel tilnærming som kan brukes alene eller, som jeg vil gjøre i denne studien, i kombinasjon med andre teorier og perspektiver (Ibid.). En tematisk analyse innebærer å se etter temaer i materialet. Tema, i denne sammenhengen, er en gruppering data med viktige fellestrekk.

3.4.1 Analyseprosessen

Analyseprosessen kan deles opp i fire steg eller faser; forberedelse, koding, kategorisering og rapportering (Johannessen, Rafoss og Rasmussen 2018).

- Det første steget handler om å få oversikt over data (Johannessen m.fl. 2018). Dette arbeidet begynte med at jeg hørte på lydfilene fra intervjuene jeg hadde gjort og transkriberte alle intervjuene. Deretter leste jeg igjennom hele materialet og tok notater underveis. Allerede i denne prosessen merket jeg meg noen temaer som kom frem i intervjuene.
- Etter dette begynte jeg å kode datamaterialet. Koding handler først og fremst om å fremheve og sette ord på viktige poenger i dataene (Ibid.). I denne delen av prosessen gikk jeg inn i materialet med det åpne spørsmålet: hva handler dette om? Ved å stille dette spørsmålet som inngang til denne prosessen var det mulig å undersøke datamaterialet på en åpen måte og få frem det som fremsto som de viktigste temaene for informantene i denne studien. I denne fasen fikk jeg et overblikk og bilde av hvilke temaer jeg mente ville være viktige for oppgaven, dette ble samtidig justert flere ganger i løpet av det videre arbeidet. I første omgang handlet dette om å se etter nøkkelbegrep eller poenger som gikk igjen og markerte seg som sentrale i materialet. I tillegg til å markere nøkkelbegrep eller poenger, noterte jeg samtidig refleksjoner som dukket opp underveis i gjennomlesningene.
- Deretter begynte jeg prosessen med å kategorisere eller tematisere disse. Det handler om å sortere funnene i større overordnede temaer (Ibid.). Det vil alltid være flere måter å kategorisere og tematisere materialet på, og underveis i prosessen har materialet vært organisert på ulike måter. Mens noen av temaene ble forkastet, ble andre slått sammen eller splittet opp.
- Det siste steget i analyseprosessen er rapporteringsfasen, altså fasen der jeg skriver frem temaer som kan gi svar både på den overordnede problemstillingen og forskningsspørsmålene som jeg har utviklet.

Tematisk analyse har i denne studien blitt brukt for å strukturere og bearbeide datamaterialet jeg hadde fra lydfilene av intervjuene. Denne prosessen har gjort det enklere å utforske og forstå hvilke poenger og hvilke fortellinger som ligger i materialet,

og ikke minst få øye på hva informantene i denne studien fremhevet som viktige temaer for seg og i sine liv. For å styrke oppgavens validitet er det viktig å være gjennomsiiktig og vise frem hvordan jeg har gått frem for å analysere intervjuene i denne studien (Thagaard 2013). Tematisk analyse er på den måten første steg i analyseprosessen. I analysekapitlene som følger vil det fremkomme tydelig hva som er informantenes utsagn, hva som er mine fortolkninger, og hvilket teoretisk rammeverk jeg bruker for å komme frem til disse tolkningene.

3.5 Personvern og etiske refleksjoner

Etiske utfordringer i kvalitative studier er særlig fremtredende når studiet er basert på direkte kontakt med personer i felten, som her ved intervju (Thagaard 2013:220). Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, NESH, har utarbeidet forskningsetiske retningslinjer som det har vært viktig å ta hensyn til i både det i forberedende arbeidet og utførelsen av det (NESH 2018). I forkant av rekruttering og gjennomføring av intervjuer ble prosjektskisse med intervjuguide og samtykkeskjema sendt inn og godkjent av Norsk Senter for Forskningsdata (NSD). Det har også vært avgjørende å sikre at informantene har gitt sitt samtykke informert, uttrykkelig og frivillig (NESH 2018).

I arbeidet med å utforme problemstilling til prosjektet er det viktig å vurdere de etiske implikasjonene av å studere bestemte grupper (Thagaard 2013:67). Ved å beskrive problemer knyttet til bestemte grupper kan det bidra til å fastholde en situasjon som allerede er utfordrende. En forstående tilnærming kan imidlertid oppleves som støtte for de som er implisert, samtidig som det kan bidra til å gi innsikter og forståelse om sosiale fenomener i samfunnet (Ibid.). I utforming av problemstilling, valg av informanter og bearbeidelse av intervjumaterialet har det hele tiden vært en målsetting å bidra til nye innsikter knyttet til skeive minoritetsetniske kvinner og likestilling.

I intervjusituasjonen knyttes de etiske avveiningene ofte opp mot hvor personlig og nærgående spørsmål man bør stille (Thagaard 2013:119). Å delta i et forskningsprosjekt medfører at informanten gir mye av seg selv, og det har derfor vært viktig å vurdere de ulike etiske sidene ved og konsekvensene av intervjusituasjonen. Det har derfor vært et mål å stille åpne spørsmål som inviterer intervjupersonen til å dele, men ikke presse informanten til å si noe som de ikke ønsker (Alver og Øyen 1997:106). På grunn av tematikken og intervjuenes personlige karakter, og fordi enkelte av intervjupersonene ikke lever helt åpent om sin seksuelle orientering, har det vært særlig viktig å sikre forsvarlig anonymisering.

Intervjupersonene tilhører minoritetsgrupper i samfunnet som utgjør en liten andel av Norges befolkning. Dette kan medføre at risikoen for gjenkjennelse kan være større (Alver og Øyen 1997:120). For å unngå gjenkjennelse og sikre tilstrekkelig anonymisering har informantene fått pseudonymer og deres etniske landbakgrunn og eksakte alder blir ikke oppgitt. Dialekter, stedsnavn og andre lett identifiserbare forhold har i transkriberingene blitt utelatt eller omskrevet.

4 Selvforståelse og posisjonering i samfunnet

I utarbeidelsen av prosjektbeskrivelsen for denne studien ble skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn valgt som målgruppe for intervjuene og som en måte å avgrense studien på. Alle informantene deltok frivillig i intervjuene og identifiserer seg på den måten med målgruppen for studien. Utvalget av informanter baserer seg på denne måten på enkelte såkalte sosiale kategorier; kjønn, etnisitet og seksualitet. Sosiale kategorier, eller sosiale differensieringsformer, er noe vi alle omfattes av og forholder oss til, om enn på ulike måter. I dette kapittelet er jeg derfor nysgjerrig på hvordan kvinnene i denne studien forholder seg til dette. For å undersøke dette spør jeg: Hvordan presenterer skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn seg selv, og hvordan kan ulike måter å presentere seg på forstås?

I gjennomlesningen av intervjumaterialet fremstod det etter hvert ulike måter å beskrive seg selv på og posisjonere seg i møte med andre. Jeg har her kategorisert disse i tre ulike måter som jeg vil presentere i dette kapitlet – *Den ideelle*, *Den synlige* og *Den adskilte*. Informantene holder seg ikke nødvendigvis kun innenfor en av disse strategiene, men beveger seg i enkelte tilfeller mellom flere. Det er helt normalt at man vil finne bevegelse og brytninger i informantenes beskrivelser, og dette vil synliggjøres ved at man kan se informantens navn i flere av delkapitlene nedenfor.

4.1 Den ideelle

Under samtalene med informantene kom det frem flere utsagn der de tar avstand fra merkelapper og det å bli plassert i «bås», og der de snakker frem en ideell virkelighet der forskjellsskapende kategorier ikke er styrende. Blant informantene var det særlig Ezra og Amina som presenterte seg selv, og aktivt posisjonerte seg «utenfor kategoriene». Fellestrekk for slike utsagn i materialet var avstandtaking fra bruk av kategorier og et ønske om å frigjøre seg fra begrensende og forskjellsskapende begreper. Ezra flyttet til Norge for å studere og har bodd i Norge i om lag 10 år. I dag bor og jobber hun i en av Norges storbyer. I intervjuet forteller hun at hun i sitt hjemland knyttet mye identitet opp mot det å være kvinne og det å være skeiv. Hun forklarte dette med at man som kvinne og skeiv opplever mye diskriminering i hjemlandet. I Norge beskriver hun at kategorier ikke er så viktig for henne, og posisjonere seg på en annen måte:

Jeg er ikke komfortabel med [begrepet] lesbisk eller homo. Jeg synes de begrepene er så rigide og føler ikke at jeg må identifisere meg på den måten. Jeg liker ikke noen kategorier. Skeiv står for alt som ikke er normativt og anti-kategorisk, så jeg foretrekker å bruke ordet skeiv. (Ezra)

I dette utdraget velger Ezra å bruke et begrep hun assosierer med en ikke-normativ tankegang for å beskrive seg selv. Hun knytter kategorien lesbisk/homo til noe normativt og muligens begrensende. Normative utsagn, kategorier eller posisjoner beskriver gjerne hvordan ting *er* eller *bør* være. Når Ezra her velger et ord (skeiv) fremfor et annet (lesbisk) er det et bevisst valg for å unngå å sette seg selv, eller bli satt i, en avgrenset og normativ kategori. Det kan være at Ezra ved å snakke seg bort fra kategorisk tenkning åpner et handlingsrom for at hun, og andre, kan bli oppfattet som en mer nyansert person enn stereotypiske forestillinger av sammensetningen av hennes sosiale identitetskategorier kan gi inntrykk av. Senere i intervjuet forklarer hun hvorfor hun mener at forskjeller ikke bør få en dominerende plass i samfunnsdiskursen:

Hvis vi legger menneskerettighetene til grunn og at alle er født med lik verdi, men vi er alle forskjellige; noen er religiøse og andre ateister, noen liker kaffe med sukker og andre liker den svart. Det at vi er forskjellige betyr ikke at vi har ulik verdi og bør heller ikke være grunnlag for diskriminering. Vi er forskjellige, men vi må være likestilt. (Ezra)

I dette utsagnet viser Ezra frem ulike forskjeller som kan være mellom mennesker, noen er ateister andre religiøse, noen liker kaffe med sukker, andre drikker den svart. Hun argumenterer og forhandler med denne diskursen ved å peke på at alle er forskjellige og at det faktisk ikke bør gi grunnlag for diskriminering. Det å rette fokuset mot at ingen mennesker er like kan ses som et forsøk på å etablere en likeverdig subjektposisjon og utligne en potensiell maktubalanse mellom normen/det naturlige og de som betegnes som annerledes i samfunnsdiskursen. Som Avtar Brah (2003) også påpeker så er det ikke alle numeriske minoriteter som gjøres til «den andre». Når noe og noen ses som «forskjellig», er dette derfor noe som blir til gjennom diskursive prosesser og, som Ezra her gjør, er noe det kan forhandles om. Flere av informantene legger vekt på at kategorier er sosialt konstruerte enheter og at de ønsker å fjerne seg fra merkelapper og det å bli satt i bås. De omtaler seg som skeive fordi det er et ord som representerer ikke normativ og anti-kategorisk tankegang. En av disse er Noor. Noor er i begynnelsen av 20-årene og flyttet til Norge for noen år siden for å studere. Etter at hun flyttet til Norge, har hun engasjert seg for LHBTIQ rettigheter. Hun beskriver her hvordan hun selv forholder seg til merkelapper:

For meg så er det på en måte at jeg ikke har helt.. at jeg ikke identifiserer meg med mange av de andre merkelappene. Jeg vil ikke helt sette meg i bås. Så for meg passer skeiv best. (Noor)

I denne sammenhengen assosierer Noor kategorier og merkelapper som noe begrensende og forutbestemmende for hva man kan/ikke kan gjøre innenfor en viss kategori. Ved å velge begreper som er mere flytende åpnes det opp for et større handlingsrom og muligens flere nyanser. Amina flyttet også til Norge i forbindelse med studier. Hun forteller i intervjuet om at hun i sitt hjemland ikke var åpen som sin seksualitet og at hun hadde en del skam knyttet til dette. I intervjuet fremstod hun som motvillig til å bruke begreper som kunne oppfattes kategoriserende. I dette utdraget forklarer hun dette nærmere:

Amina:

Ah, jeg tror fra mitt perspektiv, som er påvirket av min akademiske erfaring og daglige erfaring, så er alt er flytende. Jeg tenker at alt er flytende og at kategorier er noe som er forutbestemt og noe vi gjør.

Intervjuer:

Ville det vært bedre å unngå kategorier?

Amina:

Ja, men det er umulig. Hvordan kan vi snakke uten kategorier?

I dette utsagnet, som kan være vanskelig å forstå, sier Amina flere ting. Først fremmer hun et argument om at alt *egentlig* er flytende. Begrepet «flytende» presenteres her som motsatsen til kategorisering. Mens kategorier er forutbestemt og noe vi gjør, forteller Amina at hun opplever virkeligheten som mer kompleks. Hun sier samtidig at det ikke er mulig å komme utenom kategoriene. Det er en del av språket vårt og en måte å skape mening på. Paradokset i Aminas beskrivelser er at hun både må bruke, og er på sett og vis bundet av, kategorier som hun samtidig avviser. Staunæs fremhever at vi alle lever liv innrammet av sosiale kategorier (Staunæs 2003). Sosiale kategorier forstås ofte som statiske variabler som personer bærer med seg (Ibid.). For eksempel at «somalisk» eller «kvinne» er noe du er som et resultat av sosialisering eller enkelte biologiske trekk. Både Staunæs og Amina legger heller til grunn at sosiale kategorier ikke er noe man har, men noe man gjør (Ibid.). Forutbestemt innhold i enkelte sosiale kategorier kan på den måten bidra til å overskygge brytninger, forskyvninger og posisjonering som skjer på individnivå og muligheten til å presentere seg, og til å bli sett på i et nyansert lys.

Min tolkning av Aminas utsagn er at hun ved å posisjonere seg bortenfor kategoriene søker å skape et større handlingsrom for seg selv i samfunnet. I Aminas utsagn fremstår dette kanskje mer som en drøm og et ønske, enn en realitet fordi språket vi bruker kategoriserer og på den måten kan virke begrensende. Samtidig kan man også erfare, som Crenshaw (2006) påpeker, at selv om kategorier er sosialt konstruerte, så har de i mange sammenhenger reelle innvirkninger i menneskers liv og livssjanser. I utsagnet bruker Amina da muligheten til å bruke språket til å vise frem en mer flytende og kompleks realitet. En realitet som er tettere på hennes daglige erfaring.

Et annet perspektiv som Ezra reiser i intervjuet, er hvorvidt kategorier er noe man trenger:

Noen bygger hele livet sitt rundt legningen. Henger bare med mennesker som er lignende. Ser bare LHBT filmer, går på skeive utesteder. Jeg er ikke sånn, men kanskje det også er et privilegium? Vi kan ikke bare avvise de kategoriene. Noen trenger de kategoriene og det fellesskapet. Kanskje jeg er heldig. Aldri følt meg undertrykt, så jeg trenger ikke å organisere livet mitt rundt akkurat det. I Norge er det min identitet som innvandrer som dominerer livet mitt. Og utdanningen min og jobb. (Ezra)

Ezra knytter behovet for kategorier, og fellesskap som dannes ut fra kategorier, til det å oppleve undertrykkelse. Selv beskriver hun at hun ikke opplever undertrykkelse på grunn av egen legning i Norge, og føler da heller ikke behov for å bygge livet sitt rundt den delen av sin identitet. I intervjuet forteller hun at dette hadde vært annerledes hvis hun fremdeles bodde i hjemlandet sitt. På grunn av undertrykkelsen både kvinner og LHBTIQ personer opplever der, hadde disse identitetene blitt viktigere for henne. For henne er det identiteten som innvandrer som dominerer livet hennes her, i tillegg til utdanning og jobb. Ezra forteller hvordan hun på den ene siden ikke har behov for kategorier og fellesskap knyttet til kategorier. Samtidig er hennes identitet som innvandrer viktig for henne i Norge. Hvilke identitetskategorier som blir viktige for henne endrer seg etter hvor hun er og hvordan samfunnet rundt forholder seg til det. Muligheten til å frigjøre seg helt fra kategorier er kanskje et privilegium som informantene påpeker, og forutsetter for henne frihet fra undertrykkelse. Hun ønsker ikke bli plassert i noen kategorier og forsøker gjennom en *forskjellsdiskurs* å frigjøre seg fra å bli satt i bås og gjøre plass til at hun kan være hele seg.

En mulig bieffekt ved å fremme gruppebaserte krav på bakgrunn av en bestemt sosial kategori, er at det kan føre til et stort fokus på denne ene delen av personers identitet og kan skape en forestilling om grunnleggende forskjeller mellom grupperinger i samfunnet. Når Ezra ikke lenger opplever undertrykkelse knyttet til sin seksualitet, ønsker hun ikke å organisere livet sitt rundt akkurat den delen av seg selv. Målet blir da heller å fremme et argument om at heterofile og homofile ikke er mere forskjellige fra hverandre enn personer som drikker kaffen sin med eller uten sukker. Informantene snakker her frem både en realitet og en tenkt virkelighet. Realitet på den måten at forskjell blir til i en diskursiv kontekst og markører som skaper forskjell i vår kontekst, ikke er noe universelt eller naturgitt. Det er samtidig en tenkt virkelighet fordi dominerende diskurser og språkliggjøringen av denne skaper minoritet, majoritet, annerledeshet og ujevn fordeling og handlingsrom.

4.2 Den synlige

Noen av informantene hadde en annen inngang til å beskrive seg selv og til å skape en posisjon med handlingsrom. Felles for utsagn som kan kategoriseres som den synlige måten å presentere seg på er at informantene her bruker enkelte sosiale kategorier aktivt og strategisk for å oppnå synlighet i samfunnet. Fatima var en av disse. Fatimas foreldre flyttet til Norge på 70-tallet og Fatima er født og oppvokst i Norge. Hun presenterer seg som samfunnsengasjert og politisk interessert og forteller at hun har vokst opp i et ressurssterkt og politisk engasjert hjem. Hun forteller at dette har vært utslagsgivende for hvordan hun har forholdt seg til sine sosiale identiteter og hvordan hun har funnet sin plass:

Fatima:

Altså, jeg tenker jo sånn at jeg er veldig bevisst på mine sosiale identiteter da. Eh, sikkert fordi jeg er vokst opp med å være, jeg er vokst opp som mørk på 80-tallet. Det var ikke så mange, så det slår deg ganske tidlig, at man er annerledes enn alle andre. Eeh, og for meg det å på en måte være litt annerledes har vært, har jeg sett på som en styrke. Og så lever man dessverre i en verden hvor det å være annerledes blir sett på som, kanskje litt sånn

negativt, eller at det er offergreier. Og det på en måte knytter seg sammen også til hvem jeg er og mine interesser. Og også helt klart at jeg er homo, og som kvinne og mørk. Og hva det innebærer.

Intervjuer:

Hva innebærer det?

Fatima:

Det hadde kanskje vært annerledes i dag, men da jeg kom ut så var det ikke så mange.. Det å finne tråden på å kombinere.. å finne min plass i verden da. Som ikke nødvendigvis den hvite homofile greia der, mens jeg er liksom mørk og homofil og har en annen kulturell bakgrunn og hvem er jeg oppi alt dette? Og det tok jævlig mange år for å lande at jeg er alle disse tingene. Så da flytta jeg til utlandet noen år etter videregående for bare å lande i min egen kropp og identitet.

Fatima henviser til identitetskategoriene homo, kvinne og mørk for å skape et bilde av seg selv og sin identitet. Hun har brukt mye tid på å finne ut av hva det betyr for henne å være homo, kvinne og mørk i Norge. Hun trekker frem *den hvite homofile greia* som en etablert størrelse, men noe som hun ikke helt passer inn i som mørk og med en annen kulturell bakgrunn. Det å være hvit og homofil kan her forstås som en egen kategori med et normativt innhold som ikke passer for informanten. I stedet for å avvise kategorier, forsøker hun heller å forstå og forhandle med hva det betyr å være kvinne, mørk og homofil og lande i sin kropp og identitet som alle disse identitetene samtidig, og så finne sin plass i verden. Noor sier at man ved å eie sine sosiale identiteter kan bidra til å synliggjøre at det finnes kvinner som ikke er hvite, at det finnes kvinner som er skeive. Selv om hun i delkapittelet ovenfor forteller at hun ikke er komfortabel med merkelapper og det å bli satt i «bås», så fremhever hun samtidig at det er viktig å bruke språket til å synliggjøre enkelte grupper i samfunnet. Hun sier:

Det finnes skeive kvinner, kvinner som ikke er hvite. Man kan ikke skille de tingene fra hverandre. (Noor)

Kategorier kan brukes aktivt og strategisk for å oppnå synlighet for grupperinger i samfunnet som kan fremstå usynlige og da kanskje særlig personer som lever sine liv i krysningpunktene mellom ulike kategorier. Kimberlé Crenshaw argumenterer for at selv om kategoriene er sosialt konstruert, så har de en betydning for fordelingen av makt i samfunnet (Crenshaw 2006:16). De intervjuede kvinnene problematiserer ikke at kategorier finnes, men heller verdiene som tillegges dem og hvordan det vedlikeholder og skaper sosiale hierarkier. Crenshaw tar til orde for at kampen om hvilke forskjeller og utfordringer som har betydning er en viktig diskusjon kvinner imellom og at disse konfliktene handler om mer enn bare forskjell - de reiser sentrale spørsmål om makt (Ibid:15). Informantene tar til orde for å bruke kategoriene som er etablert i samfunnsdiskursen, men utfordrer innholdet, verdien og makten som tillegges ulike posisjoner.

Noen måter å snakke om og forstå verden på kan bli hegemoniske og dermed tatt for gitt som sannheter (Edley 2001:190). I det man kategoriserer mennesker i ulike grupper kan også visse antakelser om enkeltgrupperinger i samfunnet skapes og tas for gitt som

sannheter. Et mål innen diskurspsykologi er å analysere prosessen der noe blir normen/det naturlige og undersøke hvem sine interesser som best ivaretas gjennom ulike diskursive formuleringene (Ibid.). Man kan i utgangspunktet tenke seg at det er majoritetens interesser som ivaretas i det at minoriteter kategoriseres som annerledes i samfunnet. Fatima utfordrer denne diskursen og reflekterer her over hva det betyr for henne å tilhøre flere kulturer:

Men jeg tror det har bidratt med min bakgrunn at jeg har foreldre som har innvandret til Norge, de har vært asylsøkere, at man hele veien har en annen bakgrunn og en annen kultur versus den norske. Men den norske er også en del av kulturen vår. Og hvor jeg hele veien, man jobber med det hele veien da. Går inn og ut av minoritet/majoritet og man spiller forskjellige kort hele veien... Og det er, det er så en vanvittig kul ting da, å få lov til å være det. Men når du er kanskje liten eller ungdom så skjønner man kanskje ikke at det er en kul ting, før man blir litt eldre og spiller på det. Forstår det litt mer. Fordi man har utvikla et språk for det. (Fatima)

Ved å argumentere for at det å være annerledes fra majoriteten er en «kul greie» og noe som kan berike, forhandler hun om maktubalansen som ligger i det at annerledeshet knyttes til en offerrolle. I disse utdragene kan vi se hvordan det er noen subjektposisjoner som tilbys, og noen som gjøres krav på. Fatima presenterer seg her som sterk, ressurssterk og en som mestrer å gå inn og ut av majoritet/minoritet og spille på ulike kort. Dette bildet står i sterk kontrast til at hun beskriver at annerledeshet ofte knyttes til en offerrolle i samfunnet. Informantene bruker språket til å vise frem at skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn finnes, og tar samtidig til orde for at dette er en posisjon med styrke og autonomi. Å inneha denne posisjonen gjør en ikke til et offer. Ved å bruke språket til å synliggjøre denne posisjonen, gir det dem samtidig en posisjon å tale ut ifra og til å søke å utligne ulikheten som kan ligge i diskursive praksiser om «de andre».

4.3 Den adskilte

Som vi har sett i de to foregående delene er bruken av såkalte identitetskategorier et tema som det er mange meninger om. Er identitetskategorier noe som bidrar til å sette ord på og synliggjøre enkelte grupper i samfunnet og på den måten skape grunnlag for å fremme gruppebaserte krav i samfunnet? Eller er det en måte å fremheve enkelte trekk ved mennesker som mer signifikant annerledes enn andre faktorer? Noen av informantene beskrev en konflikt mellom sin skeive identitet og sin identitet som kvinne med etnisk minoritetsbakgrunn. De beskriver en hverdag hvor de både er åpne og ikke åpne avhengig av hvor de er, og hvem de er sammen med. Sadia flyttet med foreldrene sine til Norge som barn og bodde i Norge deler av barndommen. I løpet av grunnskolen flyttet hun sammen med faren og broren til et land i nærheten av deres hjemland. Hun forteller at hun tok utdanningen sin der og at hun forhandlet med foreldrene for å slippe giftemål, og heller få lov til å reise tilbake til Norge. Når jeg snakker med henne har hun bodd i Norge igjen i en del år, lært seg språket på nytt og kommet i jobb. Hun forteller her hvordan hun forholder seg til det å være skeiv kvinne med etnisk minoritetsbakgrunn i Norge:

Sadia:

Min legning er en ting, og så er jeg en mørkhuda kvinne i Norge, det er en ting.

Intervjuer:

Du har delt det..

Sadia:

Ja, for meg er det delt. Jeg er mørk, muslimsk kvinne i Norge og så er jeg mørk, muslimsk kvinne [og] skeiv det er en helt annen ting.

Intervjuer:

Og to identiteter?

Sadia:

Mm, men jeg lever ikke den andre åpent.

I løpet av intervjuet forteller Sadia om erfaringer med sosial kontroll og knytter vurderinger om åpenhet til spørsmål om trygghet. Hun forteller at hun er åpen med venner og de hun føler seg trygg på at ikke vil si noe videre. Hun sier at hun ikke kan si at hun er lesbisk fordi hun ikke vil risikere sitt eget, eller sin families liv. Hun sier at i hennes kultur så handler det ikke bare om henne. Hun sier at hun er oppvokst med strenge foreldre, men at hun var forelska i jenter og tok de med hjem. At hun lever et dobbeltliv fordi samfunnet ikke godtar den hun er. Sadias beskrivelse viser en posisjon som ikke gir reell valgfrihet med tanke på å leve åpent om sin seksualitet. Hun opplever istedenfor at hun må leve et dobbelt liv og skille deler av seg selv og sitt liv fra hverandre. Hiba forteller også om avveininger hun gjør knyttet til åpenhet og trygghet. Hiba kom først til Norge gjennom et tvangsekteskap. Hun har nå bodd i Norge i flere år, gått ut av ekteskapet og begynt i jobb og med studier. Hun forteller at hun her i hovedsak unngår å ha noen venner med samme landbakgrunn. Hun har noen venner fra hjemlandet, men kun venner som også er skeive. Hun forteller at hun ikke opplever det komfortabelt eller trygt å være åpen om sin seksualitet i miljøer med personer med samme landbakgrunn. Hiba beskriver her hvordan hun opplever det å måtte skjule, eller dele opp ulike sider av egen identitet:

Selvfølgelig det ligger litt savn fordi det er noen ting som du vil bare dele med... noen ting som er kulturelt sant. Men det er det tryggeste. (Hiba)

Hiba beskriver et ønske om å kunne delta mere i miljøer med personer med samme hjemland, men at hun samtidig ikke ønsker å late som hun er en annen enn den hun er og at hun ønsker å kunne være åpen med sine nærmeste venner. For henne betyr det at hun må velge hvem hun omgås og hvem som får vite hva om henne og hennes liv. Disse eksemplene bidrar også til å synliggjøre at holdninger i samfunnet påvirker LHBTIQ personers hverdag, livssituasjon og muligheter (Anderssen, Malterud, Buer og Olaniyan, 2016). For disse to informantene oppleves det ikke trygt å sammenflette alle sine sosiale kategorier til enhver tid. I motsetning til kjønn eller etnisitet er seksualitet en sosial kategori som de kan velge å skjule i visse sammenhenger. De skaper seg på den måten levelige subjektposisjoner som enten etnisk minoritetskvinne, eller etnisk minoritetskvinne som også er skeiv. Ved å hekte kategorien skeiv av og på, kan de enklere bevege seg trygt gjennom hele samfunnet. Informantene presenterer her at de

lager et skille i livene sine der de i enkelte situasjoner skjuler deler av sin identitet. Konsekvensen av å være synlig er for stor, og derfor heller ikke mulig. I likhet med informanter fra tidligere studier (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018) vurderer informantene her at det å være åpen, i flere sammenhenger, vil være skadelig for dem.

4.4 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg sett på hvordan informantene i studien beskriver seg selv og forhandler og posisjonerer seg i møte med samfunnets diskurser. Informantene velger ulike strategier og avslår og aksepterer i ulik grad såkalte sosiale kategorier og da særlig innholdet, posisjonen og verdien som tillegges kategoriene. Noen av intervjupersonene bruker enkelte sosiale kategorier når de beskriver seg selv, men ønsker å forhandle om verdien som tillegges enkelte kategorier i samfunnet. Andre argumenterer for å frigjøre seg fra all kategorisering og at kategorisering i seg selv er forskjellsskapende. Noen av informantene viser forskjellige deler av sin identitet avhengig av tid og sted. Informantene velger heller ikke *en* av disse strategiene, men veksler mellom disse tilsynelatende både bevisst og ubevisst. Dette viser hvordan sosiale kategorier forstås, forskyves og blir mer og mindre fremtredende og viktige avhengig av verdien som tillegges en kategori og hvilken kontekst informantene er i.

Felles for alle informantene er at de posisjonerer seg og skaper et handlingsrom for seg selv. Et annet fellestrekk er at det først og fremst er kategorien seksualitet som er i spill. En mulig måte å forstå dette på er at det er den sosiale kategorien som er minst synlig og på denne måten enklest å forhandle om, og/eller skjule. Det kan i tillegg synes at informantene har ulik tilgang til å «velge» de ulike strategiene. Mens noen av informantene enten ikke har behov for fellesskap knyttet til enkelte sosiale kategorier, og andre ønsker å være synlige i samfunnet, er det noen av informantene som ikke tør å leve alle deler av seg selv samtidig.

I neste kapittel vil jeg med utgangspunkt i informantenes beskrivelser av hva som skaper forskjell og utenforskap undersøke hvilke subjektposisjoner som blir (u)tilgjengelige for dem.

5 Normative sentrum og (u)tilgjengelige subjektposisjoner

I intervjuene beskrev informantene flere situasjoner der de erfarte utenforskap og ekskludering. I dette kapittelet vil jeg ta utgangspunkt i informantenes fortellinger om barrierer og utenforskap. Jeg vil undersøke hvilke faktorer som blir gjort til en forskjell, eller hva de intervjuede kvinnene erfarer blir gjort til en relevant forskjell.

Ved å undersøke informantenes beskrivelser om diskurser som skaper forskjell og utenforskap vil jeg i det følgende undersøke: hvilke normative sentrum som kommer til syne og hvilke subjektposisjoner blir (u)tilgjengelige for dem? Utdragene fra informantenes fortellinger er organisert rundt tre hovedtemaer om utenforskap: *Betydningen av «rase» i Norge, Hvit skeivhet som norm, og Det skeive i etniske minoritetsmiljøer*. I lys av disse temaene ser jeg til sist på hvordan normative sentrum og dominerende diskurser påvirker informantenes posisjon og handlingsrom.

5.1 Betydningen av «rase» i Norge

5.1.1 Synlig forskjell

Flere av informantene beskriver erfaringer der de blir sett på som «annerledes». Ordet annerledes går igjen i hele intervjumaterialet. Informantene knytter annerledesheten til det å være synlig annerledes enn den hvite majoritetsbefolkningen. Ezra forteller at hun i hjemlandet opplevde mange utfordringer som kvinne og som skeiv som hun ikke erfarer i Norge. I utdraget beskriver hun sin erfaring med å ha utenlandsk bakgrunn i Norge:

Jeg føler meg annerledes fordi jeg er utenlandsk, det er alt. Det gjør meg annerledes enn andre personer i Norge og fra majoriteten. Jeg føler meg ikke så annerledes når det kommer til seksuell orientering, men fordi jeg er en utlending. Da opplever jeg det mer. Det er et trekk som skiller meg fra andre folk. Hvis jeg er ute på gata, eller på jobb. Det er synlig. (Ezra)

I utdraget sammenligner hun det å ha utenlandsk bakgrunn med en annen potensielt forskjellsskapende markør; seksuell orientering. Ezra fremhever og prioriterer her en markør, over andre mulige markører, som gjør at hun føler at hun er annerledes enn majoriteten i Norge, en synlig markør som skaper avstand til befolkningen ellers. Ezra begynner med å si at det er det at hun er «utlending» som gjør at hun føler seg annerledes. Det å referere til seg selv som utenlandsk kan i utgangspunktet henspille til flere ting, for eksempel språk, navn eller kultur. Sist i utsagnet sier hun at det handler om hva som er synlig. I fortellingen om opplevelsen av annerledeshet knyttet til det å være utenlandsk, så er det den synlige forskjellen i form av hudfarge som blir relevant.

Tidligere forskning har vist at skeive personer med etnisk minoritetsbakgrunn i Norge er sårbare for flere former for diskriminering og marginalisering (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018). I tillegg til erfaringer med sammensatt diskriminering så viser funnene fra Eggebø, Stubberud og Karlstrøm at også informantene fra dette studiet beskriver minoriseringserfaringer som kun knyttes til hudfarge (Ibid.). Blant intervjupersonene jeg snakket med ble minorisering knyttet til nettopp hudfarge fremhevet som det mest framtrædende.

Det betyr ikke at intervjupersonene ikke opplever fordommer/hatprat/diskriminering knyttet til egen seksualitet eller kjønn og/eller kjønnsuttrykk, men slik det kommer frem i materialet så er deres hudfarge, slik de beskriver det, noe som overskygger og dominerer alle deres møter i samfunnet. Fatima setter ord på det på denne måten:

Det første møtet med meg i verden er at jeg er svart. Det er min opplevelse av verden. Det er det første som preger mitt møte med verden. Hvor enn jeg er. I et land hvor majoriteten ikke er mørke, så har det vært en veldig synlig faktor. (Fatima)

Fatima forteller at hun har vokst opp i Norge og har i deler av sin oppvekst vært den eneste melaninrike på sitt hjemsted. Hun forteller videre at hun knytter erfaringen med å vokse opp på et sted der majoriteten er hvite, til verdenshistorien og hvordan hvite mennesker har behandlet ikke-hvite mennesker. Dette danner bakteppet for hvorfor hennes hudfarge preger alle hennes møter i et land hvor majoriteten er hvite. Kroppestegn er knyttet til kategoriseringer som kjønn eller hudfarge og vi ser forskjeller (Berg og Kristiansen 2010:251, 353). Utseende er på denne måten meningsbærende, men meningen som tillegges vil imidlertid variere.

Når Fatima beskriver en virkelighet der hudfargen preger hennes møte med verden, så er det ikke et uttrykk for noe naturgitt, men heller en meningsproduksjon som blir til i en gitt kontekst. I et land der majoriteten (både numerisk og diskursiv) ikke er melaninrike, så blir hudfarge gjort til en betydningsfull forskjellsmarkør (Joof 2018, Sibeko 2019, NOU 2012: 15:80). En forskjell eller noe som er annerledes betyr imidlertid ikke nødvendigvis at det er noe dårlig eller mindreverdig. Begrepet kan gis både positive og negative fortegn. Hvilke assosiasjoner som tillegges begrepet annerledes vil variere ut ifra tid, sted og kontekst. Fatima forteller:

Jeg er vokst opp som mørk på 80-tallet. Det var ikke så mange, så det slår deg ganske tidlig, at man er annerledes enn alle andre. Eeh, og for meg det å på en måte være litt annerledes har vært, har jeg sett på som en styrke. Og så lever man dessverre i en verden hvor det å være annerledes blir sett på som, kanskje litt sånn negativt, eller at det er offergreier. (Fatima)

Fatima opplever at noe hun selv har sett på som en styrke, blir gjort til noe negativt og mindreverdig i møte med omgivelsene. Den synlige forskjellen i form av melaninrik hud

gjøres her ikke bare til en forskjellsmarkør, men til en annerledeshet som gis negative og mindreverdige konnotasjoner. Ezra beskriver her skillet mellom etnisk hvite nordmenn og utlendinger:

Det er ulikhet mellom etnisk hvite nordmenn og utlendinger, eller ikke hvite nordmenn. Hvis du er et barn i en innvandrerfamilie, uavhengig av om du er født i Norge, så vil du aldri bli sett på som norsk. Selv om det er ditt land, det er ditt pass, det er ditt hjemland. Egentlig er folkene jeg snakker om ikke innvandrere, de er andre generasjons innvandrere. Som er feil begrep, fordi disse menneskene aldri migrert i utgangspunktet. Men det er denne kulturelle stereotypien. Dele en kultur. Hvis du er litt annerledes enn denne kulturen, føler folk det veldig ukomfortabelt. Hvis din levemåte er annerledes, de liker at alle er like. Likestilling ut fra likhet. (Ezra)

I dette meningspakke sitatet er Ezra inne på flere sentrale momenter. Hun begynner med å poengtere og argumentere for at det er et skille mellom hvite nordmenn og innvandrere, eller ikke hvite nordmenn. Hun viser også til at begrepet «andre generasjons innvandrere» blir et misvisende begrep, fordi disse barna/personene selv ikke har migrert og at det derfor ikke blir riktig å kalle dem for innvandrere. Ved å vise til at dette er et misvisende begrep, viser hun at hudfarge og (fremmed)kultur fungerer som en grensemarkør for hva som vurderes som det norske. Ved å anvende begrep som posisjonerer mennesker som innvandrere, kan det bidra til å fastholde personer med etnisk minoritetsbakgrunn i en posisjon utenfor «det norske (hvite) fellesskapet».

Ezras beskrivelse får betydning for hvilke subjektposisjoner som er mulig for henne å innta i det norske samfunnet. Ved å ha etnisk minoritetsbakgrunn eller en annen kultur eller kulturell bakgrunn, så beskriver hun at folk blir ukomfortable og at det er et utematisert krav om at man må være lik for å kunne ha like muligheter i Norge. En opprettholdelse av en slik diskurs vil gjøre det utfordrende, eller kanskje rettere sagt umulig, for personer med etnisk minoritetsbakgrunn i Norge å bli ansett som norske og å kunne oppnå like livssjanser, og lik anledning til å være jevnbyrdig. Selv om informantene beskriver erfaringer med at melaninrik hudfarge gir negative konnotasjoner, er det ikke gitt at dette oppfattes som problematisk eller rasistisk i majoritetssamfunnet. I neste delkapittel vil jeg undersøke informantenes erfaringer med rasisme i et land uten rasister.

5.1.2 Erfaring med rasisme i et land uten rasister

Noor er vokst opp i et annet europeisk land, og flyttet til Norge for å studere fordi deler av hennes familie bor her. Hun forteller om erfaringer med rasisme etter at hun kom til Norge:

Jeg har opplevd mest rasisme i Norge. Ikke overraskende – Norge er et monokulturelt hvitt land. Ganske nytt at man engang må ta hensyn til folk som ikke er som deg. (Noor)

Noor beskriver Norge som et hvitt land med liten erfaring med å ta hensyn til folk som ser annerledes ut. Hva som regnes som annerledes og hvilke forskjeller som gis

betydning er ikke gitt på forhånd. Det vil for eksempel være få som mener at folk fra Bergen er grunnleggende annerledes enn folk fra Trondheim (Sibeko 2019:29). Guro Sibeko bruker begrepet «grunnleggende annerledes» for å sette ord på situasjoner der annerledesheten gjør at man tildeler mennesker som er grunnleggende annerledes mindre verdi enn man gir seg selv (Ibid.). I sitatet tilbyr Noor en forklaring på hvorfor hun opplever mye rasisme i Norge. Og at dette er «naturlig» tatt i betraktning Norges historie, befolkningssammensetning og fartstid som et flerkulturelt land. Noor unnskylder på en måte også «majoriteten» med dette utsagnet og viser til samtidig til den utbredte forestillingen om «det homogene Norge» (Gullestad 2002, Keskinen, Skaptadóttir og Toivanen 2019). Hun forteller videre om erfaringer med rasistiske holdninger eller kommentarer. Her trekker hun frem et eksempel fra en sosial sammenheng i studentmiljøet hun er i:

Og det var en fyr som drev og spøkte litt – vi var alene ute – og han drev og spøkte litt og så gikk det litt langt da. Han snakket på engelsk da. Han bare – «oh you're a nigger, you're a slave». Eh og så lo han etterpå. Og jeg bare.. jeg visste egentlig ikke hva jeg skulle gjøre. Jeg frøs fordi det hadde jeg liksom ikke opplevd i det hele tatt før og at han trodde at det var greit. (Noor)

I eksemplet beskriver hun hvordan personen hun snakket med ikke forstod at måten han snakket på ikke var greit. Noor forteller her at avsender ikke forstår, er bevisst på, eller ønsker å innrømme at dette er en rasistisk kommentar. Utdraget kan ses som et eksempel på at personer i Norge opplever rasisme uten at avsender nødvendigvis er bevisst på at det er det de gjør. Rasisme er da ikke nødvendigvis noe noen mennesker er, men kanskje også, noe mange, eller vi alle, mennesker gjør (Sibeko 2019:50). Av dette følger da også at rasisme eller rasister, ikke er en liten avgrenset gruppe i samfunnet som har ekstreme holdninger og utfører ekstreme handlinger, men også noe man kan identifisere i diskurser og strukturer. Hva som kommer inn under definisjonen av rasisme har samtidig betydning for hvorvidt rasisme oppfattes som et samfunnsproblem, men kanskje enda viktigere hvem som har denne definisjonsmakten. Ezra sier her:

Det er også dette aspektet av rase her, selv om folk ikke liker å innrømme det fordi det «ikke er noen rasisme i Norge». (Ezra)

Som vi har sett ovenfor beskriver samtlige møter med fordommer, utestengelse og stereotypier på grunn av at de har melaninrik hud. Samtidig forteller flere om en opplevelse av at rasisme ikke er et uttalt problem i Norge. I sitatet ovenfor beskriver Ezra likevel sin opplevelse av at «rase» betyr noe i Norge. Jeg forstår henne her som at hun opplever at den overordnede oppfatningen i befolkningen er at det ikke finnes rasisme i Norge, eller at det er noe man i hvert fall ikke liker å innrømme at det gjør. Diskursen om «det gode Norge» skaper da også sårbare posisjoner for personer som utsettes for rasisme i Norge. Hiba kom til Norge gjennom et tvangsekteskap for noen år siden og oppsummerer sin erfaring i Norge på denne måten:

Jeg jobber, har bra fremtid, kvinner har frihet her. Samtidig må man ikke glemme at selv om vi er i Norge så er det jo miljøer som er trussel. Ikke bare egne miljøer, du kan få rasisme fra blokka du bor i, eller på uteplasser. Ja. Hvis jeg reiser til hjemlandet mitt så er jeg ikke akseptert der. Det vet jeg. Og når jeg er her er det mange begrensninger. Men du trøster deg med å si at der er du ikke akseptert uansett. Du er ferdig. Så da har du et håp her i Norge. Og når du ikke trives, ikke blir akseptert på alle kanter, så blir det vanskelig. Det er ganske få som liker minoriteter, men kanskje i Norge så er det ikke så likt å si det høyt at de ikke liker. (Hiba)

I dette utdraget viser Hiba til at hun i Norge har frihet til å leve et selvstendig og bra liv i Norge. Som kvinne og som skeiv opplever hun at hun ikke har denne muligheten i sitt hjemland, og beskriver et håp om muligheter i Norge. Samtidig opplever hun ikke bare trusler og begrensninger fra sitt eget miljø. Erfaringer med rasisme kommer fra flere steder i samfunnet og hun opplever at man i Norge ikke liker minoriteter. Hun sier at det at man i Norge ikke liker minoriteter er kanskje ikke noe man sier høyt. Det å kalle en handling for rasistisk eller noen for rasist er en grov fornærmelse i Norge i dag (Berg og Kristiansen 2010:233, Helland 2019). Informantene beskriver erfaringer med rasisme i det norske samfunnet, og samtidig en holdning eller diskurs som indikerer at rasisme ikke er et problem i Norge. Et underliggende problem her er at begrepet «rasisme» nesten ikke brukes i Norge, fordi nordmenn flest oppfatter seg selv som ikke-rasister (Helland 2019:12). Dette kan skape et vakuum der personer som utsettes for rasisme, eller minoriserende holdninger og handlinger, ikke blir hørt fordi det opprettholdes en diskurs der det *ikke finnes rasisme i Norge*. Med dette risikerer man at rasisme blir en slags blind flekk i samfunnet. Noe som er der, men som er vanskelig å se, og enda vanskeligere å snakke om (Ibid.).

5.2 Hvit skeivhet som norm

Informantene beskriver etnisitet eller hudfarge som en barriere og årsak til utenforskap knyttet til skeive møteplasser og miljøer. Generelt i samfunnet har toleransen overfor LHBTIQ personer i Norge økt i majoritetsbefolkningen, og Norge har som uttalt mål å være et av de beste landene for LHBTIQ-befolkningen (Fridtun 2018). Samtidig beskriver forskningsrapporter om skeive med etnisk minoritetsbakgrunn erfaringer der informanter beskriver en hvithetsnorm i skeive miljøer og at det blir antatt at skeive med etnisk minoritetsbakgrunn både er heterofile og homonegative (Elgvin, Bue og Grønningsæter 2014, Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018). Flere av informantene jeg snakket med tok opp nettopp dette temaet om utestengelse fra skeive miljøer og møteplasser dersom du har etnisk minoritetsbakgrunn. Sadia forteller at hun selv om hun i de fleste sammenhenger er tvunget til å holde sin seksualitet skjult, så er det viktig for henne å finne tilhørighet i det skeive miljøet:

Sadia:

Jeg har aldri følt meg så alene og utestengt som jeg har følt med FRI [Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold] som er majoritets-skeive. Hetero mennesker som er majoriteten, er mye mere åpne mot meg som er en minoritetskvinne som er skeiv enn det jeg har opplevd av den skeive majoritetsbefolkningen. Jeg mener ikke organisasjonen FRI sånn sett. Men den skeive majoriteten. Hvite skeive jenter, hvite skeive gutter, homofile.

Intervjuer:

Hvordan kommer det til uttrykk?

Sadia:

Det kommer til uttrykk forskjellig. Fra det som er det mest ekstreme som at noen kaller deg en neger når du er på skeive utesteder. Det er en trans eller butch som kaller deg neger. Og jeg bare, shit man! I thought we were in this boat together. Til å ikke få lov til å komme inn på utesteder. Og det er litt sånn kald skulder som du får fra det skeive miljøet.

Å bli møtt med rasistiske holdninger eller kommentarer i det skeive miljøet kan oppleves ekstra sårt nettopp fordi man oppsøker et miljø hvor man forventer tilhørighet. Videre i intervjuet forteller Sadia at hun ikke mener at skeive er spesielt rasistiske, men at det finnes rasisme i skeive miljøer akkurat som i majoritetsmiljøet. I utdraget trekker Sadia frem at det for eksempel kan være en transperson eller en butch² som kaller henne «neger». Der Sadia kanskje hadde forventet å møte likesinnede, møter hun istedenfor utestengelse og rasistiske utsagn fra personer som også deler en erfaring med å være minoritet. Det blir her synlig at det finnes en tydelig skillelinje der skeive med etnisk minoritetsbakgrunn kan oppleve å bli satt utenfor LHBTIQ paraplyen. Fatima forteller også om erfaringer med utestengelse fra det skeive miljøet:

Fatima:

Mange miljøer som jeg møter som ikke forventer at jeg er homo fordi jeg er mørk. For eksempel..

Intervjuer:

Ja. Så det går ikke opp på en måte?

Fatima:

Nei, da tenker de oi, oi! Er det mulig? Ja, vi er her og vi eksisterer vi og, og vi er også like skeive. Hvor mange ganger er det ikke at folk har blitt stoppa på [skeive utesteder] fordi dørvakten ikke tror de er homofile, eller de skal inn der for å gjøre noe, for å stjele. Og liksom, det er nok liksom å bare være et menneske i verden og så skal du også bli diskriminert i ditt eget miljø. Det, det, det er ganske heftig.

I disse situasjonene opplever informantene utestengelse og diskriminering på bakgrunn av deres sammensatte identiteter som skeive og etniske minoriteter. Tidligere forskningsrapporter viser også til at personer med etnisk minoritetsbakgrunn som er skeive ikke anses som troverdige, men heller mistenkelige (Elgvin, Bue og Grønningsæter 2014, Eggebø, Stubberud og Karlstrøm 2018). I utdraget over beskriver Fatima at hun ikke blir troverdig som skeiv på grunn av hennes hudfarge. Erfaringene informantene beskriver her er ikke noe verken hvite personer som er skeive, eller melaninrike personer som er heterofile erfarer.

Ved å se på dette i lys av Crenshaws (2006) veikryssmetafor (intersection) kan vi se at det i krysningpunktet mellom seksualitet og hudfarge kan oppstå enkelte posisjoner som kun blir synlige når vi ser dette i sammenheng. Flere av informantene beskriver

² En som er maskulin, uavhengig av kjønnsidentitet. Primært brukt innen lesbiske miljøer (Jentoft 2015).

behov for å tilhøre skeive nettverk. På grunn av utestengelse i majoritetskeive miljøer oppsøker de istedenfor møteplasser som retter seg særskilt mot skeive personer med etnisk minoritetsbakgrunn. Selv om dette er et positivt nettverk å ha, bidrar det samtidig til å opprettholde et skille mellom skeive personer som er hvite og skeive personer som er melaninrike. Forskjellsmarkøren knyttet til hudfarge overskygger da fellesnevneren ved å være skeiv. Ezra forteller her om forestillinger om innvandrere og homofile:

Intervjuer:

Opplever du da at det i Norge kanskje er mer akseptert eller «normalt» å være skeiv enn det å ha innvandringsbakgrunn?

Ezra:

Ja, definitivt! Og disse to [skeiv/innvandrere] settes ofte opp mot hverandre, ved at innvandrere er imot homofile og at de er homofobe.

Ezras beskrivelse av at det å ha innvandrerbakgrunn og det å være homofil ofte settes opp mot hverandre, skaper en utfordrende eller rettere sagt usynlig posisjon for skeive med etnisk minoritetsbakgrunn. Diskursen skaper et skille mellom LHBTIQ personer og innvandrere. Hoveddiskursen i samfunnet er at homofile skal aksepteres, samtidig presenteres innvandrerbefolkningen som en trussel mot dette. Ved å skape et skille mellom den etniske majoriteten som aksepterer LHBTIQ personer og de med etnisk minoritetsbakgrunn som ikke gjør det (Fridtun 2018) så skaper det ikke bare en utfordrende subjektposisjon for skeive med etnisk minoritetsbakgrunn, men støtter kanskje også opp om en forestilling om hvem man forventer skal være homofile i Norge og hvem som er troverdige som LHBTIQ personer. Norske og internasjonale studier har vist hvordan forestillinger om vestlig, moderne og frigjort seksualitet figurerer som grensemarkører mellom det «vestlige» og det «ikke-vestlige» (Røthing, Svendsen og Mühleisen 2009, Fridtun 2018). Kjønnsligestilling og rettigheter for LHBTIQ befolkningen fremstilles som en avgjørende forskjell mellom den hvite nasjonale befolkningen og ikke-vestlige innvandrere (Ibid.).

En slik stereotypisering av «det vestlige» og «det ikke-vestlige» kan bidra til å fastholde visse oppfatninger og bilder av ulike deler av befolkningen, og kan gjøre det vanskelig å få øye på at det faktisk finnes personer med etnisk minoritetsbakgrunn som også er skeive, og som ikke er homonegative. Det kan samtidig bidra til at også skeive personer med etnisk minoritetsbakgrunn blir sett på som homofobe og at de mistenkeliggjøres når de ønsker å delta på skeive møteplasser. Som det framgår av disse informantenes erfaringer, rammes også personer som selv er skeive av negative stereotyper og antakelsene om at personer med ikke vestlig etnisk minoritetsbakgrunn fremstilles som homonegative.

Disse erfaringene peker på at det foregår en form for rasialisering i møtet mellom det skeive majoritetsmiljøet og skeive personer med etnisk minoritetsbakgrunn. Informantenes nyanser i hudfarge får her en sosial betydning. Rasialisering baserer seg som regel på synlige forskjeller, men knytter seg samtidig ofte tett opp til kulturalisering og hierarkisering (Gullestad 2002:271, Helland 2019:13, 68). «Innvandrerens»

livsmønster forstås ofte som uoverstigelige kulturforskjeller. Det å snakke om innvandrere som en enhetlig kategori, bidrar både til å stemple grupper for det enkelte gjør, og bidrar til å stemple deres verdier som mindreverdige i forhold til «grunnleggende norske verdier» (Gullestad 2002:272). Når informantene forteller om å ikke slippe inn på skeive utesteder, eller bli kalt «jævla neger» så tillegges informantene antatte holdninger og verdier som tillegges innvandrere som gruppe. Det kommer også til syne en tvil om hvorvidt informantene er homofile og om de deler «de norske verdiene» om homofiles rettigheter.

Til grunn for all rasisme er stereotypien, der grupper av mennesker reduseres til bestemte egenskaper eller trekk (Helland 2019:13). Stereotypien kan samtidig gjøre at individuelle forskjeller blir usynlige, eller overses. Rasistiske stereotypier kan være så sterke at de overstyrer konkret erfaring og brudd med stereotypien (Ibid.). Stereotypien som er knyttet til informantenes hudfarge eller etnisitet overstyrer her muligheten for at det i realiteten kan være snakk om skeive mennesker som oppsøker et skeivt utested for å finne tilhørighet. I denne sammenhengen ses ikke informantene bare som *den andre*, eller som en minoritet. Den skeive personen med etnisk minoritetsbakgrunn finnes ikke i diskursen. Det finnes tilgjengelige subjektposisjoner både som «innvandrere» og som skeiv, men ikke som skeiv med etnisk minoritetsbakgrunn. Disse posisjonene fremstår som gjensidig utelukkende og plasserer informantene i denne studien i et diskursivt vakuum.

5.3 Det skeive i etniske minoritetsmiljøer

Tidligere studier av skeive personer med etnisk minoritetsbakgrunn har avdekket at mange opplever sanksjoner fra egen familie og miljø, og at de i varierende grad har frihet til å leve åpent ut sin seksuelle orientering (Eggebo, Stubberud og Karlstrøm 2018). Blant informantene jeg snakket med ble disse erfaringene og fortellingene knyttet til ulike avveininger og muligheter til å være åpen, og eventuelle konsekvenser av disse valgene. Det er variasjon i hvorvidt informantene var åpne om sin legning i møte med familie eller samfunnet ellers. Fatima kom ut til sine foreldre som ung voksen. I utdraget forteller Fatima om hennes opplevelse av dette:

Det har ikke vært uproblematisk, det har det ikke. Med min familie så tok det litt tid, altså foreldrene mine. De synes det var litt vanskelig. Men de skjønnte det jo, så. Jeg tenker at man kjenner jo sine egne unger. Så jeg tror nok ikke de ble så overrasket, men det er et sjokk. For det er ikke utviklet et språk for det og det er fremmed for de og, så det tok litt tid. Så har jeg jo – foreldrene mine er skilt, så jeg har sykt mange halvsøsken og brødre som egentlig er onklene mine så der gikk det liksom helt greit. Men jeg har på en måte, det har aldri vært sånn, du kan ikke komme hjem eller vi hater deg.. det har aldri vært sånn. Men de hadde sin prosess med det. Den har jeg gitt de og nå er de ferdig med det. Så da er det, det er ikke noen prosess lenger, nå er det på en måte landa. (Fatima)

Blant informantene jeg snakket med var Fatima en av få som hadde valgt en strategi om å være helt åpen med sin familie og nettverk, og beskriver her hvordan dette har vært en prosess for hennes familie å forstå og akseptere. Hun beskriver samtidig en utfordring ved at det ikke er utviklet et språk for å snakke om dette på familiens morsmål og i

deres kultur. Å skape et diskursivt rom for å kunne fortelle hvem man er kan da også ses på som ekstra belastende. Det viser både at dette er noe som er utenfor den normative diskursen, men også at det er mulig å skape et nytt diskursivt rom. Hiba beskriver en annen erfaring med det å skulle være (åpent) skeiv blant personer med samme landbakgrunn som seg selv:

Jeg har ikke noen venninner fra mitt hjemland som er hetero. Jeg har to venninner fra hjemlandet som er bifile i tillegg til eks-kona mi da.. Og selvfølgelig det ligger litt savn fordi det er noen ting som du vil bare dele med.. noen ting som er kulturelt sant. Så det er der du sliter mest da. Men det var det tryggeste. Jeg hadde valgt å ha noen heterovenninner fra det miljøet også men da måtte jeg være en annen person enn det jeg er. Og det hadde jeg ikke lyst til. Fordi med venner vil du være åpen. En venn er at du kan snakke alt fra inn og ut. Hvis jeg må late som.. at jeg bare er en stakkars dame som ble utsatt for vold liksom. That's it liksom. Og det er jeg ikke. Det ligger mye ting bak dette. Jeg må holde det skjult eller da omgås jeg ikke med dem. (Hiba)

I utdraget reflekterer Hiba rundt hennes mulighet til å ha et nettverk og være åpen sammen med personer fra hjemlandet sitt. Hun skisserer opp to ulike alternativer: ha venner fra hjemlandet og ikke være åpen om egen seksualitet, eller å velge å ikke ha venner fra hjemlandet sitt. I hennes beskrivelse er det ikke et alternativ der hun er åpen og kan delta i miljøet. Videre sier hun:

I det [hjemland] miljøet. De aksepterer det ikke rett og slett. Det er vondt, og det er trist. Men jeg har forståelse for det. Eller med tiden har jeg lært at jeg kan ikke gjør alle glad. (Hiba)

Hiba beskriver her at det ikke er noen måte å integrere de ulike delene av seg selv på sammen med personer fra sitt hjemland. For henne blir det da viktigere å være autentisk og kunne snakke sant om sitt eget liv, selv om det betyr tap av noe. Hun ønsker ikke å bare være «en stakkars dame som ble utsatt for vold», men å omgi seg med mennesker der hun kan vise et større bilde av hvem hun er. Ezra forteller om sin erfaring med å omgås personer fra sitt hjemland:

Jeg har noen venner som også kommer fra [hjemlandet] som jeg ikke føler meg så komfortabel med på grunn av seksuell orientering og sånn. Selv om de kjenner meg og jeg er åpen med dem, men.. de kommer med kommentarer som gjør meg veldig ukomfortabel iblant. (Ezra)

I Ezras eksempel beskriver hun at hun har kontakt med personer fra sitt hjemland, men at dette ikke kommer helt uten noen utfordringer. Selv om hun har anledning til å være åpen i dette miljøet så får hun samtidig ubehagelige kommentarer knyttet til seksuell orientering. I de tre eksemplene fra Fatima, Hiba og Ezra ser vi hvordan de velger ulike strategier i krysningpunktet mellom etniske minoritetsmiljøer og seksualitet. Et fellestrekk blant informantene i denne studien er imidlertid en beskrivelse av at det å være LHBTIQ person for dem blant personer fra sine hjemland ikke er normen. Og at de

opplever å bli minorisert, enten ved å måtte kjempe for aksept fra personer i det etniske minoritetsmiljøet, skjule det, eller tåle ubehagelige kommentarer.

Det kan være viktig å understreke at disse erfaringene i mange tilfeller også deles av LHBTIQ personer med etnisk majoritetsbakgrunn. Man kan således ikke si at dette kun er et «problem» i etniske minoritetsmiljøer. Det vi likevel kan se er at dette er utfordringer som skeive med etnisk minoritetsbakgrunn erfarer og som, særlig sett i sammenheng med andre minoriseringserfaringer, kan skape vansker.

5.4 Passer aldri inn

I de foregående delkapitlene har vi sett hvordan enkelte markører gjøres til forskjell og skaper utenforskap og trøblete eller utilgjengelige subjektposisjoner. Flere informanter snakker om vansker med å passe inn. På den ene siden opplever flere at det er utfordrende å passe inn miljøer med personer som har samme landbakgrunn. På den andre siden er det vanskelig å komme inn i det norske (hvite) majoritetssamfunnet, også på skeive møteplasser. Summen av disse erfaringene kan oppleves som svært utfordrende. Etter at Hiba kom til Norge har hun vært i forhold med kvinner og beskriver hvordan hun opplever det å navigere det å være utenlandsk, lesbisk og muslim i Norge:

Mange haster med å stemple deg. Å du er utlending, du er lesbisk, du er litt moderne på en måte muslim. Da er du integrert nok. Men i [hjemlandet] miljøet, du er moderne, da er du utenfor miljøet. Du passer aldri inn. Særlig når du prøver å beholde begge kulturene. Enten må du si farvel til en, og så beholde en. Men det går ikke heller, fordi du blir ikke akseptert i det norske samfunnet heller, fordi du kommer alltid til å være stempla som.. selvfølgelig hvis.. nå tenker jeg på skeive kvinner da. Kanskje du er akseptert der da, fordi de har en felles forståelse kanskje ikke sant. At du går igjennom det og det og det. Men likevel det finns også diskriminering fordi der er nordmann, her er det innvandrere ikke sant. Så du blir diskriminert.

[...]

Ja, så du passer aldri. Det er ikke sånn at du er skeiv, så passer du perfekt i det norske samfunnet eller det skeive samfunnet. Det er bare, du sliter enda mer enn vanlig. Fordi du er ikke hetero. (Hiba)

I utdraget ovenfor forteller Hiba om hvordan det kan oppleves å ha utenlandsk bakgrunn og å være skeiv på ulike steder og i ulike miljøer. Hun beskriver det som umulig å kunne beholde begge kulturene. Jeg forstår det som at hun henviser til kulturen hun deler med personer fra sitt hjemland og den norske kulturen. Hun trekker frem det skeive miljøet som et sted der man kanskje kunne møtt aksept og forståelse, men at hun også der opplever diskriminering fordi hun har innvandrerbakgrunn. De valgene hun tar som gjør henne mer akseptert i majoritetssamfunnet, utelukker henne samtidig fra miljøet med personer med samme landbakgrunn. Samtidig opplever hun ikke å ha mulighet til å bli akseptert og inkludert hverken i det skeive majoritetsmiljøet eller majoritetsmiljøet ellers. Diskursive praksiser skaper på denne måten reelle barrierer og begrensninger for informantene i denne studien. Dette skaper en utfordrende posisjon og en opplevelse av å aldri passe inn eller få innpass. Sadia forteller også om utfordringen ved å forsøke å ha en tilknytning til ulike kulturer:

Jeg har vært på så mange hytteturer og fester og jeg kom tilbake til Norge og lever mitt liv. Og jeg må prøve litt hardere enn alle andre. Det er veldig lett å bare si fuck that shit! Jeg skal bare gå og henge med [folk fra mitt hjemland] og bli skikkelig negativ til systemet og hele greia. Bare lukke det igjen. De vil ikke ha oss.. det er veldig lett å havne i det. Det er veldig lett å havne i det du har to føtter i to forskjellige kulturer. Er du skeiv i tillegg da er det mye vanskeligere. Heldigvis har jeg funnet ut at heterofolk er mye lettere å henge med. Hvis du vil komme deg inn i majoriteten. Hvem er det som har invitert meg på hyttetur og skitur. Jeg blir kjent med den norske kulturen gjennom heterofolk. Hvor er mine skeive majoritetsfolk? (Sadia)

Sadia beskriver hvordan hun må jobbe litt hardere for å få innpass hos majoriteten i Norge. Hun sier at det enkleste er å kun være sammen med andre med samme landbakgrunn fordi det er lett å få en opplevelse av at majoritetsbefolkningen ikke vil ha dem. Sammenlignet med det hvite skeive miljøet beskriver hun det imidlertid som lettere å komme inn i majoritetssamfunnet gjennom heterofile mennesker. Som Hiba, så fremhever hun også at det å være skeiv gjør det vanskeligere og at hun ikke har kommet i kontakt med skeive blant majoritetsbefolkningen. Hiba opplever at de ulike markørene er utfordrende i møte med majoritetssamfunnet:

Så [majoritetsbefolkningen] har ikke så mye behov som minoriteter fordi de først og fremst er minoriteter, migranter og skeive. Det er pluss, pluss, pluss, da. Eller egentlig minus, minus, minus fra samfunnets side. Du har mange ting som gjør at det blir vanskeligere og vanskeligere for deg å komme inn i det. Inn i det vanlige miljøet da. Bli akseptert eller anerkjent. (Hiba)

Hun beskriver hvordan hun opplever at de ulike markørene gjør det vanskeligere å bli akseptert og anerkjent i majoritetssamfunnet. Hennes opplevelse er at det å være migrant og skeiv er noe som gjør at man holdes utenfor majoritetsmiljøet. Det å ha disse kjennetegnene er ikke nøytrale markører, men posisjoner som gis negative fortegn av majoritetsbefolkningen. Informantene beskriver her en erfaring av det å ha etnisk minoritetsbakgrunn og det å være skeiv ses på som underordnet og problematisk i samfunnet. Samtidig som noen blir minorisert gjennom sin avstand til det normative sentrum, blir noe annet majorisert gjennom sin nærhet til det som er selvsagt innlysende riktig eller normalt (Andenæs 2010:210). Gjennom disse beskrivelsene av etnisk minoritet og det å være skeiv som annerledes i majoritetssamfunnet kan vi se at normen er heterofil og hvit, i det skeive miljøet: skeiv og hvit og i det etniske minoritetsmiljøet: heterofil og etnisk minoritet. En skeiv person med etnisk minoritetsbakgrunn plasseres utenfor det normative sentrum både i majoritetssamfunnet, skeive miljøer og i etniske minoritetsmiljøer.

Det å posisjoneres som utenfor det normative og som mindreverdig eller problematisk er dehumaniserende (Helland 2019:189). Å humanisere er å gjøre menneskelig, eller *mer* menneskelig (Gundersen 2020). Det å være menneskelig er på den måten ikke noe som er statisk eller noe som utelukkende kan knyttes til biologi, men ulike grupper kan ses på som *mer* eller *mindre* menneskelige. Dehumaniserende diskurser kan skape og legitimere undertrykkelse og gi ulik tilgang til deltakelse på like vilkår i samfunnet. Butler fremhever imidlertid at det ikke bare finnes diskurser som virker dehumaniserende, men at det

samtidig er en grense for diskursen som setter grenser for menneskelig forståelighet (Butler 2004:35). Ut fra dette kan vi se at kombinasjonen av posisjonen som etnisk minoritet og skeiv ikke kun er en underordnet eller problematisk posisjon, men en posisjon utenfor diskursen og utenfor menneskelig forståelighet. Det er ikke fordi denne posisjonen i seg selv er uforståelig, men fordi språket er styrende for hvordan vi oppfatter virkeligheten. Vi bruker språket til å vise hvem som er innenfor og hvem som regnes som utenfor. I tilfeller der det mangler språk for en gruppe i samfunnet kan dette også gjøre denne posisjonen blir mindre synlig, eller mindre virkelig og mindre forståelig. Vi ser at diskurser både bidrar til å posisjonere enkelte mennesker som annerledes, mindreverdige og problematiske, men også synliggjøre grensen for diskursen.

5.5 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett hvordan dominerende diskurser kan skape utenforskap og diskriminering. Vi ser at informantene beskriver erfaringer der de posisjoneres som «annerledes» og at de plasseres utenfor «det normative sentrum». De beskriver kulturelle og essensialistiske antakelser om personer med utgangspunkt i synlige forskjeller som hudfarge. Gjennom fortellingene fra informantene kan vi se at det finnes et normativt sentrum blant den hvite majoriteten og et normativt sentrum blant den etniske minoriteten. Dette får også betydning i skeive miljøer, der informantene erfarer at forestillinger om innvandrere som homofientlige får betydning for hvorvidt de blir troverdige som LHBTIQ personer. Hva eller hvem som er majoritet endres da også ut fra kontekst og skapes i relasjon til noe annet/noen andre. I Norge blir den etnisk hvite majoritetsbefolkningen til i relasjon til den etniske minoriteten. Mens den etniske, heterofile, minoritetsbefolkningen blir en majoritet i møte med skeive personer med etnisk minoritetsbakgrunn. Majoriteten får mulighet til å etablere dominerende og normative diskurser.

I fortellingene fra informantene ser vi at de plasseres utenfor det normative både i det norske majoritetsmiljøet, i det skeive miljøet og i etniske minoritetsmiljøer. I visse settinger blir de gjort til *den andre*, mens vi også kan se at det finnes en grense for diskursen og hvem som blir forståelige som mennesker. Mens «den etniske andre», eller de (hvite) skeive finnes i diskursen blir den skeive personen med etnisk minoritetsbakgrunn uforståelig og vanskelig å enten få øye på eller å akseptere. Dominerende diskurser alene er imidlertid ikke bestemmende for våre mulige subjektposisjoner. I neste kapittel vil jeg se nærmere på brytninger, motstandsstrategier og nye mulige subjektposisjoner.

6 Motstandsstrategier og overskridende subjektposisjoner

I det foregående kapittelet så vi på ulike barrierer informantene fortalte om, og dominerende diskurser som skaper utenforskap. Enkeltmenneskets posisjon i samfunnet er imidlertid ikke kun skapt av én bestemt, eller bestemte diskurser, men har mulighet til å forhandle nye forståelser, reforhandle gamle, ignorere eller akseptere etablerte diskurser eller subjektposisjoner (Edley 2001:210). I dette kapittelet vil jeg undersøke brytningene og forhandlingene med etablerte diskurser som kommer frem i informantenes fortellinger. Jeg stiller spørsmålet: hvordan skaper informantene nye handlingsrom og andre mulige subjektposisjoner?

Kapittelet er organisert etter temaer der informantene utfordrer dominerende diskurser og problemrepresentasjoner; Avvisning av offerrollen, Åpenhet - et (vestlig) privilegium, Forhandling om vilkår for inkludering, og Likestilling med rom for forskjeller.

6.1 Avvisning av offerrollen

I kapittel 5 så vi hvordan informantene opplevde situasjoner der de gjennom ulike diskurser ble plassert i en offerrolle basert på deres hudfarge/etnisitet. Informantene har samtidig ulike strategier for å unngå å bli satt i en offerrolle. I eksemplene vi nå skal se veksler informantene mellom forhandling om en ny diskurs, uttrykkelig motstand mot etablerte diskurser og motstand gjennom å ignorere enkelte diskurser og holdninger i samfunnet. Fatima forteller her hvordan hun gjør og forstår sin posisjon i samfunnet:

Tror det har bidratt med min bakgrunn at jeg har foreldre som har innvandret til Norge, de har vært asylsøkere, at man hele veien har en annen bakgrunn og en annen kultur versus den norske. Men den norske er også en del av kulturen vår. Og hvor jeg hele veien, man jobber med det hele veien da. Går inn og ut av minoritet/majoritet og man spiller forskjellige kort hele veien. Og det er, det er så en vanvittig kul ting da, å få lov til å være det. Men når du er kanskje liten eller ungdom så skjønner man kanskje ikke at det er en kul ting, før man blir litt eldre og spiller på det. Forstår det litt mer. Fordi man har utvikla et språk for det. Ehm, ja. For meg har det å være annerledes har jeg sett på som en styrke. Og så lever man dessverre i en verden hvor det å være annerledes blir sett på som, kanskje litt negativt, eller at det er offergreier. (Fatima)

Gjennom Fatimas beskrivelse får vi et inntrykk av hvordan hun beveger seg gjennom samfunnet og snakker frem en virkelighet med stort handlingsrom og bevegelsesfrihet. I motsetning til diskursen der annerledeshet knyttes til en mindreverdig posisjon eller en offerposisjon, fremhever Fatima istedenfor hvilke muligheter det gir henne å kunne bevege seg inn og ut av minoritet/majoritet avhengig av hvor hun er og hvem hun er sammen med. Fatimas beskrivelse av muligheten til å spille på forskjellige kort gir et visuelt bilde av aktørskap. Hun spiller en aktiv rolle i å forme og gi innhold til det å ha

tilknytning, og kjennskap til flere kulturer. Fatima reforhandler på den måten en diskurs der det å være annerledes er negativt, og skaper en subjektposisjon der hennes «annerledeshet» er noe som gir styrke og muligheter fremfor noe som begrenser og umyndiggjør. Sadia tar også et oppgjør med en diskurs som «stakkarsliggjør»:

Minoritetskvinnen blir alltid sett på så stakkarslig, hun er undertrykt av noen andre. Det kan stemme for noen – men ikke for alle. Come on! Ingenting er verre enn å bli stakkarsliggjort. Ingenting er verre enn å plutselig blir sett på som offer i samfunnet. Du tar vekk de ukene jeg har sultestreika for å få det jeg har i dag. Du tar vekk alle de kampene, alle de kveldene jeg satt og leste for å komme meg gjennom eksamen for å motbevise alle i familien, alle naboene. Ikke stakkarsliggjør meg bare fordi jeg ser annerledes ut. (Sadia)

Sadia avviser og tar et oppgjør med det å bli sett på som et offer i samfunnet fordi hun ser annerledes ut. I utdraget blir kontrasten mellom Sadias egen oppfatning av seg selv og stereotypiseringen av hvem innvandrerkvinnen er tydelig. Sadia refererer i utdragene til en diskurs der innvandrerkvinner er stakkarslige og undertrykte. En kan stille seg spørsmålet om hvem som tjener på at diskursen om at minoritetskvinner ses på som stakkarslige holdes ved like.

«Innvandrerkvinnen» fremstilles ofte ressurs svak og som tapere sammenlignet med majoritets nordmenn- og kvinner (Berg og Kristiansen 2010, Ali 2018). Mohanty retter kritikk mot vestlige (hvite) feminister som legger til grunn at kvinner fra det hun omtaler som «den tredje verden» er en ensartet kategori og noen som trenger hjelp (Mohanty 2003). Å fastholde innvandrerkvinner som *Den andre*, legitimeres ved å skape diskurser innvandrerkvinnens hjelpeløshet. Å sette seg selv i posisjon som hjelper kan ses på som en maktposisjon der en kan definere hva «innvandrerkvinnen» trenger hjelp til.

Vi ser her at sammenvevingen av kjønn og hudfarge skaper en posisjon der innvandrerkvinner gjennom dominerende samfunnsdiskurser reduseres til bestemte egenskaper og karaktertrekk som stakkarslig eller et offer. Slike stereotypiske oppfatninger og diskurser om *innvandrerkvinnen* kan hviske ut realiteten i Sadias situasjon, kampene hun har kjempet, og styrken hun har vist. Gjennom eksempler viser hun hvordan denne diskursen er feilaktig og skaper et bilde som ikke henger sammen med virkeligheten. Hun forteller hvordan hun plutselig blir sett på som et offer i samfunnet. Jeg forstår henne i denne sammenhengen som at hun i det hun flytter til Norge plutselig er omgitt av en diskurs som setter henne i en offerposisjon. I sitatet viser Sadia til kamper hun har kjempet og motstand hun har møtt på veien, men hun ønsker ikke å sitte igjen med å bli sett på som et offer, men heller vise til og synliggjøre styrken og motet det har krevd å stå i dette. Ezra beskriver en annen strategi for hvordan unngå å bli posisjonert i en offerrolle:

Jeg prøver å ikke tolke situasjoner på den måten. Noen mennesker leser alt som rasisme. Jeg prøver å la være. Kanskje det er selvforsvar? (Ezra)

Det å la være å lese situasjoner og utsagn som rasistiske er en strategi for å unngå å sette seg i en underlegen posisjon og som en som gjøres til noe annerledes enn «majoriteten». Denne strategien har sin styrke i det at verdenssynet ikke preges av et undertrykkende system eller diskurs. Ved å overse potensielt rasistiske situasjoner og ignorere mulige diskrimineringserfaringer unnlater hun samtidig å anerkjenne grunnlaget for diskrimineringen. Ezra reflekterer samtidig over at dette kanskje er en selvforsvarsmekanisme. I dette ligger en erkjennelse av at dersom hun ser etter det, vil hun også kunne lese alt, eller mye, som rasisme.

Vi kan se eksempler på ulike strategier for motstand og overskridende subjektposisjoner. Informantene avviser diskursen der synlig forskjell i form av hudfarge og/eller kjønn posisjonerer dem som offer, stakkarslige eller mindreverdige. Fatima snakker frem en posisjon der det å være annerledes er noe positivt og fint, og noe hun ser på som en styrke, og ikke en svakhet, i sitt liv. Sadia fremhever at hennes erfaringer ikke gjør henne stakkarslig eller svak, men viser heller til hvilket mot og styrke hun har utvist, og at dette i større grad sier noe om hvem hun er. Ezra velger en strategi der hun overser potensiell diskriminering og rasisme og på den måten ikke anerkjenne selve premisset i rasismen. Felles for alle er avvisningen av offerrollen som finnes i diskursen om «den etniske andre» eller «innvandrerkvinnen» og kravet om å få et annet og større handlingsrom.

6.2 Åpenhet – et (vestlig) privilegium

En annen diskurs som ble tematisert av informantene var spørsmålet om åpenhet om seksuell orientering. I den norske diskursen om seksuell orientering og kjønnsidentitet blir det ofte framstilt som et ideal «å komme ut av skapet», altså å være åpen til andre om sin seksualitet og sitt kjønn (Elgvin, Bue og Grønningsæter 2014:39). Selv om denne diskursen er ny sett i et historisk perspektiv, så er den i dag nokså innarbeidet i norsk offentlighet.

Dette er også en opplevelse som deles av flere av informantene i denne studien. Blant informantene jeg snakket med varierer det i hvilke situasjoner og til hvem de er åpne om sin seksuelle orientering. Felles for dem er at spørsmålet om åpenhet er noe de forholder seg til. I det følgende skal vi se på hvordan informantene forhandler med idealet om «å komme ut av skapet». Sadia forteller:

Hvorfor er det viktig for meg å ringe foreldrene mine i [hjemland] og si at jeg er skeiv og jeg liker jenter. Hva vil det adde til min hverdag? Jeg ser ikke at det vil adde noe. Og de er glade i meg og jeg er glad i dem. Det er koselig å kunne snakke med min mor. Hvorfor skal jeg ødelegge det? Hun vil at jeg skal ha det bra. Så det betrygger henne at hver gang jeg ringer så forteller jeg at jeg har det bra og vi snakker om overfladiske ting. Hvis jeg en dag må si det til dem og når det punktet.. Det er litt en sånn vestlig greie. At jeg gjør som jeg vil og hvis mamma ikke liker det, boikott. Det er en måte å leve på. Jeg sier ikke at det er feil. Men det er annerledes. Jeg kan ikke gjøre det. Selv om jeg vil kutte dem, så vil ikke de kutte meg. På godt og vondt. De vil ikke kutte meg, ikke sant. Så er det opp til meg hvilket liv jeg lever. Jeg har et godt forhold til dem [foreldrene] nå, men de vet ikke om min legning. Det er to forskjellige ting. Jeg er åpen og ikke åpen. Åpen med noen venner som jeg vet ikke vil si det videre og sette familien min i fare. Ikke åpen på jobb. Jeg vil ikke

risikere hverken mitt eget liv, min familie sine liv. Det er ikke bare meg det handler om. I min kultur og sånn. Jeg bærer en del på mine skuldre. Det føler jeg i hvert fall. Faren min er veldig streng. Jeg var forelska i jenter og tok med jenter hjem. Du lever et sånt dobbelt liv. Du lever et dobbeltliv fordi samfunnet du lever i ikke godtar den du er. Du blir presset inn i et hjørne. (Sadia)

I dette utdraget fra samtalen med Sadia kan vi se at hennes avveining knyttet til åpenhet handler om sikkerhet både for seg selv og for sin familie. For å kunne leve ut ulike sider av seg selv så må hun leve et dobbeltliv. I beskrivelsen av egen virkelighet finnes det ikke et reelt alternativ der hun velger å «komme ut av skapet», og så boikotte, som hun sier, familie eller nettverk som ikke aksepterer denne delen av henne. Det blir derfor ikke mulig å følge det diskursive idealet om å leve åpent og fritt uavhengig av hva andre måtte mene. Hun finner her en balanse mellom å beholde kontakt med sin familie, være åpen om egen seksualitet, og det å ivareta både sin egen sikkerhet og sin families sikkerhet.

Noor beskriver sitt forhold til det å skulle være åpen med familien:

Jeg er ikke ute til faren min, men ellers vet egentlig alle det. Jeg vet ikke helt hvordan han kommer til å reagere, men jeg har ikke lyst til å risikere å miste kontakten med mine søsken. Så da tar jeg det kanskje en gang. Men akkurat nå så er det egentlig ikke så viktig. Jeg ser han ikke så ofte. Han bor ikke i Norge. (Noor)

Noor forteller videre at med unntak av faren så vet stort sett alle andre om hennes seksualitet. Hun forteller at hun er usikker på hvordan faren kommer til å reagere, og vil ikke risikere å miste kontakt med søsknene sine. Hun er bekymret for at det kan bli konsekvensen av å være åpen overfor sin far. Både Noor og Sadia må her forholde seg til andre diskurser og holdninger som begrenser deres mulighet til å leve åpent i alle situasjoner.

To andre informanter forteller at de lever åpent som skeive, men at dette ikke er noe som det snakkes høyt om. Ezra forteller at alle i hennes familie og nettverk vet at hun er skeiv, men at ingen snakker om det. Hun forteller at hun kommer fra en familie som er privilegert og høyt utdannet og sier at de da må være komfortable med det. Hun knytter utdanning og posisjon i samfunnet til aksept. Hun forteller videre at hun ikke vil at hennes foreldre eller familie skal oppleve noe stress eller utfordringer på bakgrunn av hennes legning. Og at det er helt ok at ingen snakker om det.

Hiba forteller at for henne er det noe alle vet, men ikke nødvendigvis akseptert:

De som jeg møter og de som kjenner meg, alle visste om det. Moren min og søsteren min visste det. Det var ikke sånn akseptert, men det var sånn ok liksom. Men det er liksom noen ting du ikke skal snakke høyt om. (Hiba)

Hiba forholder seg her både til diskursen om åpenhet og en diskurs der seksuell orientering er «noe du ikke skal snakke høyt om». Å velge å være «ubetinget» åpen om sin legning betyr derfor å samtidig avvise en normativ diskurs som finnes i enkelte familier eller etniske minoritetsmiljøer. Som vi har sett ovenfor er spørsmålet om åpenhet tematisert i samtlige av intervjuene i denne studien. Noen har valgt å være helt åpne, mens andre velger strategier der de velger nøye hvem som får vite akkurat dette. Innledningsvis setter Sadia ord på det hun opplever som en «vestlig greie» å være åpen. Når idealet i samfunnet er åpenhet og å *komme ut av skapet*, er dette kanskje også noe som kan vekke tillit, og som har betydning for om du oppfattes som troverdig som LHBTIQ person. Dette kan også ses i sammenheng med erfaringer der informantene beskriver å bli mistrodd som skeive med etnisk minoritetsbakgrunn.

Det er sterke normer knyttet til hvordan man lever som LHBTIQ person der åpenhet er sentralt. Samtidig forteller enkelte av informantene om livssituasjoner der åpenhet ikke fremstår som et reelt alternativ, eller der åpenhet ikke fremstår som en verdi i seg selv. Enkelte av informantene ønsker på denne måten å fremforhandle en posisjon og et handlingsrom der åpenhet ikke er et krav for å kunne bli sett på som en troverdig LHBTIQ person i Norge. Rettigheter for LHBTIQ befolkningen og frigjort seksualitet er en av verdiene som er viktige i Norge (Røthing, Svendsen og Mühleisen 2009, Fridtun 2018). Åpenhet om egen seksuell orientering kan på den måten fungere som en målestokk for hvor integrert eller likestilt du er. Hiba argumenterer her mot denne forståelsen:

Jeg tenker det viktigste i møte med andre er at jeg er et menneske. Jeg har integrert meg i det samfunnet, for det er ikke mitt land. Og så jeg har, det er ikke bare sånn at jeg har integrert meg med tvang, jeg har integrert meg, jeg er en selvstendig kvinne som tar sine egne valg. Jeg føler legningen og religion skal være privat. Det har ikke noe med noen andre å gjøre. Det skal holdes privat. Det har ikke noe med hva slags person du er. (Hiba)

Flere av informantene forholder seg til ulike diskurser knyttet til åpenhet. For Sadia er ikke åpenhet et alternativ i møte med sin familie eller nettverk fra sitt hjemland. For andre forholder de seg til diskurser der «det å ikke snakke høyt om det» ses som idealet. Det å skulle være «ubetinget» åpen er, enten ikke et alternativ, eller vanskelig for enkelte av informantene i denne studien.

Åpenhet kan på den måten ses som et privilegium og et ideal ikke alle har anledning til å følge, selv om majoritetssamfunnet inviterer til det. I et samfunn der åpenhet er normen kan det samtidig være utfordrende for ikke åpne LHBTIQ personer å bli sett som troverdige LHBTIQ personer. Informantene forhandler her på ulike vis med diskursen og forventningen om å være åpen. I tilfeller der det er umulig eller vanskelig å være åpen fremforhandles en ny posisjon der forventningen om å måtte *komme ut av skapet*, avvises.

6.3 Forhandling om vilkår for inkludering

I intervjuene snakker flere av informantene om hva som gjør at de opplever inkludering og aksept i det norske samfunnet. Noe av det tydeligste som samtlige trakk frem var effekten av å snakke nedsettende om sitt etniske minoritetsmiljø. Fatima sa at de som tar opp ting og går ut mot sitt eget miljø blir hyllet for det. Sadia tok også opp dette:

Her i Norge ses minoritetskvinnen ut ifra det som er majoritetens betingelser. Spiller du på fordommer så når du veldig langt i Norge. Men her i Norge hvis jeg går ut og er åpen og sier jeg er en jente, jeg er fra [informantens hjemland] og jeg er veldig opptatt av menneskerettigheter og skriver et forskningsbasert innlegg til en avis så vil det bli sånn ja, er det ikke noe annet som er interessant. Hvis jeg tar den samme rapporten og så legger jeg til at jeg er skeiv. Så vil de ikke være opptatt av hva jeg sier, bare at jeg er skeiv. Selv om hudfargen min er annerledes.. Å bli tatt like seriøst. Men nei, du er en innvandrerkvinnne.. innvandrerkvinnne og skeiv – ooh! Så hvis jeg vil, som minoritet, vil være troverdig her i samfunnet, i det norske majoritetssamfunnet, og bli en person som de heier på, så må jeg bekrefte noen fordommer som de har. (Sadia)

Sadia opplever at hennes hudfarge og seksualitet, og kombinasjonen av disse, definerer hva majoriteten er interessert i å høre henne snakke om. Selv viser hun til et ønske om å kunne ytre seg faglig om temaer hun har kunnskap om. For å få plass i det offentlige ordskiftet og få støtte fra majoritetsbefolkningen så må hun innta en rolle som bekrefter fordommer som finnes i samfunnet om skeive personer med etnisk minoritetsbakgrunn. Sadia setter her muligheten for å fremstå troverdig i majoritetssamfunnet sammen med å bekrefte fordommer som finnes blant nordmenn om ulike etniske minoritetsmiljøer. Hiba forteller om sin opplevelse av hva som gjør at du blir ansett som godt integrert:

Du må ikke ha shorts, og drikke og drite deg ut for å være integrert. Unnskyld uttrykket, men jeg føler det er det inntrykket man skal ha. Det kalles integrering. Når jeg går ut og jeg har tatoveringer, jeg tar mine egne valg, og jeg snakker stygt om det [etnisk minoritets] miljøet, så er jeg integrert. Jeg trenger ikke snakke stygt om det. De trives i sitt eget lille samfunn. Det [etniske minoritets-] miljøet. De har sine egne verdier. Ja, noen av tingene er jeg uenig i. Men det betyr ikke at de ikke er bra folk da. (Hiba)

Kravet om å ta avstand fra en del av sin egen identitet for å bli integrert beskrives her som et urimelig krav. Man kan undre seg over hvorfor informantene opplever dette som et vilkår for inkludering og hvem som tjener på en slik diskurs. En mulig måte å forstå dette på er at det bidrar til å opprettholde hva som regnes som «norske verdier» og dermed også er en målestokk for hva som regnes som vellykket integrering. Gullestad argumenterer for at forskjeller mellom majoritet og minoritet ikke bare oppfattes som problematiske når de først er der, men at de nettopp skapes og opprettholdes for å styrke likhet og tilhørighet (Gullestad 2002:84). Når personer med etnisk minoritetsbakgrunn da går offentlig ut og kritiserer eget minoritetsmiljø, så er de samtidig med på å opprettholde noen forestillinger den hvite majoriteten har om «de andre». På den måten vedlikeholdes et forestilt fellesskap der «likhet» står sentralt.

Sadia beskriver samtidig at dersom man skulle ønske å ta avstand fra sitt etniske minoritetsmiljø så opplever hun at det mangler støtte fra majoritetsbefolkningen:

Hvis majoriteten vil ta deg imot er det mye lettere å gå ut av sitt eget miljø. Vi mangler støtte fra majoritetsbefolkningen. Hvis du hopper, vil majoriteten ta imot? Jeg synes det er viktig å heie på dem [minoriteten] på en rettferdig måte. Ikke bare når de snakker dritt om eget miljø. (Sadia)

Beskrivelsen av å «gå ut av sitt eget miljø» som et hopp indikerer en opplevd avstand mellom minoritets- og majoritetsmiljøet. Å gå ut av sitt eget miljø uten å vite at man blir tatt imot av majoritetsmiljøet medfører en risiko; at man kan bli stående uten tilhørighet og støtte noen av stedene. Det å snakke nedsettende, eller bekrefte enkelte fordommer majoritetssamfunnet har om den etniske minoriteten kan gjøre at man hylles for nettopp dette, men det gir samtidig ingen lovnad om reell inkludering eller jevnbyrdighet i majoritetssamfunnet. Kravet om å bekrefte fordommer om «de etniske andre» indikerer tvert imot at det normative ikke er forskjøvet, men heller bekreftes. Her er det majoriteten som beholder definisjonsmakten og diskursen om hva og hvem *det/de norske* er. Veien til inkludering er da i det at de bekrefter majoritetens forestillinger om «de andre» og opprettholder det normative sentrum.

Utdragene viser en motstand mot denne virkeligheten og disse vilkårene for inkludering. Gjennom denne motstanden bryter informantene opp dominerende diskurser og gjør krav på nye posisjoner i samfunnet som ikke begrenses på bakgrunn av hudfarge eller etnisitet og der det åpnes opp for å nyansere blikket på både den etniske minoriteten og «det norske».

6.4 Likestilling med rom for forskjeller

I delkapitlene ovenfor gis det et bilde av hvordan informantene yter motstand og bryter opp diskurser som posisjonerer dem i utfordrende eller mindreverdige subjektposisjoner. I samtalene med informantene spurte jeg også om deres forståelse av likestilling. Forståelser av hva likestilling er, og hvem som tillates å definere dette, er noe som hele tiden er i bevegelse. Hvilke forskjeller som blir betydningsfulle og hvilke grupperinger som blir minorisert er ikke gitt på forhånd. Et sentralt punkt blir da hva som regnes som «innenfor» og hva som regnes som forskjell, og særlig hvordan dette knyttes til tilgang til likestilling. Et av spørsmålene jeg stilte i løpet av intervjuene var hvordan informantene ville definere likestilling. Noor definerer det på denne måten:

Likestilling, at alle har tilgang til de samme livsmulighetene. Og at de har mulighet til å velge hva de vil. At ikke alle må gjøre akkurat det samme. (Noor)

I Noors definisjon av likestilling legger hun vekt på to ting; tilgang til de samme livsmulighetene og valgfrihet. Gjennom å vektlegge nettopp disse to elementene viser hun vil en forståelse av likestilling som ikke krever likhet eller like valg. Ezra er inne på det samme og sier i tillegg:

Likestilling bør ikke bety likhet. Men mangfoldig og forskjellig med de samme mulighetene som gir like resultater. Folk må kunne uttrykke sin religion og kultur. (Ezra)

Ezra understreker at likestilling og likhet ikke bør være synonymer. Ved å formulere seg på denne måten viser hun til en diskurs der likhet og likestilling knyttes sammen. Ezra fremforhandler heller at det må være rom for forskjell og at man skal kunne uttrykke sin religion og kultur. Samtlige informanter la vekt på at likestilling skal gjøre at man blir møtt likt uavhengig av etnisitet, religion, seksualitet eller kjønn, og at det ikke bør være et krav om at alle gjør det samme eller er like for å oppnå likestilling. Informantene forteller her om et opplevd krav om likhet. I et samfunn der hudfarge og (fremmed)kultur gjøres til forskjell, er ikke likhet et mål som er mulig å oppnå.

Det fremforhandles derfor her en ny forståelse av likestilling som gir rom til forskjeller og mangfold; ikke kun på et teoretisk og overordnet nivå, men på et praktisk og diskursivt nivå der tilgang til nye subjektposisjoner og aktørskap er mulig. De avviser ikke ideen om likestilling, men fremforhandler samtidig en likestilling som inkluderer dem og avviser det ofte utematiserte kravet om likhet for å kunne være likestilt. De viser heller til at problemet ikke ligger i forskjellene mellom oss, men heller til hvilke forskjeller som blir markerte og at likhet knyttes så tett til likestilling.

Noor peker på at problemet er en diskurs som skaper utenforskap og ulik tilgang til jevnbyrdig deltakelse i samfunnet:

Særlig i Norge så er det faktisk ganske mye holdningsarbeid som må til. Så er det også bare at folk skal lære seg at de kan ta feil. Det føler jeg er ganske viktig for at man skal kunne komme videre i de samtalene vi har nå. Føler at veldig mye av det bunner i at folk har en selvforsvarsmekanisme som veldig fort bare får dem til å argumentere mot hva enn det er så lenge de føler at det treffer dem. Det er jo litt med den norske godfølelsen.. Norge har en veldig sånn.. jeg føler at nordmenn er veldig fornøyde med Norge som et land og tror likesom at det er her likestillingen er og da går det liksom veldig fint. (Noor)

Noor viser til et nasjonalt selvbilde der likestilling er oppnådd og en selvforsvarsmekanisme som hindrer en reell samtale om likestillingens vilkår i Norge. Noor legger vekt på at hun tror at det må et holdningsarbeid til og at man også i Norge må kunne erkjenne at det også her gjøres feil og at man kan lære av disse.

Ezra viser også til avstanden mellom intensjon og realitet knyttet til likestilling for alle:

Å kjenne til konseptene er ikke nok, og nå.. interseksjonalitet er også et konsept som er som tyggegummi, det er i alles munn, du vet, men det å bruke begrepet er en ting, men å faktisk implementere de ideene, bruke det som et verktøy og bruke det til politikktutforming er noe annet. (Ezra)

Det å snakke om likestilling og posisjonere seg som likestillingslandet gir identitet og en «godfølelse» som Noor uttrykker det. Informantene utfordrer her den etablerte ideen om «likestillingslandet Norge» og peker istedenfor på at likestillingen i Norge ekskluderer. De argumenterer for at forskjeller som hudfarge, religion eller seksualitet ikke bør *gjøres* til forskjeller som begrenser likestilling. Informantene snakker heller frem en likestillingsdiskurs som inkluderer dem og som gir grobunn for en inkluderende og flerdimensjonal likestilling. Gjennom dette viser de samtidig at dette ikke kun kan oppnås med formelle rettigheter, man både hindres og skapes gjennom holdninger og diskurser i samfunnet. Og at det finnes diskursive praksiser i det norske samfunnet som står i veien for reell likestilling for alle i Norge.

6.5 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett på de brytningene og forhandlingene med etablerte diskurser som kommer frem i informantenes fortellinger. Vi har sett hvordan informantene avviser diskurser der synlig forskjell i form av hudfarge og/eller kjønn posisjonerer dem som offer, stakkarlige eller mindreverdige. Informantene velger ulike strategier, enten ved å fremheve at det å være annerledes er noe positivt og fint, og noe som er en styrke, og ikke en svakhet, eller ved å overse potensiell diskriminering og rasisme og på den måten ikke anerkjenne selve premisset i rasismen. Informantene forhandler videre med idealet om å være åpen om sin seksualitet. Flere av informantene forholder seg til ulike diskurser knyttet til åpenhet. For enkelte er det ikke mulig å være åpen, mens andre forholder seg til diskurser der «det å ikke snakke høyt om det» ses som idealet. Det å skulle være «ubetinget» åpen er, enten ikke et alternativ, eller vanskelig for enkelte av informantene i denne studien. Åpenhet kan på den måten ses som et privilegium og et ideal ikke alle har anledning til å følge, selv om majoritetssamfunnet inviterer til det. Informantene gjør samtidig motstand mot kravet om å bekrefte fordommer om «de etniske andre» for å bli inkludert i det norske samfunnet. Utdragene viser en motstand mot denne virkeligheten og disse vilkårene for inkludering. Gjennom denne motstanden bryter informantene opp dominerende diskurser og gjør krav på nye posisjoner i samfunnet som ikke begrenses på bakgrunn av hudfarge eller etnisitet og der det åpnes opp for å nyansere blikket på både den etniske minoriteten og «det norske».

Gjennom å bryte opp og yte motstand mot enkelte problemrepresentasjoner viser de at muligheten til lik deltakelse i det norske samfunnet fordrer en forhandling om hva likestilling skal bety. De argumenterer for at forskjeller som hudfarge, religion eller seksualitet ikke bør *gjøres* til forskjeller som begrenser mulighet likestilling. Informantene snakker heller frem en likestillingsdiskurs som inkluderer dem og som gir grobunn for en inkluderende og flerdimensjonal likestilling. Informantene bruker ulike strategier for å tilegne seg nye subjektposisjoner og for å unngå å bli plassert i en offerrolle, både ignorere, forhandle nye og reforhandle gamle oppfatninger. Informantene forhandler også om hva eller hvem defineres som «problemet». Informantene forskyver problemrepresentasjonen vekk fra dem selv og over på diskurser, strukturer, for forståelse og fordommer. Ved hjelp av språket kan de både nyansere og avkrefte enkelte fordommer som finnes i diskursen, men også fremforhandle nye mulige diskurser.

7 Avsluttende refleksjon

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt hvordan skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn forstår sin posisjon i det norske samfunnet. For å svare på denne problemstillingen har jeg benyttet meg av tre forskningsspørsmål: *Hvordan presenterer skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn seg selv, og hvordan kan ulike måter å presentere seg på forstås? Hvilke normative sentrum kommer til syne i informantenes fortellinger om utenforskap og hvilke subjektposisjoner blir (u)tilgjengelige for dem? Og, hvordan skaper informantene nye handlingsrom og andre mulige subjektposisjoner?* I dette kapitlet vil jeg først oppsummere funnene fra analysen. Med utgangspunkt i disse vil jeg til slutt reflektere over hvordan målet om likestilling i Norge virker på individnivå for skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn.

7.1 Forhandling om likeverd

Funnene fra analysen viser hvordan diskursive praksiser og prosesser både skaper likhet og inkludering, og annethet og ekskludering. Ulike diskurser i det norske samfunnet skaper og opprettholder noe og noen som normen og andre som annerledes, annerledes forstått som underordnet og problematisk. Et gjennomgripende funn i studien er hvordan synlig forskjell i form av melaninrik hudfarge overskygger og dominerer skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn sine opplevelser i det norske samfunnet sammenlignet med andre potensielt forskjellsskapende dimensjoner. Dette viser seg også i (hvite) skeive miljøer der stereotypiske antakelser om «de etniske andre» gjør at skeive med etnisk minoritetsbakgrunn ikke fremstår som troverdige LHBTIQ-personer. I et land der majoriteten (både numerisk og diskursiv) er hvit, blir melaninrik hudfarge gjort til en betydningsfull forskjellsmarkør som gis negative og mindreververdige konnotasjoner. Hudfarge og (fremmed)kultur fungerer da også som en grensemarkør for hva som vurderes som «det norske». Informantene beskriver samtidig en diskurs som indikerer at rasisme ikke er et problem i Norge fordi nordmenn flest oppfatter seg selv som ikke-rasister. Fortellinger om rasisme kan med dette stå i fare for å bli overhørt eller oversett, fordi det vedlikeholdes en diskurs om at det *ikke finnes rasisme i Norge*.

Flere informanter snakker om vansker med å passe inn. På den ene siden opplever flere at det er utfordrende å passe inn miljøer med personer som har samme landbakgrunn fordi de bryter med normer for seksualitet. På den andre siden er det vanskelig å komme inn i det norske (hvite) majoritetssamfunnet, og skeive møteplasser på grunn av erfaringer med rasisme og rasialisering. Informanter beskriver en virkelighet der elementer som gir aksept i majoritetssamfunnet, samtidig utelukker dem fra miljøer med personer som har samme landbakgrunn. Summen av disse erfaringene kan oppleves som svært utfordrende. I analysen ser vi at informantene plasseres utenfor det normative både i det norske majoritetsmiljøet, i det skeive miljøet og i etniske minoritetsmiljøer. Hva eller hvem som er majoritet endres da også ut fra kontekst og skapes i relasjon til noe annet/noen andre. I visse settinger blir de gjort til *den andre*, mens vi også kan se at det finnes en grense for diskursen og hvem som blir forståelige som mennesker. Mens

den etniske andre, eller de (hvite) skeive finnes i diskursen, blir den skeive personen med etnisk minoritetsbakgrunn uforståelig og vanskelig å enten få øye på eller å akseptere. Diskursive praksiser skaper på denne måten reelle barrierer og begrensninger for informantene i denne studien. Dette skaper en utfordrende posisjon og en opplevelse av å aldri passe inn eller få innpass.

Analysen viser også hvordan informantene gjennom språket utfordrer og forhandler frem nye diskurser og nye subjektposisjoner. Informantene i studien beskriver seg selv og forhandler og posisjonerer seg i møte med samfunnets diskurser. Informantene velger ulike strategier og avslår og aksepterer i ulik grad såkalte sosiale kategorier og da særlig innholdet, posisjonen og verdien som tillegges kategoriene. Noen av intervjupersonene bruker enkelte sosiale kategorier når de beskriver seg selv, men ønsker å forhandle om verdien som tillegges enkelte kategorier i samfunnet. Andre argumenterer for å frigjøre seg fra all kategorisering og at kategorisering i seg selv er forskjellsskapende. Noen av informantene viser forskjellige deler av sin identitet avhengig av tid og sted. Informantene velger heller ikke *en* av disse strategiene, men veksler mellom disse tilsynelatende både bevisst og ubevisst. Dette viser hvordan sosiale kategorier forstås, forskyves og blir mer og mindre fremtredende og viktige avhengig av verdien som tillegges en kategori og hvilken kontekst informantene er i. Felles for alle informantene er at de posisjonerer seg og skaper et handlingsrom for seg selv. Et annet fellestrekk er at det først og fremst er kategorien seksualitet som er i spill. En mulig måte å forstå dette på er at det er den sosiale kategorien som er minst synlig og på denne måten enklest å forhandle om, og/eller skjule. Det kan i tillegg synes at informantene har ulik tilgang til å «velge» de ulike strategiene. Mens noen av informantene enten ikke har behov for fellesskap knyttet til enkelte sosiale kategorier, og andre ønsker å være synlige i samfunnet, er det noen av informantene som ikke tør å leve alle deler av seg selv samtidig.

Informantene avviser diskurser der synlig forskjell i form av hudfarge og/eller kjønn posisjonerer dem som offer eller mindreverdige. Kravet om å ta avstand fra en del av sin egen identitet for å bli integrert beskrives her som et urimelig krav. Informantene forhandler videre med idealet om å være åpen om sin seksualitet. Flere av informantene forholder seg til ulike diskurser knyttet til åpenhet. For enkelte er det ikke mulig å være åpen fordi dette ikke oppleves som trygt, mens andre forholder seg til diskurser der «det å ikke snakke høyt om det» ses som idealet. Det å skulle være «ubetinget» åpen er, enten ikke et alternativ, eller vanskelig for enkelte av informantene i denne studien. Åpenhet kan på den måten ses som et privilegium og et ideal ikke alle har anledning til å følge, selv om majoritetssamfunnet inviterer til det. Informantene gjør samtidig motstand mot kravet om å bekrefte fordommer om «de etniske andre» for å bli inkludert i det norske samfunnet. Utdragene viser en motstand mot denne virkeligheten og disse vilkårene for inkludering. Gjennom denne motstanden bryter informantene opp dominerende diskurser og gjør krav på nye posisjoner i samfunnet som ikke begrenses på bakgrunn av hudfarge eller etnisitet og der det åpnes opp for å nyansere blikket på både den etniske minoriteten og «det norske».

Gjennom å bryte opp og yte motstand mot enkelte problemrepresentasjoner viser de samtidig at muligheten til lik deltakelse i det norske samfunnet fordrer en forhandling om hva likestilling skal bety. De argumenterer for at forskjeller som hudfarge, religion eller seksualitet ikke bør *gjøres* til forskjeller som begrenser mulighet likestilling. Det fremforhandles derfor her en ny forståelse av likestilling som gir rom til forskjeller og mangfold; ikke kun på et teoretisk og overordnet nivå, men på et praktisk og diskursivt nivå der tilgang til nye subjektposisjoner og aktørskap er mulig. Informantene snakker frem en virkelighet der problemet ikke ligger i forskjellene mellom oss, men i diskurser og strukturer som gjør enkelte forskjeller som hudfarge, kjønn eller seksualitet til betydningsfulle forskjellsmarkører som gis negative fortegn. Analysen viser på den måten en kamp om diskursen, en kamp om likeverd, og mulighet til å delta i samfunnet på like vilkår.

7.2 Likestillingen er ikke for alle

Målet med å snakke med skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn, som potensielt kan erfare diskriminering på tvers av flere akser, har vært å undersøke hvordan intensjonen om flerdimensjonal likestilling *virker* på individnivå for disse kvinnene i Norge. Innledningsvis viste jeg til Norges Utredning fra 2012 om politikk for likestilling. Her fremkommer det et tydelig og uttalt mål om flerdimensjonal likestilling for alle borgere (NOU 2012: 15). Dette betyr både fravær av vold og tvang, og av diskriminering og marginalisering, men også like livssjanser og lik anledning til å være jevnbyrdig. Funnene fra denne studien viser en avstand mellom intensjon og virkelighet for kvinnene som er intervjuet. På den ene siden forteller flere av informantene om en opplevelse av at det er enkelt og uproblematisk å være kvinne og skeiv i Norge, særlig sammenlignet med forhold i deres hjemland. Disse to dimensjonene får gis derfor liten plass av informantene i studien. Rasialisering av personer i samfunnet blir imidlertid trukket frem som noe som skaper et grunnleggende skille mellom personer med hvit hudfarge og personer med melaninrik hudfarge i Norge.

I analysen ser vi også hvordan diskursen om «det likestilte Norge» gjør at rasisme blir en blind flekk i samfunnet. Som Fatima sier i løpet av intervjuet: «Jeg tenker at likestillingen fungerer for majoriteten. Og at.. Likestillingen er ikke for alle». Det nasjonale selvbilde om likestillingslandet Norge, fungerer som grensemarkør for hvem som skal likestilles og hvordan dette skal eller bør foregå. Den store elefanten i et av verdens mest likestilte land er derfor ikke nødvendigvis manglende integrering blant personer med innvanderbakgrunn, eller «de ulikestilte andre». Men hvordan hudfarge blir stående som en uoverstigelig forskjell, og portvokter for tilgangen til likeverd og likestilling i Norge. Flerdimensjonal likestilling betyr da en erkjennelse av at likestilling ikke er et nullsumspill, der andres frihet og handlingsrom begrenser ens eget. Og at reell likestilling ikke bare er å sikre formelle rettigheter, men sikres også gjennom diskursive praksiser.

Funnene fra studien viser hvor komplekse erfaringer skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn kan ha. De gir innsikt til hvordan skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn opplever og forstår sin posisjon i samfunnet, og videre, verdifull innsikt om hvordan målet om flerdimensjonal likestilling i Norge virker på individnivå for

personer som kan utsettes for flerdimensjonell diskriminering, samt rollen diskursive praksiser spiller i dette.

Referanser

- Ali, S. J. (2018). *Ikkje ver redd sånne som meg*. Oslo: Samlaget.
- Alver, B. G., & Øyen, Ø. (1997). *Forskningsetikk i forskerhverdag - vurderinger og praksis*. Otta: Tano Aschehoug.
- Andenæs, E. (2010). "Nok norsk" til å være "norsk nok?". I A.-J. Berg, A. Flemmen, & B. Gullikstad, *Likestilte norskheter: Om kjønn og etnisitet*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Anderssen, N., Malterud, K., Buer, L., & Olaniyan, O. S. (2016, Juni 30.). *Kartlegging av levekår blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner - Et indikatorsett for ti års oppfølging*. Hentet April 18, 2021 fra Bufdir: https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/UiB_Indikatorer_LHBT_levekar_2016.pdf
- Bai, M. (2020, Oktober 14). *Nettavisen*. Hentet Mai 17, 2021 fra <https://www.nettavisen.no/nyheter/vi-er-ikke-undertrykte/s/12-95-3424031828>
- Berg, A.-J., & Kristiansen, T. (2010). Synlig forskjell - om "nyankomne innvandrere", kjønn og rasialisering. I A.-J. Berg, A. Flemmen, & B. Gullikstad, *Likestilte norskheter* (ss. 227-259). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Berg, A.-J., Flemmen, A., & Gullikstad, B. (2010). Innledning: Interseksjonalitet, flertydighet og metodologiske utfordringer. I A.-J. Berg, A. Flemmen, & B. Gullikstad, *Likestilte norskheter - om kjønn og etnisitet*. Trondheim: Tapir Akademiske forlag.
- Bjartnes, K. S., & Sørensen, S. Ø. (2019, 03/2019 (Volum 43)). Likestillingsproblemer i integreringspolitikken. *Tidsskrift for kjønnsforskning*.
- Bolsø, A. (2010). *Folk flest er skeive: Queer teori og politikk*. Oslo: Forlaget Manifest.
- Brah, A. (2003). Diaspora, border and transnational identities. I R. Lewis, & S. Mills, *Feminist Postcolonial Theory* (ss. 613-634). Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.
- Bråten, B., & Thun, C. (2013). Introduksjon. I B. Bråten, & C. Thun, *Krysningspunkter - Likestillingspolitikk i et flerkulturelt Norge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Butler, J. (1993, 1). Critically Queer. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*,, ss. 17-32. .
- Butler, J. (2004). *Precarious life - The powers of mourning and violence*. London - New York: Verso.
- Crenshaw, K. W. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine. *Feminist Theory and Antiracist Politics. The University of Chicago Legal Forum* 14, ss. 538-554.
- Crenshaw, K. W. (2006). Mapping the margins: Intersectionality. Identity Politics and Violence Against Women of Color. *Kvinder, Køn & Forskning nr. 2-3*.

- Dahlerup, D. (2003). Ligestilling i dødvande - den ulidelige modstilling av lighed og forskel. I A. Borchorst, & D. Dahlerup, *Ligestillingspolitik som diskurs og praksis*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Danielsen, H., Larsen, E., & Ovesen, I. W. (2013). *Norsk likestillingshistorie*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Edley, N. (2001). Analysing Masculinity: Interpretative Reportoires, Ideological Dilemmas and Subject Positions. I Wetherell, Taylor, & Yates, *Discours as Data - A Guide for Analysis*. London: Sage Publications Ltd.
- Eggebo, H., Stubberud, E., & Anderssen, N. (2019). *Skeive livsløp*. Bodø: Nordlandsforskning.
- Eggebo, H., Stubberud, E., & Karlstrøm, H. (2018). *Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge*. Bodø: Nordlandsforskning.
- Elgvin, O., Bue, K., & Grønningsæter, A. B. (2014). *Åpne rom, lukkede rom: LHBT i etniske minoritetsgrupper*. FAFO.
- Frankenberg, R. (1993). *White women, race matters - the social construction of whiteness*. London: Routledge.
- Fridtun, K. (2018). *Homoflokar*. Oslo: Samlaget.
- Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Gullikstad, B. (2013, Nr. 1). Interseksjonalitet - et fruktbart begrep. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 37, ss. 68-75.
- Gullikstad, B., Kristensen, G. K., & Sætermo, T. F. (2021). Å studere fortellinger om integrering i en lokalsamfunnskontekst: en introduksjon til et komplekst forskningsfelt. I B. Gullikstad, G. K. Kristensen, & T. F. Sætermo, *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gundersen, D. (2020, Juni 30.). *Store Norske Leksikon*. Hentet mai 10, 2021 fra <https://snl.no/humanisere>
- Helland, F. (2019). *Rasismens retorikk*. Oslo: Pax forlag.
- Hovde, K.-O. (2019, November 28). *Store Norske Leksikon*. Hentet Mai 17, 2021 fra https://snl.no/Amal_Aden
- Høibråten, A. C. (2018). *Dobbel dose annerledes: En kvalitativ studie av unge skeive med etnisk minoritetsbakgrunn i Oslo*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Ikdahl, I. (2020, September 8.). *Store Norske Leksikon*. Hentet Mai 12., 2021 fra https://snl.no/likestillings-_og_diskrimineringsloven
- Jensen, S. Q., & Christensen, A.-D. (2020, 02). Interseksjonalitet - social differentiering og empirisk mangfoldighet. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 02/2020(Volum 44).
- Jentoft, C. M. (2020, Juli 21.). *Aftenposten*. Hentet Februar 1., 2021 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/13Me/53-ord-og-uttrykk-som-gjoer-at-du-fikser-debatten-om-trans>

- Johannessen, L. E., Rafoss, T. W., & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Joof, C. L. (2018). *Et snakkar om det heile tida*. Oslo: Samlaget.
- Jørgensen, M. W., & Phillips, L. (2013). *Dirskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Keskinen, S., Skaptadóttir, U. D., & Toivanen, M. (2019). Narrations of homogeneity, vaning welfare states, and the politics of solidarity. I S. Keskinen, U. D. Skaptadóttir, & M. Toivanen, *Undoing Homogeneity in the Nordic region. Migration, Difference, and the Politics of Solidarity*. London, New York: Routledge.
- Kristensen, G. K., & Ravn, M. N. (2015, Vol 15(6)). The voices heard and the voices silenced: recruitment processes in qualitative interview studies. *Qualitative Research*, ss. 722-737.
- Kristiansen, H. (2021, April 27.). *Store Norske Leksikon*. Hentet Mai 12., 2021 fra <https://sml.snl.no/skeiv>
- Lerfaldet, H. C. (2020, mars 18). *Kilden kjønnsforskning*. Hentet mai 16, 2021 fra <https://kjonnsforskning.no/nb/2020/03/vi-trenger-mer-spisset-forskning-pa-innvandrerkvinner-i-arbeidslivet>
- Lykke, N. (2003, 1). Interseksjonalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen. *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, ss. 47-56.
- Majid, S. (2021, Mars 8). *VG*. Hentet Mai 2, 2021 fra <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/zg6Vkv/loennet-arbeid-til-innvandrerkvinner>
- Mohanty, C. T. (2003). Under western eyes: Feminist scholarship and colonial discourse. I R. Lewis, & S. Mills, *Feminist Postcolonial Theory* (ss. 49-74). Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.
- NESH. (2018, Desember 4.). Hentet Mai 12., 2021 fra <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi/>
- NOU 2012: 15. (2012). *Politikk for likestilling*. Oslo: Departementenes servicesenter.
- Pollock, D. C., & Van Reken, R. E. (2009). *Third Culture Kids*. London: Nicholas Brealey Publishing.
- Ravn, M. N., Kristensen, G. K., & Sørensen, S. Ø. (2016). *Reproduksjon, kjønn og likestilling i dagens Norge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative Methods for the Human Sciences*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Ryste, M. E., & Ikdahl, I. (2019, Juli 1.). *Store norske leksikon*. Hentet april 14, 2021 fra <https://snl.no/likestilling>
- Røthing, Å., Svendsen, S. B., & Mühleisen, W. (2009, 04 Volum 33). Grenser for seksualitet - Norske seksualitetsforståelser i familie- og innvandringspolitikk. *Tidsskrift for kjønnsforskning*.

- Salole, L. (2018). *Identitet og tilhørighet - om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sibeko, G. (2019). *Rasismens poetikk*. Oslo: Ordatoriet.
- Staunæs, D. (2003, 11:2). Where have all the subjects gone? Bringing together the concepts of intersectionality and subjectification. *Nora: Nordic Journal of Women's Studies*, ss. 101-110.
- Staunæs, D., & Søndergaard, D. M. (2005). Interview i en tangotid. I M. Järvinen, & N. Mik-Meyer, *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv: interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Staunæs, D., & Søndergaard, D. M. (2006, 2-3). Interseksjonalitet - utsatt for teoretisk justering. *Kvinder, køn & forskning*.
- Stokke, O. (2020, Juni 26). *Aftenposten*. Hentet Mai 16, 2021 fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/0nP9xA/det-finnes-et-ord-for-homofil-eller-lesbisk-paa-somali-men-det-er-saa-s>
- Stubberud, E., & Akin, D. (2018). *Alene og skeiv - En studie av livssituasjonen for skeive enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og asylmottak*. Nordfold og Trondheim: KUN-Rapport.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wernersen, C., & Mon, S. T. (2018, Desember 4.). *NRK*. Hentet Mai 12., 2021 fra <https://www.nrk.no/norge/skeive-med-innvandrerbakgrunn-sarbare-for-dobbel-diskriminering-1.14319190>

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema - norsk

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema - engelsk

Vedlegg 3: Intervjuguide - norsk

Vedlegg 4: Intervjuguide - engelsk

Sarah Krusholm Jóhannsdóttir
Masterstudent – likestilling og mangfold
Institutt for tverrfaglige kulturstudier
NTNU NO-7491 Trondheim
Mail: sarahkr@stud.ntnu.no
Tlf: 47 61 51 32

FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKT

I forbindelse med min mastergrad gjennomfører jeg et prosjekt om likestilling og jeg ønsker å undersøke hvordan det oppleves å være en skeiv kvinne med migrantbakgrunn i Norge. Hensikten med prosjektet er å frembringe kunnskap om om/på hvilken måte skeive kvinner med migrantbakgrunn opplever makt- eller levekårsforskjeller basert på kjønn, seksualitet og/eller etnisitet – hva er til hinder for likestilling. Jeg ønsker i tillegg å finne ut av hvilke faktorer som trekkes frem som kan fremme likestilling.

For å få vite mer om dette vil jeg intervju 6-10 kvinner med migrantbakgrunn som identifiserer seg som skeive. Prosjektet vil bli utført av undertegnede. Prosjektet inngår som den del av masterstudiet i likestilling og mangfold ved NTNU, Trondheim.

Å være informant i prosjektet vil innebære å bli intervjuet en gang. Hvert intervju vil vare i ca en time, og vi blir sammen enige om tid og sted. Jeg kommer til å ta notater underveis, og hvis du synes det er greit vil jeg også bruke båndopptaker. Informasjon som kommer frem under intervjuene vil så analyseres og resultere i en masteroppgave som forventes å være ferdig våren 2019. Etter prosjektslutt vil alle opptak slettes.

Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og personopplysninger vil anonymiseres slik at det ikke vil være mulig for noen å identifisere intervjuobjektene i det som skrives. Det vil bli benyttet fiktive navn, og også alder, bosted ol. vil kunne endres for å unngå mulig gjenkjenning. Konfidensialiteten innebærer også at det både under arbeidet med prosjektet, og etter prosjektslutt, ikke vil være mulig for andre enn undertegnede å vite hvem som deltar i prosjektet.

All deltagelse i prosjektet er frivillig, og du kan på hvilket som helst tidspunkt velge å trekke deg uten å oppgi grunn. Hvis du ønsker det kan også informasjon du har gitt slettes.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Jeg har førsteamanuensis Berit Gullikstad og forsker Guro Korsnes Kristensen som veiledere for masteroppgaven min.

Hvis du har spørsmål knyttet til prosjektet, kan du gjerne ta kontakt med meg på e-post eller telefon.

Mvh

Sarah Krusholm Jóhannsdóttir

Kontaktinformasjon veiledere:

Berit Gullikstad e-post: berit.gullikstad@ntnu.no

Guro Korsnes Kristensen e-post: guro.kristensen@ntnu.no

Informert samtykkeerklæring

Jeg bekrefter at jeg har mottatt informasjon om masteroppgaven om skeive kvinner med migrantbakgrunn og likestilling og er villig til å stille til intervju. Jeg er informert om at anonymisert informasjon som kommer frem under intervjuene vil analyseres og resultere i vitenskapelige publikasjoner.

Sted og dato

Navn

Sarah Krusholm Jóhannsdóttir
Masterstudent – likestilling og mangfold
Institutt for tverrfaglige kulturstudier
NTNU NO-7491 Trondheim
Mail: sarahkr@stud.ntnu.no
Tlf: 47 61 51 32

REQUEST TO PARTICIPATE IN RESEARCH PROJECT

I am an equality and diversity master student at NTNU conducting a research on the issue of equality. The purpose of this project is to develop knowledge on how/in what way queer women with migrant backgrounds experience power or social differences based on gender, sexuality and / or ethnicity - what are the obstacles to equality. I am also interested in to know which factors can promote equality.

You were selected as a possible participant in this project because, as a queer woman with a migrant background, I believe your views and position is important for the development of the politics and practice of equality in Norway.

Your participation in this study will consist of an interview with an estimated length of one hour. Our discussion will be audio taped to help me accurately document your insights in your own words. The tapes will only be heard by me and my supervisor for the purpose of this study. Your responses will remain confidential and your name and other identifying information will be kept anonymous. The interviews will be analyzed and used in my master thesis. The thesis is expected to be finished in june 2019. All interview recordings will be stored in a secure work space until june 2019. The tapes will then be destroyed. This interview is voluntary. You have the right to withdraw your consent as long as the project is in progress, and to stop the interview at any time for any reason.

The project is approved by *Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS*. My supervisors are Berit Gullikstad (berit.gullikstad@ntnu.no) and Guro Korsnes Kristensen (guro.kristensen@ntnu.no) at NTNU Trondheim.

If you have any questions or concern, please contact me at any time by e-mail or telephone.

Best regards,

Sarah Krusholm Jóhannsdóttir

Consent to participate in interview

By signing below, I acknowledge that I have read and understand the information above. My questions have been answered to my satisfaction and I agree to participate in this study. I am aware that the accounts given in the interview will be analyzed and used in scientific publications.

Date

Signature

INTERVJUGUIDE

HUSK SIGNERT SAMTYKKE

INTRO

Tusen takk for at du tar deg tid og er villig til å stille til intervju til min masteroppgave. Temaet for masterprosjektet er likestilling, og i den forbindelse skal jeg intervjuer skeive kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn om egne erfaringer, tanker og meninger om likestilling. All data vil bli anonymisert og behandlet konfidensielt. Det er ingen andre enn meg som kommer til å høre på tapen, og all tekst vil være anonymisert.

- Er det i orden at jeg tar opp intervjuet?
- Har du noen spørsmål før vi starter?

BAKGRUNN

Kan du fortelle litt om deg selv og din bakgrunn?

- Alder, landbakgrunn, seksuell orientering/legning?
- har du en partner i dag?
- utdanning, arbeidserfaring?

Når kom du/din familie til Norge, og hva gjorde at du/de kom til Norge?

IDENTITET

Hvis jeg spør hvilke faktorer som har bidratt til å forme din personlighet og hvem du er i dag, hva vil du si da?

I hvilken grad knytter du din identitet til det å være kvinne, skeiv og /eller etnisitet?

- Andre faktorer?
- Er du åpen om din legning?
- Påvirker din legning din oppfatning av hva det betyr å være kvinne/kvinne fra.....*landbakgrunn*

Kan du fortelle hvordan du opplever å leve som skeiv (og innvandrere – og kvinne)?

- i opprinnelsesland og i Norge?

- I hvilke sammenhenger opplever du størst tilhørighet og aksept?

ERFARING MED DISKRIMINERING

Har du noen gang opplevd fordommer, marginalisering eller diskriminering på grunn av kjønn, etnisitet eller seksualitet?

- På arbeidsplass, skole, andre arenaer?
- Kan du fortelle om en konkret situasjon?
- Hvordan opplevde du det?
- Opplever du noen miljøer som mere utfordrende enn andre?

LIKESTILLING I DET NORSKE SAMFUNNET

Hvordan vil du beskrive det norske samfunnet når det gjelder enkeltindividers muligheter til å leve likeverdige liv?

- Etter din mening, gjenspeiles Norges multikulturelle befolkning i likestillingspolitikken/norske feministers agenda?
- Hvem tenker du bringer disse temaene på banen?

Er det maktforskjeller/levestandardforskjeller i det norske samfunnet du ikke liker, eller som du har lagt merke til? Hvilke?

- Kan du fortelle om en gang du opplevde å legge merke til det.

... I forbindelse med.. benyttet du ordet likestilling. Hva legger du i dette begrepet?"

- Hva betyr likestilling for deg?
- Påvirker din legning/kjønn/etnisitet din mulighet til å leve et likestilt liv/ erfare likestilling? På hvilken måte?
- Har du vært aktiv i å oppnå likestilling? Hva gjorde du?
- Hva har påvirket ditt syn på likestilling?

Hva tror du kan bidra til å fremme likestilling/inkludering?

- Påvirker din seksuelle identitet eller etnisitet din oppfatning av kvinnekampen? I så fall på hvilken måte?

- hvis du kunne gjøre noe for skeive kvinner med minoritetsbakgrunn, hva ville det være?

Hvilket forhold har du til feminisme?

- ser du på deg selv som feminist?
- påvirker din legning eller etnisitet ditt forhold til feminisme?

AVSLUTNING

Er det andre ting jeg ikke har spurt om som du ønsker å si/fortelle?

INTERVIEW GUIDE

HUSK SIGNERT SAMTYKKE

INTRO

Thank you for taking the time to meet with me. The subject matter for this project is equality and I will be speaking to queer women with migrant backgrounds discussing their own experience and thoughts on the subject. All the data will be anonymous.

- Is it ok if I tape our conversation?
- Do you have any questions before we start?

BACKGROUND

Can you tell me a little bit about yourself and you background?

- Age, country of origin, sexual orientation?
- do you have a partner/family?
- education, carrier?

When did you/your family come to Norway? (Why?)

IDENTITY

To what extent do you associate your identity with being female, queer and/or ethnicity?

- Other factores?
- Are you open about your sexual orientation?
- Does your sexual orientation affect your perception of what it means to be a woman / a woman from *Country origin*

What is your experience of living as a queer person (and as a woman / woman with a migrant background?)

- In your country of origin and in Norway?
- In which contexts or environments do you experience the greatest belonging and acceptance?

EXPERIENCE WITH DISCRIMINATION

Have you ever experienced prejudices, marginalization or discrimination based on gender, ethnicity or sexuality?

- Can you tell me about a situation where you experienced it?
- How did that affect you?
- Do you experience some environments as more challenging than others?

EQUALITY IN THE NORWEGIAN SOCIETY

How would you describe the Norwegian society as regards to each individual's opportunities to live equal lives?

Are there differences in power / living conditions in the Norwegian society that you have noticed /do not like?

- Can you tell me about it?

Earlier you used the work equality. How do you understand this term?

- What does equality mean to you?
- Does your sexual orientation, gender or migrant background affect the opportunity to live an equal life / experience gender equality? In what way?
- Have you ever been active in the pursuit of gender equality? How so?
- What /who has affected your views on equality?

What do you think can help promote equality/inclusion?

- Does your sexual identity or ethnicity affect your view on the fight for gender equality? If so, in what way?

What is feminism to you?

- who speaks on behalf of queer women with migrant backgrounds today? How is that reflected in the fight for equality? Policy making?

FINAL THOUGHTS

Do you have any more thoughts you want to share?

Are there any other questions you think I should have asked?

